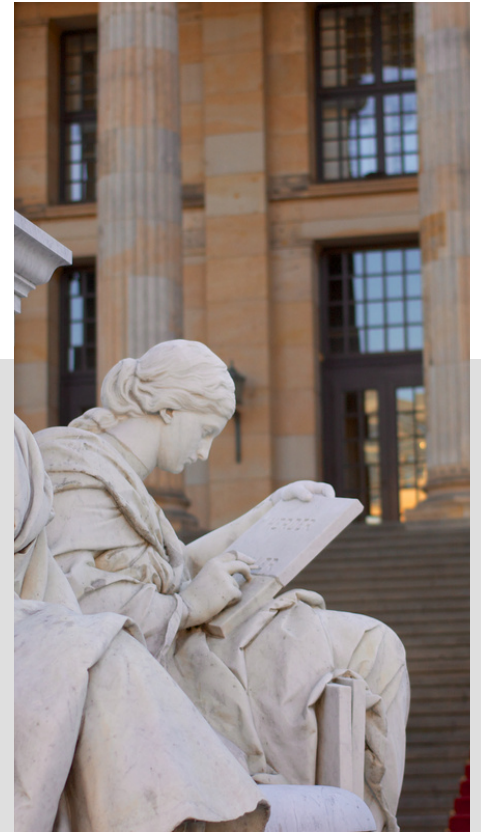

LIBRARY, ARCHIVE AND MUSEUM RESEARCH JOURNAL

KÜTÜPHANE, ARŞİV VE MÜZE ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

YIL / YEAR: 2022 | CİLT / VOLUME: 3 | SAYI / ISSUE NO: 1 | E-ISSN: 2718-0832

Kütüphane, Arşiv ve Müze Araştırmaları Dergisi
Library, Archive and Museum Research Journal

e-ISSN: 2718-0832

Yıl/Year: 2022 Cilt/Volume: 3, Sayı/Issue: 1

www.lamrejournal.org

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/lamre>

YAYINCI / PUBLISHER

İSTANBUL MEDENİYET ÜNİVERSİTESİ

YAYIN KURULU

EDİTÖR / EDITOR

Doç. Dr. Alpaslan Hamdi KUZUCUOĞLU, İstanbul Medeniyet Üniversitesi

EDİTÖR YARDIMCILARI / ASSISTANT EDITORS

Burak Savaş SARIÇOBAN, İdealonline Veri Tabanı

Elif Cansu BOZ, Vitali Hakko Kreatif Endüstriler Kütüphanesi

ALAN EDİTÖRLERİ / SECTION EDITORS

Öğretim Görevlisi Yasin ŞEŞEN, Niğde Ömer Halis Demir Üniversitesi

Öğretim Görevlisi Erkan ÖZDEMİR, Gaziantep Üniversitesi

Öğretim Görevlisi Vedat GÜLTEKİN, Ankara Üniversitesi

Arş. Gör. Nuri TAŞKIN, Bartın Üniversitesi

DİL EDİTÖRLERİ / LANGUAGE EDITORS

Dr. Gizem GÜLTEKİN VÂRKONYI, University of Szeged

Doktora Nurdan ATALAN ÇAYIREZMEZ, British Institute at Ankara (BIAA)

TEKNİK EDİTÖRLER / TECHNICAL EDITORS

Deniz ERMİŞOĞLU, Hacettepe Üniversitesi

Öğretim Görevlisi Mehmet Şerif ARSLAN, Hakkari Üniversitesi

Kütüphane, Arşiv ve Müze Araştırmaları Dergisi
E-ISSN: 2718-0832

Kütüphane, Arşiv ve Müze Araştırmaları Dergisi 2020 yılından itibaren yayın yapan uluslararası alan dizinlerinde taranan prestijli bir mesleki dergidir. LAMRe Journal, İstanbul Medeniyet Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi bölümü resmi yayın organıdır.

Dergimiz; online olarak Türkçe ve İngilizce dillerinde makale kabul eden, uluslararası hakemli bir dergidir.

Dergimiz; yılda iki (2) sayı olarak elektronik ortamda (Ocak ve Temmuz aylarında) yayımlanır. Ayrıca ek/özel sayı, konuya özel şekilde de yayımlanabilir.

Kütüphane, Arşiv ve Müze Araştırmaları Dergisi'nde;

* Kütüphane ve Kütüphane Yönetimi,

* Arşivcilik,

* Müzecilik,

* Bilgi Yönetimi,

* Belge Yönetimi ve İşletimi,

* Bilimsel ve Kültürel Belleğin Korunması,

* Belgesel Mirasın Korunması

* Yönetim Bilişim Sistemleri

* İletişim, İşletme, Yönetim-Organizasyon vb. alanlarındaki akademik araştırma, derleme ve saha/uygulama makalelerine yer verilir.

Library, Archive and Museum Research Journal

E-ISSN: 2718-0832

Library, Archive and Museum Research Journal (LAMRe) is a prestigious professional journal that has been scanned in international indexes publishing since 2020. LAMRe Journal is the publication organ of Istanbul Medeniyet University Information and Document Management Department.

Library, Archive and Museum Research Journal (LAMRe), Turkish and English language articles are accepted online and is an international peer-reviewed journal.

Library, Archive and Museum Research Journal (LAMRe) is published electronically (January, July) as a second (2) issue per year. In addition, it can also be published as an additional/special issue, specific to the subject.

Library, Archive and Museum Research Journal (LAMRe);

* Library and Library Management,

* Archives,

* Museums,

* Information Management,

* Records Management,

* Protection of Cultural and Scientific Heritage,

* Protection of Documentary Heritage.

* Management Information Systems

* Communication, Business, Management - Organization etc. academic research, compilation and field/application articles in their fields are included.

İNDEKSLENDİĞİ KAYNAKLAR

ASOS
indeks

05.11.2020

idealonline

11.11.2020

İSAM
TÜRKİYE DİYANET VAKFI
İSLAM ARAŞTIRMALARI MERKEZİ

22.12.2020

Academic
Resource
Index
ResearchBib

01.01.2021

CiteFactor
Academic Scientific Journals

14.01.2021

Cosmos

17.01.2021

EuroPub
Direct Publishing and Journals Journals

24.01.2021

TÜRKİYE ATIF DİZİNİ

05.04.2021

INDEX COPERNICUS
INTERNATIONAL

05.04.2021

İÇİNDEKİLER / CONTENTS

ARAŞTIRMA MAKALELERİ / RESEARCH ARTICLES

1-26 Pervin BEZİRCİ, Bahar BİÇEN ARAS

COVID-19 ve Üniversite Kütüphanelerinin Twitter Kullanımı
COVID-19 and University Libraries' Use of Twitter

27-43 Fatma Sezin DOĞRUER

A Retrospective Study: Bibliometric Analysis of the Museum Architecture Literature
Between 1980 and 2020
*Retrospektif bir Çalışma: 1980-2020 Yılları Arasında Müze Mimarisi Literatürünün
Bibliyometrik Analizi*

GÖRÜŞ MAKALELERİ – OPINION ARTICLES

44-59 Ayşe KASAP

İletişim Aracından Bilgi Kaynağına Kartpostallar
Postcards From The Means of Communication To The Source of Information

60-69 Belgin ÇETİN, Tuğba ÖRÜN ÇINAR

Endüstri 4.0 Yetkinlikleri Bağlamında Bilgi Okuryazarlığı: Gıda Sektörü Örneği
*Information Literacy in The Context of Industry 4.0 Competencies: The Case of Food
Industry*

70-80 Emine KAYA, Emre DÖNMEZ

Bir Erasmus Öğrenci Hareketliliği Deneyimi: Coimbra Üniversitesi Kütüphanesi
An Erasmus Student Mobility Experience: Coimbra University Library

---

Kütüphane, Arşiv ve Müze Araştırmaları Dergisi

Library, Archive and Museum Research Journal

ISSN: 2718-0832

Yıl/Year: 2022, Cilt/Volume: 3, Sayı/Issue: 1
<http://dx.doi.org/10.29228/lamre.55065>

Araştırma Makalesi – Research Articles

Geliş Tarihi / Received: 22.12.2021 Kabul Tarihi / Accepted: 20.01.2022

COVID-19 ve Üniversite Kütüphanelerinin Twitter Kullanımı

COVID-19 and University Libraries' Use of Twitter

Pervin BEZİRCİ* , Bahar BİÇEN ARAS**

ÖZET

Bilişim devrimi bilgiye erişim alanında kütüphanelerin çalışma metotlarını dönüştürmekle kalmamış, bilgiye erişim sistemleri olarak da görülebilecek portalların, arama motorlarının, sosyal ağların ve sosyal medyanın ortaya çıkmasını sağlamıştır. Sosyal medya kullanım oranları, bilişim çağının inşa ettiği yeni güçlerden biri olarak Dünya çapında artarak çoğalmaktadır. Bilgi kurumları olan kütüphaneler de diğer kurumlar gibi bu güç platformlarını kullanıcıları ile verimli ilişkiler kurmak için önemli ve kolay bir fırsat olarak görmekte ve sosyal medyadan yararlanmaktadır.

Sosyal medya aynı zamanda afetler ve acil durumlar sırasında risk ve kriz iletişimi için etkili bir araç haline gelmiştir. İnsanların çoğunun sosyal medyayı, koronavirüs hastalığı 2019 (Covid'19) salgını sırasında yoğun şekilde bilgi aramak ve paylaşmak için kullandığı görülmektedir. Bu bağlamda çalışmada, bilişim çağının ortaya çıkardığı ve hayatımızda geniş yer kaplayan yeni güçlerden biri olan sosyal medyanın Covid'19 döneminde kütüphane etkileşimi analiz edilmeye çalışılmaktadır. Çalışma kapsamında, Dünya'dan ve Türkiye'den seçilen 5'er üniversite kütüphanesi Twitter hesaplarının iletişim aracı olarak nasıl kullanıldığı örnekleri ile anlatılmaktadır. Bu üniversite kütüphanelerinin sosyal medya aktiviteleri, kullanılan medya, içerik yüklemeleri incelenmekte ve Covid'19 karantinası sırasında sosyal medyanın kütüphanelerde hizmet sunumuna yansımaları değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Üniversite Kütüphaneleri, Covid'19, Pandemi, Sosyal Medya, Twitter

ABSTRACT

The information revolution has not only transformed the working methods of libraries in the field of access to information, but also led to the emergence of portals, search engines, social networks, and social media, which can be seen as information access systems. Social media statistics are increasing throughout the world as one of the new powers created by the information age. Libraries, which are information institutions, consider these power platforms as an important and easy opportunity to establish productive relations with their users and benefit from social media, just like other institutions. Social media has also become an effective tool for communication during disasters and emergencies to manage the crisis and risky situations. It seems that most of the people use social media extensively to search and share information during the coronavirus disease 2019 (Covid'19) outbreak.

In this study, the use of social media by the libraries, which is one of the new powers that emerged in the information age and occupies a large place in our lives, is tried to be analyzed in the period of Covid'19. Within the scope of the study, it is explained with samples of how Twitter accounts of five university libraries selected from Turkey and other countries, respectively. The social media activities, use of media, content uploads of these university.

Keywords: University Libraries, Covid'19, Pandemic, Social Media, Twitter

---

*Doç. Dr. Pervin Bezirci, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, eposta: pervinb@istanbul.edu.tr

**Kütüphane Direktörü, Bahar Biçen Aras, İstinye Üniversitesi, eposta: bahar.bicenaras@istinye.edu.tr

GİRİŞ

Günümüz dünyasında her gün yeni bir değişime ve değişimlerin getirdiği sonuçlara tanık olmaktadır. Değişim artık her yerde; teknolojiye, politikada, iş hayatı ve ekonomide, eğitimde... Bilgi çağında var olmak, elbette yeni fırsatları ve tehditleri de beraberinde getirmektedir. Ulusal sınırların anlamsız hale geldiği günümüzde Dünya’da benzer zevk ve tercihlere sahip milyarlarca insanın yaşadığı küresel ve açık bir pazar haline gelmiştir. Küreselleşmenin bir sonucu olarak, iş hayatında rekabet her zamankinden farklı konumdadır. Küresel pazar artık sadece en iyilerin hayatta kalabileceği bir arenadır. Kütüphaneler de, küreselleşme ikliminde, bilgi toplumuna doğru attığımız bütün adımlarda en güvenilir kılavuzlardır.

Dünya, hızla ilerleyen gelişmeler sonucunda bilgi ve ileri teknoloji ağırlıklı bir sürece girerken, bilgi ve belge merkezleri olan kütüphaneler de bu gelişmelere elbette seyirci kalmamaktadır. Kütüphaneler artık, internet nesli diye anılan yeni nesil kullanıcılara, teknolojiye uygun şartlarda hizmet vermekle yüz yüze olduklarının farkına varmış durumdadır. Dolayısıyla günümüzün en popüler araçlarından biri olan sosyal medya iletişimi de akademik kütüphane hizmetlerinin yansıtılması ve kullanıcı bağlantıları için kaçınılmaz hale gelmiştir.

Bu bağlamda, mevcut çalışma üniversite kütüphanelerinin sosyal medyadaki varlığını ve Covid’19 salgını karşısında, sosyal medya kullanımında yapılan değişiklikler ve hizmetlere yansımalarını keşfetmeye çalışan bir araştırmadır. Çalışmanın amaçları iki yönlüdür; Dünya’dan ve Türkiye’den seçilen bazı üniversite kütüphanelerinin sosyal medya aktivitelerini, kullanılan medya, içerik yüklemeleri ve karşılaşılan zorluklar açısından değerlendirmek ve Covid’19 karantinası sırasında kütüphane hizmet sunumunu ve sosyal medya kullanımını değerlendirmek.

Çalışma kapsamında, öncelikle Covid’19 salgınının ve sosyal medya kullanımının üniversite kütüphane hizmetleri açısından önemi ve etkisine kısaca değinildikten sonra, Dünya’dan ve Türkiye’den iyi uygulama örnekleri olarak seçilen bazı üniversite kütüphanelerinin salgının başlangıcından itibaren kriz karşısında kütüphane hizmetleri için sosyal medyayı nasıl kullandıkları ve salgın krizinde sosyal medyanın kütüphane hizmetleri açısından etkisi analiz edilmeye çalışılmaktadır. Çalışma kapsamının sınırlandırılabilmesi için seçilen üniversite kütüphanelerinin sadece ‘Twitter’ hesapları, salgın başlangıç dönemi olan 1 Şubat 2020 - 18 Haziran 2020 tarih aralığı kapsamında takip ettiği hesaplar ve paylaşımların içeriği çerçevesinde incelenmiştir. Pandemi sürecinde Dünya’dan ve Türkiye’den 5’er üniversite kütüphanesi Twitter hesaplarının iletişim aracı olarak nasıl kullanıldığı örnekleri ile anlatılmaktadır. Çalışmada yer alan yurtdışı üniversite kütüphaneleri için “The World's Top 100 Universities¹” ve “Times Higher Education²” web sayfalarından yararlanılmıştır. Yurtiçi üniversite kütüphaneleri için 3 devlet, 2

---

¹ <https://www.topuniversities.com/student-info/choosing-university/worlds-top-100-universities> (Ziyaret tarihi: 10 Haziran 2020)

² <https://www.timeshighereducation.com/student/best-universities/best-universities-world> (Ziyaret tarihi: 10 Haziran 2020)

vakıf üniversitesi kütüphanesi Twitter hesapları incelenmiş, etki ölçümü ve değerlendirme için kullanıcı etkileşimi (takipçi, beğeni, görüş, yorum) araç olarak ele alınmıştır.

Covid'19 etkileri hâlâ sürmekte olduğundan, bu araştırmanın sonunda pandemi sırasında sosyal medyanın kütüphanelerdeki rolünü ele alan küresel bir çalışmayı tamamlamak zordur. Dolayısıyla bu literatür taraması, çalışılan konunun anlaşılmasını sağlamak için iki temel alanla sınırlıdır: Covid-19 başlangıç zamanlarında, özellikle bu çalışma için seçilen platform olan Twitter aracılığı ile iletişim çalışmasının önemi ve bu dönemde kütüphaneler tarafından geliştirilen girişimler.

1. İnternetin Hayatımızdaki Yeri

İnternetin ve bilgi iletişim teknolojisi araçlarının güçlü etkisi, insanların iletişim ve etkileşiminde bir artış meydana getirmiştir (Adeoye ve diğerleri, 2021). Günümüzde günlük hayatlarında internet olmadan hareket edemez hale gelmiştir. Nitekim yapılan çalışmalar internetin hayatımızdaki kapsamının giderek arttığını göstermektedir.

Ocak 2021 itibari ile Dünya çapında 4,66 milyar aktif internet kullanıcısı bulunmaktadır. Bu, küresel nüfusun %59,5'ine denk gelmektedir. Ayrıca aktif internet kullanıcılarının %92,6'sı (4,32 milyar) internete mobil cihazlardan erişmiştir. Dünya çapında milyarlarca insanı birbirine bağlayan internet, modern bilgi toplumunun temel direği konumundadır (Johnson, 2021).

Veriler ülkemizde de internet kullanımının gittikçe arttığını göstermektedir. Digital 2021 Turkey raporuna göre; Türkiye'de nüfusun %90.8'i mobil bağlantıya sahip, %77.7'si internet kullanıcısı ve %70.8'i aktif sosyal medya kullanıcısıdır. Verilere göre 2020 ile 2021 yılları arasında Türkiye'deki internet kullanıcılarının sayısı 3,7 milyon (+%6,0) artmıştır. Yine aynı verilere göre Türkiye'deki sosyal medya kullanıcı sayısında 6,0 milyon (+%11) ve mobil bağlantı sayısında da 2,0 milyon (+%2,7) artış görülmüştür. 16-64 yaş arasındaki kişilerin internet kullanmak için harcadığı zaman ortalama olarak 7 saat 57 dakika iken aynı yaş ortalamasındaki internet kullanıcılarının sosyal medyayı kullanmak için harcadığı zaman ortama 2 saat 57 dakika olarak tespit edilmiştir (Şekil 1), (Kemp, 2021).

Türkiye'de 16-64 yaş aralığında en çok kullanılan 5 sosyal medya platformu sırasıyla YouTube (%94.6), Instagram (%89.5), Whatsapp (%87.5), Facebook (%79.0) ve Twitter (%72.5)'dir. Türkiye'de 2025 yılına kadar sosyal medya kullanıcı sayısının 73,47 milyona ulaşacağı tahmin edilmektedir (Degenhard, 2021). Statista'ya göre 2026'da aylık aktif sosyal ağ kullanıcılarının payının ülkedeki internet kullanıcılarının %86,19'una ulaşması beklenmektedir (Statista Research Department, 2021). Data Never Sleeps 9.0'a göre günlük hayatımızı kaplayan

teknoloji ve dijitalleşmenin etkisi hız kesmeden devam etmektedir. Verilere göre 2021 yılında İnternette bir dakikada; Twitter’da 575 bin tweet paylaşılmakta, Facebook’ta 240 bin fotoğraf paylaşılmakta, YouTube’ta 694 bin saatlik video izlenmekte, Zoom’da 856 dakikalık web seminerlerine ev sahipliği yapılmakta, TikTok’ta 167 milyon klip izlenmekte, Instagram’da 65 bin fotoğraf paylaşılmaktadır (Şekil 2), (*Data Never Sleeps 9.0*, 2021).

Şekil 1. Digital 2021 Turkey

Kaynak: (Digital 2021: Turkey, 2021 <https://datareportal.com/reports/digital-2021-turkey>)

Şekil 2. Data Never Sleeps 9.0

Kaynak: (Data Never Sleeps 9.0., 2021). <https://www.domo.com/learn/infographic/data-never-sleeps-9>)

2. Pandemi Krizi ve Kütüphaneler

Krizler, beklenmeyen bir anda meydana gelen ve genellikle örgütleri hazırlıksız yakalayan durumlardır (Şahinsoy, 2017, s. 7). Covid’19’un neden olduğu sağlık krizi ve arkasından gelen karantina hizmetlerinin önemli bir bölümü yüz yüze olan birçok kurumun faaliyetlerini durdurmuştur (Martínez-Cardama ve Pacios, 2020, s. 11). Eğitim

sektörü de hızla değişime ayak uydurmak durumunda kalmış; bir anda eğitim durmuş, öğrenciler evlerinden eğitimlerini alırken, öğretmenler de evlerinden eğitim vermeye başlamıştır.

Eğitimin, araştırmanın en önemli ayağını oluşturan kütüphanelerde de hizmetler uzaktan verilmeyle başlamıştır. Kütüphaneler, bu gerçekle başa çıkmak için etkinliklerini hızla değiştirmek zorunda kalmışlardır (Martínez-Cardama ve Pacios, 2020, s. 11). Öğretim ve eğitim faaliyetlerinin geliştirilmesinde her zaman önemli bir unsur olan üniversite kütüphaneleri karantina döneminde de önemli bir rol oynamışlar, çoğu pandemi sırasında kullanıcılar için fiziksel olarak kapalı olmasına rağmen kütüphane personeli kullanıcılar ile sürekli etkileşim halinde kalmışlardır (Martínez-Cardama ve Pacios, 2020, s. 1; Rafiq vd., 2021, s. 1). Bu dönemde kapılarını kapatan kütüphanelerin iletişim ve toplantıları sosyal medya üzerinden yapılmış, yurt içi ve yurt dışı seyahatler ile eğitimler/konferanslar iptal edilmiştir. (Arapasopo ve Adekoya, 2021, s. 6).

Üniversite kütüphaneleri araştırmayı desteklemeleri, hizmet sundukları kesimin Z kuşağı olması gibi nedenler ile teknolojiye hâkim, yeniliğe ve gelişime açık olan personeli sayesinde bu dönemde sorunların üstesinden gelebilmişlerdir. Hizmetlerini geliştirme ve sorunlara hızla çözüm bulabilme yetenekleri ile kullanıcılarının bilgi ve destek ihtiyaçlarını en kısa sürede karşılamışlardır. Danışma hizmetlerinden, satın almaya ve satın alınan basılı yayınların işlemlerinin yapıldığı teknik hizmetler birimine kadar pek çok hizmet uzaktan verilmeyle başlamıştır. Yaşanan bu değişimin kullanıcılara aktarılması, kullanıcılar tarafından doğru algılanması, verilen hizmetlerin belli bir kalitede olabilmesi için iyi bir iletişim stratejisine ihtiyaç duyulmuştur. Z kuşağı araştırmacıları sorunlarına anında çözüm arayıp, cevap beklerken klasik iletişim yöntemleri onlar için hantal kalmaktadır. Bu nedenle pandemi döneminde geleneksel iletişim araçlarından farklı olarak sosyal medya araçlarının etkin kullanımının ne kadar önemli olduğu bir kez daha anlaşılmıştır.

İnternet devrimi bilgi erişim alanında sadece kütüphaneleri iş modellerini dönüştürmekle kalmamış, İnternet bağlantılı kişisel bilgisayarlar veya mobil iletişim olanaklarıyla donanmış iletişim cihazları da birer bireysel bilgi erişim aracı haline gelerek, küresel ölçekli bilgi erişim sistemleri olarak da görülebilecek portalların, arama motorlarının ve sosyal ağlar ile sosyal medyanın ortaya çıkmasını sağlamıştır (Arıkan, 2009, s.17).

3. Pandemi Krizi ve Sosyal Medyanın Etkisi

Kriz ortamında hızlı bir şekilde gerekli önlemleri alıp çözüm üretmek, hizmet verilen kesime durumu en iyi şekilde açıklayabilmek kriz ortamından rahatlıkla çıkabilmeyi sağlamaktadır. Geleneksel iletişim ve haberleşme yöntemleri (televizyon, gazete, dergi vb.) günümüzde İnternet tabanlı olarak yapılmakta, gelenekselliğin hantallığı yerini hızla bırakmaktadır. Bu sebeple kriz iletişiminde internet ve sosyal medya kullanımı son derece önemlidir (Yanık ve Becan, 2019, s. 72).

Sosyal medya bireysel ya da kurumsal olarak katılımı ve etkileşimi mümkün kılan bir platformdur; kullanıcıların başkalarıyla etkileşim kurmasını sağlayan Web 2.0 teknolojisidir. Bu nedenle, katılım veya etkileşim, sosyal medya dünyasının ana odak noktasıdır (Hollebeek, 2013; Muñoz-Expósito ve diğerleri, 2017; Choi ve Kim, 2021, s. 725-726). Son yıllarda Twitter, Facebook, Weibo, Zhihu ve diğer sosyal medya platformları hızla gelişmiş ve sosyal medya kullanıcı sayısı istikrarlı bir şekilde artmıştır. Bunun sonucu olarak sosyal medya kullanımı günlük yaşamın giderek daha önemli bir parçası haline gelmiştir ve böylece sosyal medya bilginin üretilme, kullanılma ve paylaşılma şeklini önemli ölçüde değiştirmiştir (Liu ve diğerleri, 2021; Shabani ve Keshavarz, 2021).

Son yıllarda bireylerin kurumlar ile olan ilişkilerini yeni medya üzerinden gerçekleştirmeyi tercih etmesi, yeni medyanın sahip olduğu özellikler ile bağlantılıdır ve bu özellikler kurumlar ile hedef kitleler arasındaki ilişkilerin çift yönlü iletişim esasına dayanmasını, diyalog ile etkileşim odağında gerçekleşmesini ve diyalojik iletişime uygun hale gelmesini mümkün kılmaktadır (Boztepe Taşkıran, 2021, s. 17). Kişilere ya da kurumlara ait olan sosyal medya hesapları üzerinden mesajlar paylaşılmakta, cevaplar alınmaktadır. Buradan yapılan paylaşımların etki alanı geniştir. Kurumların ya da kişilerin oturduğu yerden dünyanın herhangi bir yerinde bulunan kurum ya da kişiler ile rahatlıkla iletişime geçmeye ve etkileşim halinde olmasına olanak sağlamaktadır. Özgür bir şekilde kendini ifade edebilme olanağına sahip olan kurumlar ya da kişiler için sosyal medya neredeyse olmazsa olmaz durumuna gelmiştir. Sosyal medya aynı zamanda afetler ve acil durumlar sırasında risk ve kriz iletişimi için etkili bir araç olarak ortaya çıkmıştır ve bireyler duygusal destek almanın yanı sıra kritik durumlar hakkında güncel bilgiler aramak için sosyal medyaya yönelmektedir. Son araştırmalar, insanların sosyal medyayı Covid'19 salgını sırasında benzersiz bir şekilde bilgi aramak ve paylaşmak için kullandığını göstermektedir (Erikson, 2018; Valentini ve diğerleri, 2017; Li ve diğerleri, 2020; Koulouris, 2021, s. 20). Covid'19 sırasında sosyal medya araçları, pandemi krizi hakkında temel bilgi kaynakları haline gelmiştir (Naeem ve Bhatti, 2020; Martzoukou, 2021, s. 271).

Covid'19 krizi ve kütüphanelerin geçici olarak kapanması sırasında sosyal medya, kullanıcılar ile aktif iletişimde kalmanın neredeyse tek yolu olmuş; kullanıcı talep, ihtiyaç ve isteklerini yerine getirmek ve pazarlama için sanal bir ortam oluşmuş, Facebook, Twitter, WhatsApp, MySpace, WeChat, QQ, Instagram ve LinkedIn gibi bir dizi medya, uzak kütüphane kullanıcıları ile etkileşim aracı haline gelmiştir (Kahmann ve Fingerle, 2021; Muhammad ve Zhiwei, 2021). Covid'19 nedeni ile fiziksel mekân kapanışlarına rağmen, hizmetlerini sürdürmek amacı ile, akademik kütüphaneler güncel olaylar ile ilgili belge ve bilgilere, kritik ve zamanında erişimi kolaylaştırmak için sosyal medya platformlarını etkin olarak kullanmıştır (Sobré-Denton, 2015; Mnzava, 2021, s. 8).

4. Üniversite Kütüphanesi Hizmetlerinde Sosyal Medyanın Etkisi

Bilgi teknolojisinin en etkili kullanıldığı alanlardan biri olan kütüphanelerin, yenilikçi iletişim ve bilgiye erişim yolları ile kullanıcı beklentilerini karşılamak için yeni roller benimsemeleri gerekmektedir (Mnzava, 2021, s. 9). Yeni iletişim yollarından biri olan, sosyal medya sayesinde kütüphaneler bilgiye erişim yollarını, bilginin paylaşımını, halkla ilişkilerini; kullanıcılar ise istek ve düşüncelerini kolaylıkla anlatabildikleri, soru sordukları, kütüphaneye ait bilgi ve kaynakları paylaşabildikleri ortamlar edinmektedirler ve paylaşılan gönderiler yalnızca kullanıcı etkileşimi sağlamakla kalmayıp aynı zamanda kütüphanelerin gerçekleştirdiği etkinliklere ilişkin verilerin depolanmasını da sağlamaktadır (Biçen Aras ve Çolaklar, 2013, s. 193 ; Çakmak ve Eroğlu, 2020, s. 619). Sosyal medya, araştırmacıların zaman ve mekândan bağımsız olarak iletişim kurmalarını ve etkileşimde bulunmalarını sağlaması nedeni ile akademik alanda ve araştırmacılar arasında popüler durumdadır. Sosyal medyanın iş birlikçi faaliyetler ve özellikle araştırma için etkili bir araç olduğu düşünülmektedir (Adeoye ve diğerleri, 2021).

Sosyal medya pazarlama ve iletişim kanalı olarak kullanılan hizmetlerden biridir ve sosyal medyanın iletişimde zaman ve mekân sınırını ortadan kaldırma, geniş hedef kitleler ile düşük maliyet ile ve hızlı biçimde iletişim kurma ve iletişim faaliyetlerini diyalog ve etkileşim esasına göre şekillendirmede önemli bir kapasiteye sahip olduğuna dikkat çekilmektedir (Boztepe Taşkıran, 2021, s.28). Sosyal medyanın kullanımı dinamik ve sürekli bir iletişim stratejisi belirlemeyi gerektirir ve dinamik bir yapıya sahip olan halkla ilişkiler çalışmalarında etkin olarak kullanılabilir. Günümüzde kitle iletişim araçlarının zirvesine çıkan sosyal medyanın etkili kullanımı bilgi kaynaklarına ve/veya arşivlere erişim oranını da artıracaktır (Ayık, 2019, s. 58). Sosyal medya kullanımını tek yönlü iletişim ile sınırlamak takipçiler açısından etkileşimli kapasitesini azaltan bir unsurdur. Bu çerçevede takipçiler ile iki yönlü ve etkileşime dayanarak kurulan iletişim, sosyal medyanın temel amacıken, kullanımının da bu yönde olması gerektiği düşünülmektedir (Kurt, 2021, s. 106). Bu nedenle kütüphane açısından takipçilerini dinlemek, onlara sorular sormak, onların görüşlerini almak iletişimin başarılı olarak kurulmasını sağlayacaktır.

Üniversite kütüphanelerinin hizmet sunduğu öğrencilerin Y ve Z kuşağına mensup olduğu düşünüldüğünde iletişim için kullanılacak en iyi yöntemlerden birinin sosyal medya olduğunu söyleyebiliriz. Z Kuşağı, doğumundan itibaren dijital olarak bağlanan küresel bir nesildir. Yapılan araştırmalara göre Z kuşağının çoğu (%71) her gün sosyal medyada bir saatten fazla zaman harcamaktadır. Z kuşağının %74'ü boş zamanlarını çevrim içi geçirdiklerini söylemekte ve %66'sı aynı anda birden fazla bağlı cihaz kullandığını bildirmektedir. Ayrıca Z kuşağının akıllı telefon merkezli olduğunu ve neredeyse dörtte üçünün akıllı telefonlarını bilgisayarlardan veya diğer cihazlardan daha sık kullandığını göstermektedir (Sy ve Chen, 2021).

Bilginin internet üzerinden aktığı günümüz koşullarında sosyal medya neredeyse tüm bireyleri ağa bağlı vatandaşlar haline dönüştürmüştür (Boztepe Taşkıran, 2021, s. 18). Çok sayıda insanı tek bir noktada buluşturan sosyal medya platformları, üniversitelerin hedef kitleleri ile doğrudan iletişime geçmesinin yanı sıra, geri bildirimlerin de daha hızlı bir şekilde cevaplanmasına olanak sunmaktadır (Samur, 2020, s. 437).

Pryce ve arkadaşlarının yaptığı çalışmaya göre Covid'19 sırasında çevrim içi kütüphane oturumlarına öğrenci katılımını artırmak için kullanılan en popüler yolun sosyal medya platformları olduğunu ortaya koymuştur (Pryce ve diğerleri, 2021, s. 13). Sanal bağlantı ile sınırlı ve evlerinde sıkışıp kalmaktan sıkılan birçok kişi, paylaşmak, etkileşim kurmak, bilgilendirmek, öğrenmek ve eğlendirmek; kütüphaneler kullanıcılarla bağlantı kurmak, milyarlarca insana bilgi pazarlamak, gruplara veya bireylere kişiselleştirilmiş bilgi kaynakları sunmak için daha uygun olması nedeni ile sosyal medyaya yönelmiştir (Anderson, 2020, s. 7 ; Okike, 2020 ; Winata ve diğerleri, 2021, s. 80).

Singh'e (2017) göre sosyal medya, kütüphaneciler için birçok fayda sağlamaktadır. Bunlardan bazıları; sosyal medya kullanımının düşük maliyetidir, az eğitim gerektirir, kütüphane hizmetlerini tanıtmaya ve yaymada hızlıdır, kütüphane kullanıcıları ile etkileşimi artırır, kullanıcı hizmetlerinin kalitesini artırmak için geri bildirim toplamaya yardımcı olur, kütüphane içeriğinin kullanımını artırma potansiyeli, hem kütüphane içinde hem de diğer bölümler ile iletişimi geliştirir, kullanıcının bilgi oluşturmaya, bağlanmasına, sohbet etmesine, katkıda bulunmasına, oy vermesine ve bilgi paylaşımına izin verir, kullanıcıyı bilgi ile beslemeye yardımcı olur, öğrencilerin diğerleri arasında kütüphane kaynaklarını bulmalarına yardımcı olur (Adetayo ve williams-ilemobola, 2021).

Bunlarla birlikte sosyal medya, dijital kütüphanelerin çevrim içi koleksiyonlarını kullanıcılara tanıtmak için büyük fırsatlar sağlar (Goedert, 2021, s. 195). Ayrıca akademik kütüphanelerde, bilgi ve iletişim teknolojilerinin ve sosyal medyanın kullanılması basılı koleksiyonlarındaki içeriği Covid'19 dünyasında daha erişilebilir hale getirmek için en önemli çözüm olarak görülmektedir (Bashorun ve diğerleri, 2021, s. 47).

Sosyal medya kanalları, yalnızca etkinliklerin reklamını yapmamıza ve sunduğumuz çok çeşitli bilgi ve hizmetler hakkında farkındalık yaratmamıza değil, aynı zamanda en iyi uygulamaları başkalarıyla paylaşmamıza, beğenerek ve yorum yaparak meslektaşlarımızla konuşmamıza olanak tanır. Ayrıca, diğer hizmetleri ve yerel grupları teşvik etmemize, içeriği yeniden bloklayarak veya yeniden tweetleyerek ve müşterilerimizi başka kaynaklara yönlendirerek bir topluluk yön tabelası olarak rolümüzü yerine getirmemize ve yorum ve sorular yoluyla başkalarından geri bildirim almamıza olanak tanır. Tüm bu işlevler, doğrudan kütüphane bilgi geleneğine uygundur (Oxford University Press, 2020).

Ayrıca bu platformlar bilgi okuryazarlığı eğitimi konusunda kütüphanelerin etkin şekilde dijital ortamda sesini duyurmasına yardımcı olmuştur. İnternet ortamında sahte haberler/yanlış bilgi, virüsün kendisinden daha büyük bir zorluk teşkil etmekte ve kütüphaneciler sosyal medya aracılığı ile yayılan tüm sahte haberlere karşı koymak için güvenilir bilgiler paylaşmaktadır. Kütüphane, resmi olmayan bir öğrenme alanı olarak dijital ağlar ve platformlar biçimindeki yapısal sermayesini uzak topluluklara ulaşmak ve onları eğitmek için de kullanmaktadır (Chisita ve Chizoma, 2021, s. 109).

Araştırmalara göre, kütüphanelerin %70'i küresel olarak sosyal medyayı kullanmaktadır. Kütüphane hizmetlerinin, koleksiyonlarının ve etkinliklerin düşük bir maliyetle ve iyileştirilerek kullanıcılara ulaştırılması ve onlardan geri bildirim toplanması hizmetleri kütüphaneler için sosyal medyanın en önemli faydaları olarak kabul edilmiştir. Diğer yandan sosyal medya pazarlamasında personel, beceri ve uzmanlık eksikliği ve politika eksikliği kütüphaneler tarafından sosyal medyanın benimsenmesine ilişkin birincil endişe kaynaklarıdır (Abdullah ve diğerleri, 2015; Taylor ve Francis Group, 2014).

Farklı ülkelerde sosyal medya kullanımı üzerine yapılan ampirik araştırmalar, Twitter'dan sonra Facebook'un hem kamu hem de akademik kütüphaneler tarafından en yaygın kullanılan sosyal medya platformu olduğunu ortaya koymuştur. Akademik kütüphaneler üzerine yapılan diğer araştırmalar ortaya koymuştur ki, öğrenciler, kişisel iletişim için Facebook, YouTube ve Snapchat kullanmayı tercih ederken, kütüphaneleri takip etmek söz konusu olduğunda Facebook, Instagram ve Twitter en popüler üç platformdur. Bu bulgu açıkça kullanıcıların farklı amaçlar için farklı sosyal medya araçları seçtiklerini gösterir. Eşitsizlikler, çeşitli kullanıcılara ulaşmayı seçen sosyal medya kütüphanelerinde de tasvir edilmiştir. Facebook çoğunlukla öğrencilerle iletişim kurmak için kullanılırken, Twitter, araştırmacılar ve diğer kurumlarla bağlantı kurmak için kullanılır (Taylor ve Francis Group, 2014).

5. Üniversite Kütüphanelerinde Twitter Kullanımı

Üniversite kütüphanelerinin aktif kullandığı ve güncel paylaşımlar yaptığı Twitter ile takipçileri arasında güvenilir bir bağ oluşturmakta; kütüphaneciler, kullanıcı bilgi ihtiyaçlarını ve davranışlarını anlamının bir başka yolu olarak Twitter üzerinden kullanıcıları ile etkileşim kurulabilmektedir (Mnzava, 2021, s. 9). Son yıllarda kütüphanelerin ve toplumun diğer sektörlerindeki artan dijitalleşme ortamı ile birlikte Twitter faaliyet miktarında da çarpıcı bir artış olmuştur (Ilyas ve diğerleri, 2021, s. 2). Twitter, kütüphane bilgilerinin ve etkinliklerinin kullanıcılara uygun ve zamanında yayınlanmasına olanak tanımaktadır. Twitter'ın "retweet" özelliği bu tür bilgilerin kullanıcıların sosyal ağlarına daha derinlemesine yayılmasına olanak tanımakta, 'bahsetme' özelliğini kullanarak, kütüphane personeli ve bireysel kullanıcılar da konuşmalara dahil olmakta ve içeriklerini "#konuetiketi" olarak tanımlanan

hashtag'ler yolu ile paylaşımları, oluşturulan içeriğin takipçilerin dışında o konu etiketini Twitter'da arayan başka kullanıcılara ulaşmasını, yaygınlaşmasını sağlayan bir araç olması nedeni ile önemli bulunmaktadır (Yang ve Ju, 2021, s. 2 ; Kurt, 2021, s. 105). Twitter, halk ile etkileşim kurmak, onları bilgilendirmek ve bir kütüphaneyi topluluk büyümesi ve gelişmesi için harika bir merkez haline getirmeye yardımcı olmak için güçlü bir araçtır (Kushniryk ve Orlovb, 2021, s. 7).

Sobré-Denton (2016), Twitter'ın kütüphanelerde uygulanmasının, kullanıcı bilgi ihtiyaçlarının anlaşılmasını geliştirerek kütüphaneciler ve kütüphane kullanıcıları arasındaki iletişimi kolaylaştırdığını ileri sürmektedir. Bununla birlikte Twitter, çok çeşitli geleneksel hizmetleri genişletmek ve kütüphane dışında bulunan çeşitli bilgileri paylaşmak için bir iletişim kanalıdır, ancak topluluk bilgilerinin paylaşılmasına ve pandemi ile ilgili bilgilerin ele alınmasına nispeten düşük bir odaklanma vardır (Choi ve Kim, 2021, s. 728-729). Kütüphane Twitter hesap incelemelerinde bu durum tespit edilmektedir.

Pandemi sırasında üniversite kütüphanelerinin, misyonlarına uygun olarak hizmetlerine devam edebilmek amacı ile kullandıkları yaratıcı çözümler ve yöntemlerden biri de, Twitter'ı etkin kullanarak kullanıcıları ile iletişimlerini güçlü tutma yöntemi olmuştur. Özellikle yurtdışı üniversite kütüphanesi örnekleri ele alındığında paylaşımlarının sistemli olduğu, eğitici, yönlendirici, eğlendirici ve kaynak kullanımına yönelik paylaşımların dikkat çektiği ve kriz yönetimine hazır oldukları görülmektedir. Pandemi ile ilgili konularda doğru bilginin kütüphane kullanıcılarına ulaşması için sistematik olarak paylaşımlar yapılmıştır.

Çalışmanın bu kısmında, pandemi sürecinde Dünya'dan ve Türkiye'den 5'er üniversite kütüphanesi seçilerek incelenmiş, Twitter hesaplarının iletişim aracı olarak nasıl kullanıldığı örnekleri ile anlatılmıştır. Çalışmada kütüphanelerin Twitter profillerinin değerlendirmesini yapmak amacı ile takipçi sayıları, takip ettikleri diğer kullanıcıların sayısı, 1 Şubat 2020 - 18 Haziran 2020 dönemi arasında paylaştıkları tweet sayısı bilgileri kurumsal hesaplar üzerinden elde edilmiştir (Tablo 3 ve 4). Ayrıca paylaşılan tweetlerde bağlantı, fotoğraf, video gibi görsellere yer verilip verilmediği analiz edilmiştir (Tablo 5). Bununla birlikte, sosyal medya etkinliğinin ölçülmesi kolay bir iş değildir. Kullanıcı etkileşimi - örneğin bir dizi takipçi, beğeni, görüş ve yorum gibi - kütüphanelerde sosyal medya etkisini değerlendirmek için bir araç olarak önerilmiştir (Taylor ve Francis Group, 2014). Bu bağlamda, araştırma, gönderilerin içeriği ve kullanıcı katılımı arasındaki ilişkiye odaklanmıştır.

5.1. Yurtdışı Üniversite Kütüphanelerinden Twitter Uygulama Örnekleri

Bu kısımda yer alan yurtdışı üniversite kütüphaneleri incelenirken, Dünya'nın gelişmiş ülkelerinin en başarılı üniversitelerini sıralayan, "The World's Top 100 Universities" ve "Times Higher Education" web sayfalarından

yararlanılmıştır. Böylece Dünya'nın farklı yerlerinden (Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere, Kanada ve Japonya) 5 farklı üniversite kütüphanesinin pandemi sürecinde kullanıcıları ile iletişimi sağlamada attığı adımlar gösterilmeye çalışılmıştır. Bu üniversite kütüphaneleri sırasıyla; Massachusetts Teknoloji Enstitüsü Kütüphaneleri, Edinburgh Üniversitesi Kütüphaneleri, Toronto Üniversitesi Kütüphanesi, Cambridge Üniversite Kütüphanesi ve Waseda Üniversite Kütüphanesi'dir.

5.1.1. Massachusetts Teknoloji Enstitüsü Kütüphaneleri

Twitter hesabı [@mitlibraries](https://twitter.com/mitlibraries)'ı Mart 2009 tarihinde açmışlar ve aktif olarak kullanmaktadırlar. Massachusetts Teknoloji Enstitüsü Kütüphaneleri hesabının 17.900 takipçisi bulunurken, 767 hesabı takip etmektedir³. Twitter hesabından 1 Şubat 2020 – 18 Haziran 2020 tarihleri arasında toplam 411 adet paylaşım yapılmıştır. İncelenen bu paylaşımlardan 70 (%17)'i “pandemi” ya da “Covid'19” kelimelerini içerirken, 341 (%83) paylaşım ise genel konuları kapsamaktadır. Massachusetts Teknoloji Enstitüsü Kütüphaneleri bağlı bulunduğu kurumda yer alan diğer birimler ile etkileşim sağlayarak pandemi ile ilgili paylaşımlarda bulunmuşlardır. Kütüphane paylaşımlarını ve Retweetleri (RT); bağlantı linkleri, videolar, fotoğraflar, resimler ve hareketli resimler (gif) ile desteklemişlerdir. Covid'19 ile ilgili güncellenmiş yeni bilgi geldikçe RT yapmaya devam etmişler, kullanıcının ilgisini bu konuya çekmeye çalışmışlardır. Bu süreçte pandemi nedeni ile üniversitenin uzaktan eğitime geçmesi ile kütüphane kullanıcılarında oluşabilecek soruları cevaplayacak paylaşımlar yapılmıştır. Kullanıcıları ile bağlantıda kalmak ve kullanıcıların evlerinde kendilerini iyi hissetmesini sağlamak amacı ile paylaşımlar yapılmış, yapılan paylaşımlar ile kullanıcıların rutin uygulamalara devam etmesi sağlanmaya çalışılmıştır. Tweetlerin incelendiği dönem içinde paylaşımlarının sadece pandemi ile ilgili olmadığı tespit edilmiştir. Buna göre; *kütüphanede çalışan personel bilgi paylaşımı, personel atamaları, yeni kütüphane kaynakları, kütüphane kaynaklarına erişim ve kullanım için gerekli koşullar, Twitter takipçilerinin kütüphane ile ilgili yorum ve paylaşımları, kullanıcıların projelerine yapılacak destekler, kütüphane rehberleri, önemli kişiler, önemli olaylar, üniversite dışındaki kurumların üniversite ve pandemi ilişkisine dair paylaşımları, teşekkürleri, çevrim içi eğitimler, atölyeler, toplantılar ve dersler ile birlikte sanal dünyada artan suçlara karşı dikkat çekmek, yaşanan teknolojik sorunlara çözümler, kütüphane kaynaklarının kullanım istatistikleri, farklı kütüphaneler ile etkileşimler, kütüphanelerden haberler, iş birlikleri, değerlendirme anketleri, kütüphanenin strateji planı, mezunlara bilgiler, toplumsal olaylara duyarlılık ile ilgili farklı konu başlıklarında paylaşımlar yapıldığı* görülmüştür.

---

³ <https://twitter.com/mitlibraries> (Ziyaret tarihi: 18 Haziran 2020)

5.1.2. Edinburgh Üniversitesi Kütüphanesi

Twitter hesabı [@EdUniLibraries](https://twitter.com/EdUniLibraries)'ı Eylül 2014 tarihinde açmışlar ve aktif olarak kullanmaktadırlar. Edinburgh Üniversitesi Kütüphanesi hesabının 3.038 takipçisi bulunurken, 592 hesabı da takip etmektedir⁴. Twitter hesabından 9 Mart 2020 - 18 Haziran 2020 tarihleri arasında toplam 403 adet paylaşım yapılmıştır. İncelenen bu paylaşımlardan 33 (%8.2)'ü "pandemi", "karantina" ya da "Covid'19" kelimelerini içerirken, 370 (%91.8) paylaşım genel konulardadır. Paylaşımlar yapılırken #LibraryFromHome #StayHomeStaySafe #librarydatabase #OTD #TakeoverTuesday #librarylife #HereToHelp #studentlife #LibraryBitesize #ResourceLists #LibraryShelfie #thursdaytheatre #playsonline #DiscoverEd #MentalHealthAwarenessWeek #virtuallibraries #MentalHealthAwarenessWeek #WeHaveGreatStuff #Kindness #Lyell #WorldBookNight #EarthDay #NationalTeaDay #OER #UKOER #letterstothelibrary #ISGPets #BookFaceFriday #Dissertation #SpecialCollections #DissertationWeek ve #DissertationFair etiketleri kullanılmıştır. Yine bu paylaşımlar fotoğraf, hareketli resim, video ve bağlantılar ile desteklenmiştir. Bunlar ile birlikte @EdUniMainLib⁵ hesabının paylaşımlarını da sık sık RT yapmışlardır. Ayrıca bağlı bulunduğu üniversite Twitter hesabı paylaşımlarını da RT yapmışlardır. Edinburgh Üniversitesi Kütüphanesi bulunduğu üniversiteye bağlı diğer birimler ile de etkileşim halinde kalarak pandemi ile ilgili paylaşımlar yapmıştır. Ülke genelinde Covid'19 ile ilgili güncellenmiş bilgi geldikçe RT yapmaya devam etmişler, kullanıcının ilgisini bu konuya çekmişlerdir. Uzaktan eğitime geçilmesi ile birlikte kütüphane kullanıcılarının merak ettiği sorulara cevaplar verilmiştir. Kullanıcıları ile bağına koparmamak ve evlerinde kendilerini iyi hissetmesini sağlamak amacı ile paylaşımlar yapılmış, yapılan paylaşımlar ile kullanıcıların rutin uygulamalara devam etmesini sağlanmaya çalışılmışlardır. Tweetlerin incelendiği dönemde Twitter paylaşımlarının sadece pandemi ile ilgili olmadığı tespit edilmiştir: *Kütüphanede çalışan personel bilgisi, yeni kütüphane kaynakları, kaynaklara erişim için gerekli koşullar, Twitter takipçilerinin kütüphane ile ilgili yorum ve önerileri, önemli kişiler, önemli olaylar, üniversite dışındaki kurumların üniversite ve pandemi ilişkisine dair paylaşımları, teşekkürleri, çevrim içi eğitimler, farklı kütüphaneler ile etkileşimler, kütüphanelerden haberler, toplumsal olaylara duyarlılık ile ilgili paylaşımlar* gibi farklı konu başlıklarında paylaşımlar yapıldığı görülmektedir.

5.1.3. Toronto Üniversitesi Kütüphaneleri

Twitter hesabı [@uoftlibraries](https://twitter.com/uoftlibraries)'ı Ekim 2009 tarihinde açmışlar ve aktif olarak kullanmaktadırlar. Toronto Üniversitesi Kütüphanesi hesabının 8.910 takipçisi bulunurken, 646 hesabı da takip etmektedir⁶. Twitter hesabından 11 Mart 2020 - 18 Haziran 2020 tarihleri arasında toplam 320 adet paylaşım yapılmıştır. İncelenen bu

---

⁴ <https://twitter.com/EdUniLibraries> (Ziyaret tarihi: 19 Haziran 2020)

⁵ <https://twitter.com/EdUniMainLib> (Ziyaret tarihi: 19 Haziran 2020)

⁶ <https://twitter.com/uoftlibraries> (Ziyaret tarihi: 22 Haziran 2020)

paylaşımlardan 91 (%28.4)'i “*pandemi*”, “*karantina*” ya da “*Covid’19*” kelimelerini içerirken, 229 (%71.6) paylaşım genel konulardadır. Kütüphane paylaşımlarını yaparken #UofT #COVID_19 #StayHomeCanada #COVID19 #Toronto #CanFilmDay #ICYMI #StayHome #QuarantineHouse #UofTGrad20 #UofTCares #AsianHeritageMonth etiketlerini kullanmışlardır. Tweet paylaşımlarını fotoğraf, hareketli resim, video ve bağlantılar ile desteklemişlerdir. Paylaşımlarda mizahın öne çıktığı görülmektedir. Buldukları üniversitenin Twitter hesabı paylaşımları RT yapılmaktadır. Edinburgh Üniversitesi Kütüphanesi üniversiteye bağlı diğer birimler ile de etkileşim halinde kalarak pandemi ile ilgili paylaşım yapmışlardır. Güncellenmiş Covid’19 ile ilgili bilgileri RT yapmaya devam etmişler, takipçilerini bilgilendirmeye çalışmışlardır. Uzaktan eğitime geçmesi nedeni ile evinden kütüphane hizmeti alan kullanıcılarının merakını giderecek, sorularına cevap niteliğindeki konularda paylaşımlar yapmışlardır. Tweetlerin incelendiği dönem içinde Kütüphane paylaşımlarının sadece pandemi ile ilgili olmadığı tespit edilmiştir: *Kütüphanede çalışan personel bilgisi paylaşımı, yeni kütüphane kaynakları, kaynaklara erişim için gerekli koşullar, Twitter takipçilerinin kütüphane ile ilgili yorum ve paylaşımları, önemli kişiler, önemli olaylar, üniversite dışındaki kurumların üniversite ve pandemi ilişkisine dair paylaşımları, teşekkürleri, çevrim içi eğitimler, farklı kütüphanelerle etkileşimler, kütüphanelerden haberler, toplumsal olaylara duyarlılık, devlet kurumlarının paylaşımları, istatistiki bilgiler, personel çocukları için düzenlenmiş etkinlik bilgileri, Covid’19 belirtileri, bulaşma yolları gibi bilgilerin yer aldığı paylaşımlar* gibi farklı konu başlıklarında paylaşımlar yapıldığı görülmektedir. Ayrıca Toronto Üniversitesi Kütüphanesi sosyal medya stratejisine göre; kütüphane kullanıcılarının sosyal medyayı kullanarak kütüphane ile iletişim kurulurken #UTORlibs etiketinin kullanılmasını istemektedir⁷.

5.1.4. Cambridge Üniversitesi Kütüphanesi

Twitter hesabı @theUL’ı Mart 2009 tarihinde açmışlardır ve aktif olarak kullanmaktadırlar. Cambridge Üniversitesi Kütüphanesi hesabının 20.698 takipçisi bulunurken, 367 hesabı da takip etmektedirler⁸. Kütüphane Twitter hesabından 13 Mart 2020 - 18 Haziran 2020 tarihleri arasında toplam 265 adet paylaşım yapılmıştır. İncelenen bu paylaşımlardan 29 (%10.9)’u “*pandemi*”, “*karantina*” ya da “*Covid’19*” kelimelerini içerirken, 236 (%89.1) paylaşım genel konuları kapsamaktadır. Kütüphane paylaşımlarını yaparken #CoronavirusOutbreak #coronavirus #covid19UK #RisingTide #WomenAtCambridge #StudyingFromHome #librarypoems #makeyourheartsing #wednesdayportraits #photography #COVID19Pandemic #librariesfromhome #openonline #COVID—19 #homeschooling #English #poetry #scrabble #quarantinereads #books #LibraryLife #LoveYourLibrary #LibraryTwitter #NationalTeaDay #DonQuixote #WorldBookDay #IndoorGamesForAwkwardMoments #librarytwitter #LockdownReads #InternationalNursesDay

---

⁷ <https://oneresearch.library.utoronto.ca/social-media> (Ziyaret tarihi: 22 Haziran 2020)

⁸ <https://twitter.com/theul> (Ziyaret tarihi: 22 Haziran 2020)

#VirtualTeaRoom #research #cambridgeuniversitylibrary #cambridgeuniversity #cambridge #library #DCtUesdays #digitallibrary #digitalcontentunit #stayhome #wfh #MentalHealthAwarenessWeek #history #WomenAtCambridge #lockdown #plague #Science #towelday #BlackLivesMatter #WWII #Friday #archive #Mycenae #Aramaic #camguides #Cambridge #endbandthursday #vintage #BooksofTwitter #librarylife #Zoom #angels #Scotland #lockdown #zoomcalls #UnusualItem #Archive30 #WhyArchives? #MayThe4thBeWithYou #StarWarsDay #LightItBlue #ThankYouNHS #ClapForOurCarers #DrWho #medieval #manuscript #MedievalTwitter #TomorrowIsAnotherDay #Chinese #birds #China #woodblocks #BookofHours #FeelingFrisket #Gutenberg #Bible #TheAeronauts #NurembergChronicle etiketlerini kullanmışlardır. Paylaşımlar fotoğraf, hareketli resim, video ve bağlantılar ile desteklenmiştir. Üniversite Twitter hesabının paylaşımları RT yapılmaktadır. Cambridge Üniversitesi bünyesinde yer alan diğer birimler ile de etkileşim halinde kalarak pandemi ile ilgili paylaşımlarda bulunmuşlardır. Gündeme ilişkin, Covid'19 ile ilgili yenilenmiş bilgi geldikçe RT yapmaya devam etmişler, kullanıcının gündemi takip etmesi sağlanmıştır. Evden eğitim alan, kütüphane ile evden iletişime geçen kullanıcılarının yeni duruma alışmaları, kafalarında oluşabilecek soruları cevaplayan içerikler paylaşmışlardır. Tweetlerin incelendiği dönem içinde Kütüphane paylaşımlarının sadece pandemi ile ilgili olmadığı tespit edilmiştir: *Kütüphanede çalışan personel bilgi paylaşımı, yeni kütüphane kaynakları, kaynaklara erişim için gerekli koşullar, Twitter takipçilerinin kütüphane ile ilgili yorum ve paylaşımları, önemli kişiler, önemli olaylar, üniversite dışındaki kurumların üniversite ve pandemi ilişkisine dair paylaşımları, teşekkürleri, çevrimiçi eğitimler, farklı kütüphanelerle etkileşimler, kütüphanelerden haberler, toplumsal olaylara duyarlılık, devlet kurumlarının paylaşımları, istatistiki bilgiler, sanal sergiler, sanal turlar, el becerilerine yönelik örnekler, koleksiyonlarından ilgi çekici parçaların gösterimi, anlatımı, tarihte bugün, önemli kişiler* gibi farklı konu başlıklarında paylaşımlar yapıldığı görülmektedir.

5.1.5. Waseda Üniversitesi Kütüphanesi

Twitter hesabı [@waseda_univ_WUL](https://twitter.com/waseda_univ_WUL)'u Mart 2013 tarihinde açmışlardır. Tweet paylaşımlarını kütüphane web sayfasında olduğu gibi hem anadili Japonca hem de İngilizce olarak yapmaktadırlar. Waseda Üniversitesi Kütüphanesi hesabının 3.373 takipçisi bulunurken, 2 hesabı takip etmektedirler⁹. Kütüphane Twitter hesabından 28 Şubat 2020 - 26 Mayıs 2020 tarihleri arasında toplam 48 adet paylaşım yapılmıştır. İncelenen bu paylaşımlardan 26 (%54.2)'sı "*pandemi*", "*karantina*" ya da "*Covid'19*" kelimelerini içerirken, 22 (%45.8) paylaşım genel konuları kapsamaktadır. Waseda Üniversitesi Kütüphanesi paylaşımlarında resmi bir dil kullanılmaktadır. Paylaşımları fotoğraf ve bağlantılar ile desteklemiştirler. Üniversite Twitter hesabının paylaşımlarını da RT yapmaktadırlar. Covid'19 ile ilgili güncellenmiş bilgileri sık sık paylaşarak kullanıcının ilgisini bu konuya çekmeye çalışmışlardır. Uzaktan eğitim ve kütüphane kullanımı ile ilgili kullanıcıların kafasında oluşabilecek

---

⁹ https://twitter.com/waseda_univ_WUL (Ziyaret tarihi: 22 Haziran 2020)

sorulara yanıt verecek paylaşımlar yapmışlardır. Tweetlerin incelendiği dönem içinde Kütüphane paylaşımlarının sadece pandemi ile ilgili olmadığı tespit edilmiştir: *Kütüphanedeki değişiklikler, kütüphane bülteni duyurusu, web sayfasındaki yenilikler, mezun öğrencileri bilgilendirici paylaşımlar, farklı üniversitelerle yapılan iş birlikleri, yeni kaynakların duyurulması* gibi paylaşımların yapıldığı tespit edilmiştir.

5.2. Yurtiçi Üniversite Kütüphanelerinden Twitter Uygulama Örnekleri

Yurtiçi üniversite kütüphaneleri için seçim yapılırken Türkiye’de hizmet veren, sosyal medya kullanan devlet ve vakıf üniversitelerinin hesapları incelenmiş, kullanıcıları ile iletişimde sosyal medyayı en aktif kullanan üniversiteler tespit edilmiştir. Bu çalışma kapsamında, sınırlı sayıda üniversiteye yer verilebileceğinden 3 devlet (İstanbul, Bursa ve Ankara), 2 vakıf üniversitesi (İstanbul, Ankara) kütüphanesi Twitter hesapları ele alınmıştır. Bu üniversite kütüphaneleri sırasıyla; İstanbul Üniversitesi Merkez Kütüphanesi, Bursa Uludağ Üniversitesi Prof. Dr. Fuat Sezgin Merkez Kütüphanesi, Hacettepe Üniversiteleri Kütüphaneleri, MEF Üniversitesi Kütüphanesi ve Bilkent Üniversitesi Kütüphanesi’dir.

5.2.1. İstanbul Üniversitesi Merkez Kütüphanesi

Twitter hesabı [@iumerkezkutup](https://twitter.com/iumerkezkutup) Aralık 2011 tarihinde açılmıştır. İstanbul Üniversitesi Merkez Kütüphanesi hesabının 4.130 takipçisi bulunurken, 26 hesabı takip etmektedirler¹⁰. Twitter hesabından 13 Mart 2020 - 19 Mayıs 2020 tarihleri arasında toplam 26 paylaşım yapılmıştır. İncelenen bu paylaşımlarda sadece 3 (%11.5) paylaşım “*pandemi*” ya da “*Covid’19*” kelimelerini içerirken, 23 (%88.5) paylaşım genel konuları kapsamaktadır. İstanbul Üniversitesi Merkez Kütüphanesi bu süreçte *eğitim duyurularına* ağırlık vermiştir. Kendi paylaşımlarını ve Retweetleri bağlantı linkleri, videolar, fotoğraflar, resimler ile desteklemiştir.

5.2.2. Bursa Uludağ Üniversitesi Prof. Dr. Fuat Sezgin Merkez Kütüphanesi

Twitter hesabı [@uludagkutuphane](https://twitter.com/uludagkutuphane), Ağustos 2015 tarihinde açılmıştır. Hesabı aktif olarak kullanılmaktadır. Bursa Uludağ Üniversitesi Prof. Dr. Fuat Sezgin Merkez Kütüphanesi hesabının 2.408 takipçisi bulunurken, 15 hesabı da takip etmektedirler¹¹. Twitter hesabından 16 Mart 2020 - 18 Haziran 2020 tarihleri arasında toplam 162 adet paylaşım yapılmıştır. İncelenen bu paylaşımlardan 11 (%6.8)’i “*pandemi*” ya da “*Covid’19*” kelimelerini içerirken, 151 (%93.2) paylaşım ise genel konulardadır. Paylaşımlarını yaparken *#HomeEvdeKal #KütüphaneSizeYeter #uludagkutuphane #veritabanı #ekaynaklar #UludagKutuphaneEvinde #kutuphanehaftası #KH56 #Türkiyeokuyor* etiketlerini kullanmışlardır. Paylaşımlarını fotoğraf, hareketli resim (gif), video ve

---

¹⁰ <https://twitter.com/iumerkezkutup> (Ziyaret tarihi: 22 Haziran 2020)

¹¹ <https://twitter.com/uludagkutuphane> (Ziyaret tarihi: 22 Haziran 2020)

bağlantılar ile desteklemişlerdir. *İstatistiki bilgiler, kaynak tanıtımı ve çevrim içi eğitimler* sık sık paylaşılmıştır. Rektörlüğün kütüphane ile ilgili paylaşımları RT edilmiş, kullanıcının dikkati kütüphaneye çekilmeye çalışılmıştır.

5.2.3. Hacettepe Üniversitesi Kütüphaneleri

Twitter hesabı [@hukutuphaneleri](#), Ekim 2010 tarihinde açılmıştır. Hacettepe Üniversitesi Merkez Kütüphanelerinin 1.418 takipçisi bulunurken, 26 hesabı takip etmektedirler¹². Twitter hesabından 16 Mart 2020 - 15 Haziran 2020 tarihleri arasında toplam 65 adet paylaşım yapılmıştır. İncelenen bu paylaşımlardan 10 (%15.4)'u "pandemi" ya da "Covid'19" kelimelerini içerirken, 55 (%84.6) paylaşım ise genel konulardadır. Paylaşımlarını yaparken #kütüphane #veritabani #koronavirus #hacettepe #Nekadarönlemokadarkorunma #coronavirus #ekitap #ebook #onlineegitim #evdekal etiketlerini kullanmışlardır. Paylaşımlarını fotoğraf, hareketli resim (gif), video ve bağlantılar ile desteklemişlerdir. *Kütüphane kullanımı, kaynak tanıtım, çevrimiçi eğitimler, önemli günler ve virüs* ile ilgili paylaşımlar sık sık paylaşılmıştır.

5.2.4. MEF Üniversitesi Kütüphanesi

Twitter hesabı [@MEFKutuphane](#), Kasım 2014 tarihinde açılmıştır. MEF Üniversitesi Kütüphanesi hesabının 1.269 takipçisi bulunurken, 23 hesabı da takip etmektedirler¹³. Twitter hesabından 11 Mart 2020 - 17 Haziran 2020 tarihleri arasında toplam 92 adet paylaşım yapılmıştır. İncelenen bu paylaşımlardan 9 (%9.8)'u "pandemi" ya da "Covid'19" kelimelerini içerirken, 83 (%90.2) paylaşım ise genel konulardadır. Paylaşımlarını yaparken #MEFKütüphaneUzaktanErişim #BilgiyeSınırsızErişim #EvdeKal #MEFÜniversitesi #ÖğrenmeyeSınırsızÖzgürlük #KaynakPaylaşımı #IFLA #COVID-19 #MEFKütüphane #OnlineEğitim #Anket etiketlerini kullanmışlardır. Paylaşımlarını fotoğraf, hareketli resim (gif), video, bağlantı ve anketler ile desteklemişlerdir. *Kütüphane kullanımı, kaynak tanıtımı, çevrim içi eğitimler, önemli günler, kullanıcı görüşleri, kardeş kurumlarla iş birlikleri, kütüphane personelinde haberler, elde edilen başarılar, farklı kurumlarla iş birlikleri ve virüs* ile ilgili konular paylaşılmıştır.

5.2.5. Bilkent Üniversitesi Kütüphanesi

Twitter hesabı [@librarybilkent](#), Ocak 2014 tarihinde açılmıştır. Bilkent Üniversitesi Kütüphanesi hesabının 1.991 takipçisi bulunurken, 175 hesabı da takip etmektedirler¹⁴. Twitter hesabından 18 Mart 2020 - 15 Haziran 2020 tarihleri arasında toplam 34 adet paylaşım yapılmıştır. İncelenen bu paylaşımlardan 6 (%17.6)'sı "pandemi" ya da "Covid'19" kelimelerini içerirken, 28 (%82.4) paylaşım ise genel konulardadır. Bilkent Üniversitesi

---

¹² <https://twitter.com/hukutuphaneleri> (Ziyaret tarihi: 22 Haziran 2020)

¹³ <https://twitter.com/MEFKutuphane> (Ziyaret tarihi: 22 Haziran 2020)

¹⁴ <https://twitter.com/librarybilkent> (Ziyaret tarihi: 23 Haziran 2020)

Kütüphanesi paylaşımlarında resmi dil Türkçe yanında İngilizce'yi de kullanmaktadır. Paylaşımlarını yaparken *#stayathome* *#OkumakDeğiştirir* *#EvdeKitapOkuyorum* *#KitapOkuyoruz2020* *#KütüphaneHaftası2020* etiketlerini kullanmışlardır. Paylaşımlarını fotoğraf, video ve bağlantılar ile desteklemiştir. *Kütüphane kullanımı, kaynak tanıtımı, çevrim içi eğitimler, önemli günler, kütüphane personelinden haberler, farklı kurumlarla iş birlikleri ve pandemi* ile ilgili konular paylaşılmıştır. Paylaşımlarını yaparken diğer sosyal medya araçları ile bağlantılar kurmuşlardır. Bu paylaşımlara Facebook hesabı ve Instagram hesabı örnek gösterilebilir.

5.3. Genel Değerlendirme

Dünya'dan ve Türkiye'den 10 Üniversite kütüphanesi Twitter hesaplarından toplam 1.826 İngilizce, Türkçe ve Japonca tweet incelenmiştir. Yurtdışı üniversite kütüphanelerinin incelenen tweet sayısı 1.447, Türkiye'den üniversite kütüphanelerinin incelenen tweet sayısı ise 378'dur (Tablo 1). Yine bu tweetlerin 288'i pandemi kelimesini içermektedir. 1.538'i dolaylı olarak pandemi ve genel konuları kapsamaktadır (Tablo 2). Ele alınan 10 kütüphanenin Twitter hesaplarında paylaşılan tweetlerin içerikleri şu konuları kapsamaktadır: Covid'19 paylaşımı/duyuruları, bilimsel toplantılar, akademik ve bilimsel başarılar, öğrenci çalışmaları ve etkinlikleri, açılan yeni bir bölüm haberi, yeni hizmetler ve teknolojik gelişmeler, kütüphane duyuruları, kullanıcıları bilgilendirici notlar, toplumsal ve güncel olaylar, sanatsal ve mizahi paylaşımlar, kullanıcı eğitimleri, memnuniyet anketleri, görüş ve öneriler, kullanıcı paylaşımları, kültürel etkinlikler, kütüphanecilerden/personelden haberler, istatistikler (Tablo 6).

Tablo 1. 1 Şubat 2020-18 Haziran 2020 Arası Tweet Sayıları

Yurtdışı Kütüphaneleri Tweet Sayısı	Yurtiçi Kütüphaneleri Tweet Sayısı	Toplam Tweet Sayısı
1.447	379	1.826

Tablo 2. 1 Şubat 2020-18 Haziran 2020 Arası Paylaşım Türü

Doğrudan Pandemi Kelimesini İçeren Paylaşımlar	Diğer Konuları Kapsayan Paylaşımlar	Toplam Tweet sayısı
288	1.538	1.826

Tablo 3. Yurtdışı Üniversite Kütüphaneleri Twitter Hesabı Analizi (1 Şubat 2020-18 Haziran 2020)

Kütüphane	Twitter Hesabı	Hesabı Oluşturma Tarihi	Takipçi Sayısı	Takip Ettiği Hesap Sayısı	Tarih Aralığı	Tweet Sayısı	Paylaşım İçeriği "Pandemi" "Karantina" "Covid'19"	Paylaşım İçeriği "Genel Konular"
Massachusetts Teknoloji Enstitüsü Kütüphaneleri	@mitlibraries	Mar.09	17.900	767	1 Şubat - 18 Haziran 2020	411	70 (%17)	341 (%83)
Edinburgh Üniversite Kütüphanesi	@EdUniLibraries	Eyl.14	3.038	592	9 Mart - 18 Haziran 2020	403	33 (%8.2)	370 (%91.8)
Toronto Üniversitesi Kütüphaneleri	@uoftlibraries	Eki.09	8.910	646	11 Mart - 18 Haziran 2020	320	91 (%28.4)	229 (%71.6)
Cambridge Üniversitesi Kütüphanesi	@theUL	Mar.09	20.698	367	13 Mart - 18 Haziran 2020	265	29 (%10.9)	236 (%89.1)
Waseda Üniversitesi Kütüphanesi	@waseda_univ_WUL	Mar.13	3.373	2	28 Şubat - 26 Mayıs 2020	48	26 (%54.2)	22 (%45.8)

Tablo 4. Yurtiçi Üniversite Kütüphaneleri Twitter Hesabı Analizi (1 Şubat 2020-18 Haziran 2020)

Kütüphane	Twitter Hesabı	Hesabı Oluşturma Tarihi	Takipçi Sayısı	Takip Ettiği Hesap Sayısı	Tarih Aralığı	Tweet Sayısı	Paylaşım İçeriği "Pandemi" "Karantina" "Covid'19"	Paylaşım İçeriği "Genel Konular"
İstanbul Üniversitesi Merkez Kütüphanesi	@iumerkezkutup	Ara.11	4.130	26	13 Mart - 19 Mayıs 2020	26	3 (%11.5)	23 (%88.5)
Bursa Uludağ Üniversitesi Prof. Dr. Fuat Sezgin Merkez Kütüphanesi	@uludagkutuphane	Ağu.15	2.408	15	16 Mart - 18 Haziran 2020	162	11 (%6.8)	151 (%93.2)
Hacettepe Üniversitesi Kütüphaneleri	@hukutuphaneleri	Eki.10	1.418	26	16 Mart - 15 Haziran 2020	65	10 (%15.4)	55 (%84.6)
MEF Üniversitesi Kütüphanesi	@MEFKutuphane	Kas.14	1.269	23	11 Mart - 17 Haziran 2020	92	9 (%9.8)	83 (%90.2)
Bilkent Üniversitesi Kütüphanesi	@librarybilkent	Oca.14	1.991	175	18 Mart - 15 Haziran 2020	34	6 (%17.6)	28 (%82.4)

Tablo 5. Yurtdışı-Yurtiçi Üniversite Kütüphaneleri Twitter İçerikleri (1 Şubat 2020-18 Haziran 2020)

Yurtdışı Üniversite Kütüphaneleri	#Etiket Kullanımı	İçerik "Bağlantı linkleri, Videolar, Fotoğraflar Resimler, Hareketli resimler (gif)"	Yurtiçi Üniversite Kütüphaneleri	#Etiket Kullanımı	İçerik "Bağlantı linkleri, Videolar, Fotoğraflar Resimler, Hareketli resimler (gif)"
Massachusetts Teknoloji Enstitüsü Kütüphaneleri	Hayır	Bağlantı linkleri Videolar Fotoğraflar Resimler Hareketli resimler (gif)	İstanbul Üniversitesi Merkez Kütüphanesi	Hayır	Bağlantı linkleri Videolar Fotoğraflar Resimler
Edinburgh Üniversite Kütüphanesi	Evet	Bağlantı linkleri Videolar Fotoğraflar Hareketli resimler (gif)	Bursa Uludağ Üniversitesi Prof. Dr. Fuat Sezgin Merkez Kütüphanesi	Evet	Bağlantı linkleri Videolar Fotoğraflar Hareketli resimler (gif)
Toronto Üniversitesi Kütüphaneleri	Evet	Bağlantı linkleri Videolar Fotoğraflar Hareketli resimler (gif)	Hacettepe Üniversitesi Kütüphaneleri	Evet	Bağlantı linkleri Videolar Fotoğraflar Hareketli resimler (gif)
Cambridge Üniversitesi Kütüphanesi	Evet	Bağlantı linkleri Videolar Fotoğraflar Hareketli resimler (gif)	MEF Üniversitesi Kütüphanesi	Evet	Bağlantı linkleri Videolar Fotoğraflar Hareketli resimler (gif) Anket
Waseda Üniversitesi Kütüphanesi	Hayır	Bağlantı linkleri Fotoğraflar	Bilkent Üniversitesi Kütüphanesi	Evet	Bağlantı linkleri Videolar Fotoğraflar

Tablo 6. Twitter içerikleri (1 Şubat 2020-18 Haziran 2020)

Yurtdışı Üniversite Kütüphaneleri	Yurtiçi Üniversite Kütüphaneleri
<p>* Covid'19 ile ilgili paylaşımlar yapmışlar, bu konu ile ilgili öneriler sunmuşlardır.</p> <p>* Bağlı oldukları üniversitenin pandemi süreci ile ilgili hazırladıkları bağlantıları, güncellemeleri Twitter hesaplarında kullanmışlar ve yayınlamışlardır.</p> <p>* Twitter hesaplarında takipçilerini rahatlatıcı, kütüphaneye bağlayıcı, kendilerini ve kaynaklarını unutturmayan paylaşımlarda bulunmuşlardır.</p> <p>* Paylaşımlarında bağlantı linkleri, videolar, fotoğraflar, resimler, hareketli resimler (gif) kullanarak paylaşımlarının etkisini artırmaya çalışmışlardır.</p> <p>* "Kullanıcı odaklı" bir yaklaşım ile paylaşımlar yapmışlardır.</p> <p>* Paylaşımlarında #etiket kullanarak bahsettikleri konuların daha fazla kişiye ulaşmasını sağlamışlardır.</p> <p>* Kütüphane personeline yönelik etkinliklerin paylaşımları yapılarak, personelin kendini değerli hissetmesi sağlanmıştır.</p>	<p>* Covid'19 ile ilgili paylaşılan bilgiler daha çok elektronik kaynaklara yönelik bilgilerdir.</p> <p>* Kullanıcıların kütüphane hizmetleri hakkında pandemi boyunca yeterince bilgilendirilmedikleri gözlemlenmiştir.</p> <p>* Paylaşımlarında bağlantı linkleri, videolar, fotoğraflar, resimler, hareketli resimler (gif) kullanarak paylaşımlarının etkisini artırmaya çalışmışlardır.</p> <p>* Anket yayınlanarak kullanıcı görüşlerine verilen önemi göstermişlerdir.</p> <p>* Paylaşımlarında #etiket kullanarak bahsettikleri konuların daha fazla kişiye ulaşmasını sağlamışlardır.</p> <p>* "Kullanıcı odaklı" bir yaklaşım ile paylaşımlar yapmışlardır.</p> <p>* Paylaşımlarında #etiket kullanarak bahsettikleri konuların daha fazla kişiye ulaşmasını sağlamışlardır.</p> <p>* Kütüphane personeline yönelik etkinliklerin paylaşımları yapılarak, personelin kendini değerli hissetmesi sağlanmıştır.</p>

SONUÇ ve ÖNERİLER

COVID-19 küresel salgını ile insanoğlu fiziksel ve psikolojik zorlukların bulunduğu oldukça zor bir süreçten geçmektedir. Bu, Dünya çapında “kültür ve bilgi” kavramlarının, bilgiyi taşıyan ve aktaranların ne kadar önemli ve değerli olduğunun yaşayarak fark edildiği bir süreç olmuştur.

Salgın döneminde ‘yeni normal’ düzenin temelini dijital, teknolojik bir hayat ele geçirmiştir. Eğitimden iş yaşamına, sosyal ilişkilerden alışverişe, müze, kütüphane ziyaretlerine kadar çoğu aktivite sanal olarak gerçekleştirilmekte ve artık bu sanal aktivitelerin çoğu yeni normal olarak kabul edilmektedir. Bundan sonra kütüphanelerin toplumla olan ilişkisinde bu değişimin önemli rol oynayacağı anlaşılmaktadır. Bu bağlamda, sosyal medya da kütüphanelerde değişime ivme sağlayan araçlardan biri haline gelmiştir. Kütüphane sosyal medya uygulamaları doğru amaçlar için ve kaliteli hizmet anlayışı ile kullanıldığı takdirde, bilgi alma ve öğrenme sürecinde toplumdaki her kesiminin kolaylıkla yararlanabileceği fırsatlar sunmaktadır. İyi yönetilen kütüphane sosyal medya uygulamaları, hizmetler açısından farkındalık ve bilgi sahibi olmak isteyen herkesin zaman ve mekândan bağımsız olarak istediği bilgi hizmetini alabilmesi olanakları sağlamaktadır.

Günümüze kadar geliştirilen kütüphane sosyal medya uygulamaları incelendiğinde, ülkemizde bu hizmetlerin henüz gelişim sürecinin başlangıç aşamalarında olduğu görülmektedir. Kütüphanelerin sosyal medya kullanımı, gelecekte kütüphanelerin ne tür hizmetler üretmesi gerektiğine işaret etmesi ve bilişim teknolojilerine uyumlu çağdaş hizmetler üretebilen kurumlardan olduklarını göstermeleri bakımından önemli araçlardan biridir. “Bu fırsatı zamanlı ve uygun şekilde değere dönüştürebilen kütüphaneler diğerlerine fark atarak nitelikli hizmet üretme avantajına sahip olmayı sürdürebileceklerdir” (Odabaş, 2009, s. 56).

Salgının başlangıcından itibaren üniversite kütüphanelerinin sosyal medya aracılığı ile üç şeyi yapmayı hedeflediği anlaşılmaktadır. Bunlar: (1) önleyici tedbirlerle ilgili bilgileri oluşturarak ve yayarak halk sağlığı bilincini desteklemek, (2) son gelişmeler, araştırmalar ve literatür hakkında bilgi vererek toplumun her kesiminden araştırmacıları ve öğretim üyelerini desteklemek ve (3) kullanıcıları için rutin temel kütüphane hizmetleri sağlamak.

Çalışma sonuçları, Twitter’ın en yaygın kullanılan platformlardan biri olduğunu, ağırlıklı olarak kütüphane çalışmaları ile ilgili duyuruların paylaşılması ve etkinliklerin tanıtımı için kullanıldığını göstermiştir. COVID-19 karantinası sırasında kütüphaneler, hizmetlerinin çoğunu çevrimiçi hale getirerek yeni koşullara hızla yanıt vermiştir. Ancak sosyal medyayı hizmet sunumu için tam olarak kullanmamışlar, sosyal medyayı statik bir iletişim kanalı olarak kullanmışlardır. Kütüphanelerden yalnızca birkaçı, zamanında ve güvenilir bilgi sağlayarak halk sağlığının geliştirilmesindeki rollerini vurgulama fırsatını yakalamıştır.

Hizmet tanıtımı ve erişim için sosyal medyanın gücünden yararlanmak isteyen kütüphane yöneticileri, platform popülerliğini, mevcut sosyal medya eğilimlerini, kullanıcı tercihlerini ve kütüphanelerinin özel tanıtım hedeflerini dikkate alan bir strateji oluşturmalıdır (Koulouris ve diğerleri, 2021, s. 19). Ancak, literatürdeki kanıtlar, sosyal medyayı kullanan birçok kütüphanenin faaliyetlerine yön verecek bir politikasının olmadığını göstermektedir. Bu nedenle, sosyal medyayı benimseyen kütüphaneler, sosyal medyayı günlük kullanımlarını desteklemek için politikalar tasarlamayı düşünmelidir. Politika, kütüphanelerin sosyal medya pazarlamasının sorunlu yönleriyle başa çıkmak için alabileceği önlemin ana hatlarını verecektir. Politika, yönetimde yer alan rollerin, sorumlulukların ve günlük aktivitelerin ana hatlarını çizerek sosyal medyanın yönetimi için yapı oluşturmaya yönelik temel kuralları tanımlar (Ihejirika, 2020, s. 132). Akademik kütüphaneler, hizmet ve kaynaklarına çoklu erişimi sağlamak için daha fazla sosyal medya aracını entegre etmeli, fakülte üyeleri ve öğrenciler tarafından kütüphane çevrim içi kaynaklarının tam olarak kullanılmasını sağlamak için web seminerleri, gelişmiş web sayfası ve sosyal medyayı içeren agresif bir pazarlama planı geliştirmelidir (Okonoko ve diğerleri, 2020, s. 245 ; Pryce ve diğerleri, 2021, s. 16).

Üniversite kütüphanelerinde sosyal medya hesaplarının daha etkin ve verimli kullanılabilmesi için bu hesapları yöneten kişilerin halkla ilişkiler, sosyal medya ve pazarlama konularında eğitim almaları yararlı olacaktır. Ayrıca, üniversitelerde meslek elemanı yetiştiren bölümlerin ders programlarına sosyal medyanın kullanıma yönelik konuların eklenmesi, kütüphane ve bilgi merkezlerinde sanal dünyayı doğru yönetebilecek kişilerin yetişmesine altyapı oluşturacaktır (Biçen Aras ve Çolaklar, 2013, s. 214; Biçen Aras, 2019b).

Kütüphaneciler zamana ayak uydururken yeni beceriler edinmek durumundadır. Sosyal medyayı etkili bir şekilde kullanmak da akademik kütüphane personelinin beklenen kritik 21. yüzyıl becerileri arasında görülmektedir (Chawner ve Oliver, 2013, s. 29). Bu nedenle bilgi merkezleri için bu alanda eğitim almış, kendini geliştirmiş “sosyal medya kütüphanecilerine” ihtiyaç vardır.

Her krizde bir bilgi ihtiyacı vardır; ister COVID-19 için isterse başka olağan dışı durumlar için olsun, kütüphaneciler ve bilgi uzmanları bu ihtiyacı karşılamaya hazır olmalıdır. Sosyal mesafe, COVID-19'un yayılmasını önlemenin iyi bir yolu olsa da, kullanıcılara bilgi erişimi sağlamak, bilgi profesyoneli olan kütüphanecilerin sosyal sorumluluğu olmaya devam etmektedir.

KAYNAKÇA

Abdullah, N., Chu, S., Rajagopal, S., Tung, A. and Kwong-Man, Y. (2015), "Exploring libraries' efforts in inclusion and outreach activities using social media", *Libri*, Vol. 65 No. 1, pp. 34-47.

Adeoye, A. A., Onuoha, C., Obiano, D. C., & Motunrayo, O. (2021). Social Media As A Collaborative Tool For Research Among Library And Information Science (Lis) Professionals In Nigeria. *Library Philosophy and Practice (e-journal)*. <https://digitalcommons.unl.edu/libphilprac/5137/>

Adetayo, A. J., & Williams-Ilemobola, O. (2021). Librarians' generation and social media adoption in selected academic libraries in Southwestern, Nigeria. *Library Philosophy and Practice (e-journal)*. <https://digitalcommons.unl.edu/libphilprac/4984/>

Anderson, K. E. (2020, February 10). Getting acquainted with social networks and apps: talking about TikTok. *Library Hi Tech News*, 37(4), 7-12. <https://doi.org/10.1108/LHTN-01-2020-0001>

Arapasopo, E. A., & Adekoya, C. O. (2021, August 9). Library leadership in Nigeria and COVID-19 pandemic. *Information Discovery and Delivery, ahead-of-print(ahead-of-print)*, 10. <https://doi.org/10.1108/IDD-03-2021-0027>

Arıkan, A. (2009). Yeni bir disiplinlerarası oluşum niteliğiyle bilgi ve inovasyon yönetimi (MBA) yüksek lisans programı: Bir olgu incelemesi. A. Yıldızeli, A. Arıkan ve T. Çakmak (Ed.), *Bilgi Çağında Varoluş: "Fırsatlar ve Tehditler" Sempozyumu, ÜNAK 2009, 01-02 Ekim 2009, Yeditepe Üniversitesi, İstanbul, Bildiri Kitabı (s.15-29)*. Ankara: Üniversite ve Araştırma Kütüphanecileri Derneği.

Ayık, K. (2019). Arşivlerin Tanıtımsal Pazarlama Çalışmalarında Web Ve Sosyal Medya Araçlarının Kullanılması: Kadın Eserleri Kütüphanesi Ve Bilgi Merkezi Vakfı Örneği. *Bilgi ve Belge Araştırmaları Dergisi*, (12), 33 - 61. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/907388>

Bashorun, M., Babaginda, B., Bashorun, R. B., & Sowemimo, I. (2021). Transformation of Academic Library Services in Coronavirus Pandemic Era: The New Normal Approach. *Journal of Balkan Libraries Union*, 8(1), 42-50. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1669730>

Biçen Aras, B. (2019). Üniversite Kütüphanelerinde İletişim Ve Öğretim İçin Sosyal Medya "#MEFteKütüphane" [III. OTURUM: Sosyal Medyada Fark Yaratın Kütüphaneler: GİB19 Gelecek İçin Bilgi Çalıştayı "Bilginin Dönüşümü 2019", Belek, Antalya] [pdf]. MEF Üniversitesi Kütüphanesi Akademik Arşiv. Retrieved Kasım 20, 2021, from <https://openaccess.mef.edu.tr/xmlui/handle/20.500.11779/1150>

Biçen Aras, B., & Çolaklar, H. (2013). Üniversite kütüphanelerinde Twitter'ın sosyal medya aracı olarak kullanımı. In G. Güneş, N. Özel, & T. Çakmak (Eds.), *Bilgi Sistemleri Platformlar, Mimariler ve Teknolojiler, ÜNAK 2013 Konferansı, 19-21 Eylül 2013, İstanbul, Bildiri Kitabı (pp. 192-215)*. Üniversite ve Araştırma Kütüphanecileri Derneği.

Boztepe Taşkıran, H. (2021, Mayıs). Kültür ve sanat iletişimi bağlamında müzelerin sosyal medyaya adaptasyonu: Devlet ve özel müze kullanımını karşılaştırmaya yönelik bir araştırma. *İNİF E- Dergi*, 6(1), 11-31. <https://doi.org/10.47107/inifedergi.865697>

Çakmak, T., & Eroğlu, Ş. (2020). Public libraries on Facebook: content analysis of Turkish public libraries' posts. *Library Hi Tech*, 39(2), 602-624. <https://doi.org/10.1108/LHT-04-2020-0082>

Chawner, B., & Oliver, G. (2013). A survey of New Zealand academic reference librarians: Current and future skills and competencies. *Australian Academic & Research Libraries*, 44(1), 29-39. <https://doi.org/10.1080/00048623.2013.773865>

Chisita, C. T., & Chizoma, U. S. (2021, March 22). Rethinking academic library space amidst the COVID-19 pandemic in South Africa: preparing for the future. *Information Discovery and Delivery*, 49(2), 105-113. <https://doi.org/10.1108/IDD-07-2020-0087>

Choi, Y., & Kim, S. U. (2021, November 10). Public library Twitter use during the early period of the COVID-19 lockdown in the United States. *The Electronic Library*, 39(5), 713-731.

Data Never Sleeps 9.0. (2021). Domo. Retrieved December 13, 2021, from <https://www.domo.com/learn/infographic/data-never-sleeps-9>

Degenhard, J. (2021, Jul 20). Social media users in Turkey 2017-2025. Forecast of the number of social media users in Turkey from 2017 to 2025. Retrieved Kasım 11, 2021, from <https://www.statista.com/forecasts/1144933/social-media-users-in-turkey>

Eriksson, M. (2018, Ağustos 30). Lessons for Crisis Communication on Social Media: A Systematic Review of What Research Tells the Practice. *International Journal of Strategic Communication*, 12(5), 526-551. <https://doi.org/10.1080/1553118X.2018.1510405>

Goedert, K. H. (2021, Ağustos 3). #PowerInNumbers: How Digital Libraries Use Collaborative Social Media Campaigns to Promote Collections. *Journal of Web Librarianship*, 15(4), 195-218. <https://doi.org/10.1080/19322909.2021.1959487>

Hollebeek, L. D. (2013, February 1). The Customer Engagement/Value Interface: An Exploratory Investigation. *Australasian Marketing Journal*, 21(1), 17-24. <https://doi.org/10.1016/j.ausmj.2012.08.006>

Ihejirika, K. T. (2020, November). Social Media Strategies for Marketing in University Libraries: Undergraduate User Attitudes and Motivation for Engagement [Doktora tezi].

ResearchArchive • Te Puna Rangahau. Retrieved Kasım 21, 2021, from https://researcharchive.vuw.ac.nz/xmlui/bitstream/handle/10063/9426/thesis_access.pdf?sequence=1

Ilyas, H., Anwar, A., Yaqub, U., Alzamil, Z., & Appelbaum, D. (2021, June 8). Analysis and visualization of COVID-19 discourse on Twitter using data science: a case study of the USA, the UK and India. *Global Knowledge, Memory and Communication*, ahead-of-print(ahead-of-print), 1-15. <https://doi.org/10.1108/GKMC-01-2021-0006>

Johnson, J. (2021, September 10). Worldwide digital population as of January 2021. Global digital population as of January 2021. Retrieved Kasım 12, 2021, from <https://www.statista.com/statistics/617136/digital-population-worldwide/>

Kahmann, K., & Fingerle, B. (2021, August 24). Why Libraries Have to be Permanently Active on Social Media: 7 “Glorious” Reasons – 2021 Update. *ZBW MediaTalk*. Retrieved November 21, 2021, from <https://www.zbw-mediatalk.eu/2021/08/why-modern-libraries-have-to-be-active-on-social-media-seven-glorious-reasons/>

Kemp, S. (2021, February 11). Digital 2021: Turkey. Datareportal. Retrieved Kasım 16, 2021, from <https://datareportal.com/reports/digital-2021-turkey>

Koulouris, A., Vraimaki, E., & Koloniari, M. (2021). COVID-19 and library social media use. *Reference Services Review*, 49(1), 19-38. <https://doi.org/10.1108/RSR-06-2020-0044>

Kurt, E. V. (2021, Mayıs 19). Sağlık İletişimi ve Sosyal Medya: Sivil Toplum Kuruluşlarının Twitter Kullanımı Üzerine Bir Değerlendirme. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, İstiklal Marşı 100. Yıl Armağan Sayısı*, 19, 89-109. <https://doi.org/10.18026/cbayarsos.649858>

Kushniryk, A., & Orlovb, S. (2021, April 15). ‘Follow us on Twitter’: How public libraries use dialogic communication to engage their publics. *Library & Information Science Research*, 43(2), 1-7. <https://doi.org/10.1016/j.lisr.2021.101087>

Li, L., Zhang, Q., Zhang, J., Wang, T., Gao, T.-L., Duan, W., Tsoi, K. K., & Wang, F.-Y. (2020, March 20). Characterizing the Propagation of Situational Information in Social Media During COVID-19 Epidemic: A Case Study on Weibo. *IEEE Transactions on Computational Social Systems*, 7(2), 556-562. <https://doi.org/10.1109/TCSS.2020.2980007>

Liu, C., Tian, Q., & Zhu, X. (2021). Social media emergency information assessment of major emergencies: a case study of additional emotional characteristics. *Library Hi Tech*, ahead-of-print(ahead-of-print). <https://doi.org/10.1108/LHT-08-2021-0288>

Martínez-Cardama, S., & Pacios, A. R. (2020). Twitter communication of university libraries in the face of Covid-19. *Profesional de la información*, 29(6), 1-15. <https://doi.org/10.3145/epi.2020.nov.18>

Martzoukou, K. (2021, May 20). Academic libraries in COVID-19: a renewed mission for digital literacy. *Library Management*, 42(4/5), 266-276. <https://doi.org/10.1108/LM-09-2020-0131>

Mnzava, E. E. (2021). Twitter library account: highlights for the users and librarians. *Library Hi Tech News*, (2), 8-10. <https://doi.org/10.1108/LHTN-07-2020-0064>

Muhammad, A., & Zhiwei, T. (2021, November 23). Social media and library marketing. *Library Hi Tech News*, ahead-of-print No(ahead-of-print No). <https://doi.org/10.1108/LHTN-09-2021-0056>

Muñoz-Expósito, M., Oviedo-García, M. Á. O.-G., & Castellanos-Verdugo, M. (2017, October 2). How to measure engagement in Twitter: advancing a metric. *Internet Research*, 27(5), 1122-1148. <https://doi.org/10.1108/IntR-06-2016-0170>

Naeem, S. B., & Bhatti, R. (2020, June 13). The Covid-19 ‘infodemic’: a new front for information professionals. *Health Information and Libraries Journal*. <https://doi.org/10.1111/hir.12311>

Odabaş, H. (2009). Mobil öğrenmeden mobil kütüphaneye. A. Yıldızeli, A. Arıkan ve T. Çakmak (Ed.), *Bilgi Çağında Varoluş: “Fırsatlar ve Tehditler” Sempozyumu, ÜNAK 2009, 01–02 Ekim 2009, Yeditepe Üniversitesi, İstanbul, Bildiri Kitabı* (s. 1–7). Ankara: Üniversite ve Araştırma Kütüphanecileri Derneği.

Okike, B. I. (2020). Information dissemination in an era of a pandemic (COVID-19): librarians. *Library Hi Tech News*, 37(9), 1-4. <https://doi.org/10.1108/LHTN-04-2020-0040>

Okonoko, V. N., Abba, M. A., & Arinola, A. E. (2020, July-December). Users' Expectation of Library Services and Resources in the COVID 19 Pandemic Era: A Comparative Study of Two Academic Libraries in Nigeria. *Library Progress (International)*, 40(2), 236-246. <https://doi.org/10.5958/2320-317X.2020.00027.6>

Oxford University Press. (2020, February 10). 10 tips for librarians: embedding social media good practice in your everyday work. *Library Journal*. Retrieved November 21, 2021, from <https://www.libraryjournal.com/?detailStory=10-tips-for-librarians-embedding-social-media>

Pryce, T. L., Russell, J., Crawford, M. N., McDermott, J. O., Christina, A., & Perkins, N. (2021, September 16). Experiences, perspectives, and emerging frameworks: COLINET libraries response to the COVID-19 pandemic. *Global Knowledge, Memory and Communication*, ahead-of-print(ahead-of-print). <https://doi.org/10.1108/GKMC-03-2021-0055>

Rafiq, M., Batool, S. H., Ali, A. F., & Ullah, M. (2021, January). University libraries response to COVID-19 pandemic: A developing country perspective. *The Journal of Academic Librarianship*, 47(1), 1-10. <https://doi.org/10.1016/j.acalib.2020.102280>

Samur, S. (2020). Covid-19 Pandemi Sürecinde Ankara'daki Devlet Üniversitelerinin Instagram Kullanımları Üzerine Nicel Bir Araştırma. *ASEAD Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi (ASEAD) Eurasian Journal of Researches in Social and Economics (EJRSE)*, 7(6), 436-457. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1168056>

Shabani, A., & Keshavarz, H. (2021). Media literacy and the credibility evaluation of social media information: students' use of Instagram, WhatsApp and Telegram. *Global Knowledge, Memory and Communication*, ahead-of-print no(ahead-of-print no). <https://doi.org/10.1108/GKMC-02-2021-0029>

Sobré-Denton, M. (2015, January 27). Virtual intercultural bridgework: social media, virtual cosmopolitanism, and activist community-building. *New Media & Society*, 18(8), 1715-1731. <https://doi.org/10.1177/1461444814567988>

Statista Research Department. (2021, August 13). Turkey: social media penetration 2017-2026. Social network user penetration in Turkey from 2017 to 2026. Retrieved Kasım 11, 2021, from <https://www.statista.com/statistics/567417/predicted-social-network-user-penetration-rate-in-turkey/>

Sy, L., & Chen, C. (2021, November 15). Everything Marketers Should Know About the Fastest-Growing Audience Demographic on LinkedIn. LinkedIn. Retrieved November 20, 2021, from <https://www.linkedin.com/business/marketing/blog/trends-tips/everything-marketers-should-know-about-the-fastest-growing-audience-demographic-on-linkedin>

Şahinsoy, K. (2017). Kriz yönetimi açısından geleneksel ve sosyal medya. *İstanbul Aydın Üniversitesi Dergisi*, 9(4), 1-19. <https://doi.org/10.17932/IAU.IAUD.13091352.2017.9/36.1-19>

Taylor and Francis Group (2014), "Use of social media by the library: current practices and future opportunities",

Taylor and Francis White Papers, doi: 10.6084/m9.figshare.1221673.v1.

Valentini, C., Romenti, S., & Kruckeberg, D. (2017). Handling Crises in Social Media: From Stakeholder Crisis Awareness and Sense-making to Organizational Crisis Preparedness (L. Austin & Y. Jin, Eds.). In (pp. 57-67). Routledge. 978-1-315-74906-8

Winata, A. P., Fadelina, R., & Basuki, S. (2021, April 7). New normal and library services in Indonesia: a case study of university libraries. *Digital Library Perspectives*, 37(1), 77-84. <https://doi.org/10.1108/DLP-07-2020-0059>

Yang, S., & Ju, B. (2021, January). Library support for emergency management during the time of natural disasters: Through the lens of public library Twitter data. *Library and Information Science Research*, 43(1), 1-10. <https://doi.org/10.1016/j.lisr.2021.101072>

Yanık, O. K., & Becan, C. (2019, Nisan 1). Yeni İletişim Ortamlarında Kriz İletişimi: Volkswagen ve Burger King Krizleri Üzerine Bir İnceleme. *Aydın Üniversitesi İletişim Çalışmaları Dergisi*, 5(1), 59-74. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/icd/issue/52710/695160>

Kütüphane, Arşiv ve Müze Araştırmaları Dergisi
Library, Archive and Museum Research Journal

e-ISSN: 2718-0832

Yıl/Year: 2022 Cilt/Volume: 3, Sayı/Issue: 1
<http://dx.doi.org/10.29228/lamre.54973>

Araştırma Makalesi – Research Articles

Geliş Tarihi / Received: 14.12.2021 Kabul Tarihi Accepted: 01.01.2022

A Retrospective Study: Bibliometric Analysis of the Museum Architecture Literature Between 1980 and 2020

Retrospektif bir Çalışma: 1980-2020 Yılları Arasında Müze Mimarisi Literatürünün Bibliyometrik Analizi

Fatma Sezin DOĞRUER *

ABSTRACT

Museums are buildings or complexes that exhibit, protect and investigate the artifacts in the service of community by their sociocultural, aesthetic, economic and educational functions. This bibliometric analysis on museum architecture comprehends 135 publications written by 200 authors from 28 countries, where architecture, art, humanities multidisciplinary, education, educational research and social sciences interdisciplinary are the main fields of the research in the Web of Science database. A bibliometric analysis tool called VOSviewer was used while analyzing the data gathered by webometrics. USA produced 13.33 % of the world's publications on 'museum architecture', which is the first country with the highest number of publications with 18 documents. The most used keywords in the literature are 'museum', 'architecture' and 'art'. This study was the first bibliometric analysis that ensures statistical and holistic information on museum architecture literature, which was applied on indexes in Web of Science Core Collection between 1980 and 2020. It is aimed to encourage scholars to carry out further studies on museum architecture.

Keywords: *Museum Architecture, Museology, Museum Design, Bibliometrics.*

ÖZET

Müzeler, sosyokültürel, estetik, ekonomik ve eğitsel işlevleriyle toplumun hizmetinde olan, eserleri sergileyen, koruyan ve araştıran yapı veya komplekslerdir. Müze mimarisi hakkındaki bu bibliyometrik analiz, mimarlık, sanat, beşeri bilimler multidisipliner, eğitim, eğitim araştırmaları ve sosyal bilimler disiplinlerinin Web of Science veri tabanındaki araştırmanın ana alanları olduğu 28 ülkeden 200 yazar tarafından yazılmış 135 yayını kapsamaktadır. Webometri kullanılarak elde edilen verilerin analizi yapılırken VOSviewer adlı bibliyometrik analiz aracı kullanılmıştır. ABD, 18 belge ile en fazla yayına sahip ülke olarak 'müze mimarisi' konusunda dünya yayınlarının yüzde 13.33'ünü üretmiştir. Literatürde en çok kullanılan anahtar kelimeler 'müze', 'mimari' ve 'sanat'tır. Bu çalışma, 1980-2020 yılları arasında Web of Science Core Collection'daki indekslerde uygulanan, müze mimarisi literatürü hakkında istatistiksel ve bütüncül bilgi sağlayan ilk bibliyometrik analizdir. Bilim insanlarını müze mimarisi konusunda daha ileri çalışmalar yapmaya teşvik etmesi amaçlanmaktadır.

Anahtar Sözcükler: *Müze Mimarisi, Müzecilik, Müze Tasarımı, Bibliyometri.*

---

*Mimar Dr., Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, Ankara, Türkiye, eposta: sezin.dogrue@ktb.gov.tr

INTRODUCTION

Museums buildings or complexes have sociocultural, aesthetic, economic and educational functions in order to exhibit, protect and investigate the artifacts in the service of community. There are two types of museum buildings regarding the purpose of being built. These are museum buildings that are established by converting existing buildings with different functions into museums and the museum buildings that are designed as museums.

Bibliometrics ensures statistical and holistic information of scientific literature in a particular working area. However bibliometric studies have been popular in the recent times, no bibliometric reports have been published in museum architecture. Museum studies literature contains only one limited bibliometric analysis written on the literature between 1995 and 2014 about museum studies in general (Kuo & Yang, 2015). In order to completely utilize from museum architecture studies, data analysis is one of the necessary studies in the field. This study aims to offer data of a comprehensive bibliometric analysis of the museum architecture.

MATERIAL AND METHOD

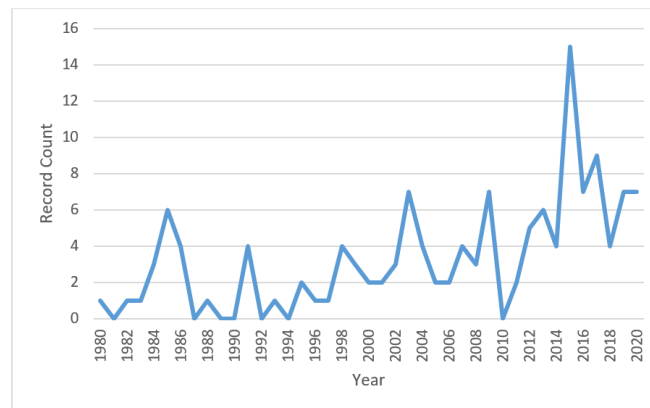
The study involves bibliometric analysis of the articles on museum architecture which are indexed in Web of Science Core Collection, within a period between 1980 and 2020. After the webometric scanning process, a total of 135 publications were reached in museum architecture literature. The analysis comprehends 135 publications written by 200 authors from 28 countries, where architecture, art, humanities multidisciplinary, education educational research and social sciences interdisciplinary are identified as the main fields related to the research. This study comprises the countries, institutions and authors related to this topic using a bibliometric analysis tool called VOSviewer.

The data of this article have been obtained from the database of Web of Science Core Collection (WoS) under Science Citation Index-Expanded (SCI-Expanded), Social Sciences Citation Index (SSCI), Art and Humanities Index (A&HCI), Emerging Sources Citation Index (ESCI), Conference Proceedings (CPCI-S, CPCI-SSH) and Book Citation Index (BKCI-S, BKCI-SSH); and tables and figures were prepared according to the gathered data. Museum* architecture*, was used as the pivotal keyword to search the WoS Database. The star symbol (*) characterizes the letters like “s”. These keywords were searched in the title section. “Building”, “design”, “project”, or “museology” are added to the search in all fields to confine the results. The keywords “web design” or e-museum or “virtual museum” or “system architecture” are excluded. The search includes only WoS database which is a reliable and comprehensive data service using multiple databases on many different academic disciplines. All documents on museum architecture published between 1980 and 2020 were analyzed. Since the first article on museum architecture was published in the index in 1980, it is chosen as the starting year. The article was entitled as “Gunma Prefectural Museum of Fine Arts, Takasaki, Japan, 1971-74” written in Journal of Design Quarterly by A. Isozaki in 1980. The article comprised the architectural characteristics of the Gunma Prefectural Museum of Fine Arts (Isozaki, 1980).

GunnMap was used to form a global productivity map (GunnMap 2, 2021). VOSviewer is the freeware tool that was used for creating bibliometric networks in this article (VOSviewer, 2021). The United Nations (UN) system for country classification was applied (UN, 2021).

RESULTS

The search comprises 135 articles in the literature of museum architecture in the database of Web of Science Core Collection between 1980 and 2020 (Web of Science, 2021). 21 documents were open access. Years of 1981, 1987, 1989, 1990, 1992, 1994 and 2010 do not have publications. According to the number of publications, the peak year was 2015 with 15 articles (Fig.1). English is the main language of the museum architecture literature with 120 articles followed by Spanish, French, Chinese and Czech (n=7, 3, 1 and 1, respectively; Table.1).

Figure 1. Number of Museum Architecture Publications by Year.

Table 1. Languages Used on Museum Architecture.

Language	Record Count	% of the 135 Articles
English	120	88.89
Spanish	7	5.19
French	3	2.22
Chinese	1	0.74
Czech	1	0.74
German	1	0.74
Italian	1	0.74
Polish	1	0.74

The most studied research areas are detected as architecture, art, humanities multidisciplinary, education educational research and social sciences interdisciplinary (48.89, 18.52, 8.15, 7.41 and 4.44 %, respectively; Table.2). The most common document types were articles, proceedings papers, editorial materials, book reviews and news items (Table.3). Of the museum architecture documents published between 1980 and 2020 in the WoS database, 73 (54.07 %) were articles, 28 proceedings papers (20.74 %), and 12 editorial materials (8.89 %) (Fig.2).

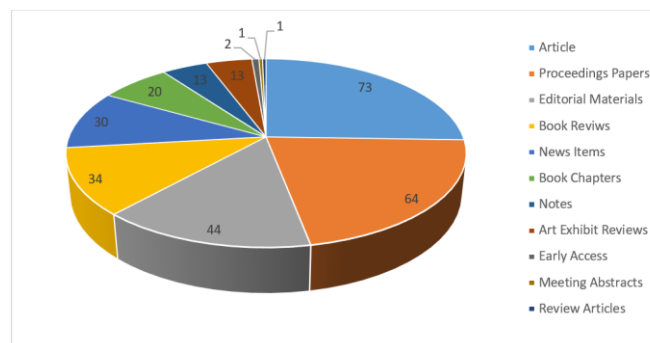
In 2020, the most common document types were articles, book reviews and proceedings papers (n=3, 2 and 2; respectively) on mostly architecture, construction building technology and art research areas.

Table 2. The Most Studied Research Areas on Museum Architecture between 1980 and 2020.

Research Area	Record Count	% of the 135 Articles
Architecture	66	48.89
Art	25	18.52
Humanities Multidisciplinary	11	8.15
Education Educational Research	10	7.41
Social Sciences Interdisciplinary	6	4.44
Construction Building Technology	5	3.70
History	4	2.96
Urban Studies	4	2.96
Computer Science Theory Methods	3	2.22
Engineering Civil	3	2.22
Engineering Industrial	3	2.22
Anthropology	2	1.48
Archaeology	2	1.48
Computer Science Information Systems	2	1.48
Computer Science Interdisciplinary Applications	2	1.48
Computer Science Software Engineering	2	1.48
Information Science Library Science	2	1.48
Management	2	1.48
Material Science Multidisciplinary	2	1.48
Operations Research Management Science	2	1.48

Table 3. Document Types Published in Museum Architecture Literature between 1980 and 2020.

Document Type	Record Count	% of the 135 Articles
Article	73	54.07
Proceedings Papers	28	20.74
Editorial Materials	12	8.89
Book Reviews	10	7.41
News Items	7	5.19
Book Chapters	4	2.96
Notes	3	2.22
Art Exhibit Reviews	1	0.74
Early Access	1	0.74
Meeting Abstracts	1	0.74
Review Articles	1	0.74

Figure 2. Distribution of Document Types on Museum Architecture Published between 1980 and 2020.

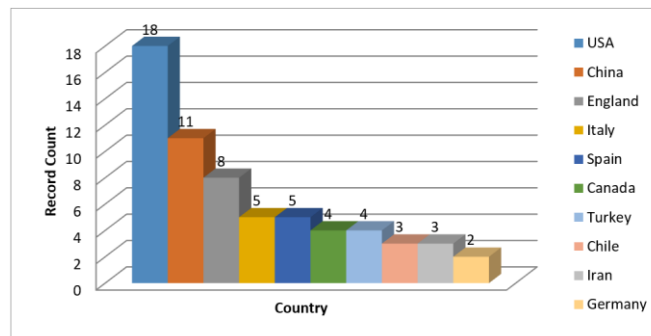
1. Outputs According to Countries, Authors, Journals and Institutions

Regarding the publication numbers about ‘museum architecture’ gathered from the Web of Science (2021), USA produced 13.33 % of the world’s publications on ‘museum architecture’, which is the first country with the highest number of publications with 18 documents (Table.4) and followed by China, England, Italy and Spain (n=11, 8, 5 and 5, respectively; Fig.3). China, which is among the developing countries according to the UN classification, is the second country of all with 11 documents (8.15 %) followed by Turkey, Chile, Iran and Mexico (n=4, 3, 3 and 2, respectively) among the developing countries. The countries that contribute the most are located in the continents of America and Europe (Fig.4).

In 2020, USA produced 2 documents of the world’s publications (Total=7) on ‘museum architecture’, which is the first country with the highest number of publications and followed by Canada and England (n= 1 and 1; respectively).

Table 4. Top Ten Countries on Museum Architecture between 1980 and 2020.

Country/Region	Record Count	% of the 135 Articles
USA	18	13.33
China	11	8.15
England	8	5.93
Italy	5	3.70
Spain	5	3.70
Canada	4	2.96
Turkey	4	2.96
Chile	3	2.22
Iran	3	2.22
Germany	2	1.48

Figure 3. Top Ten Countries on Museum Architecture between 1980 and 2020.

Figure 4. Publication Density of the World Countries in the Field of Museum Architecture between 1980 and 2020 (GunnMap).

7 of 135 publications are anonymous authors. H. Klotz is the most prolific author of the museum architecture literature between 1980 and 2020 with 4 documents (2.96 %) followed by B. Bergdoll, A.O. Dean and L.P. Gallo (n=3, 2 and 2, respectively; Table.5). G. Lee and H.H. Tan are the most prolific editors of the selected period with 2 articles (1.48 %, Table.6). ACM, IEEE and IOP Publishing are the group of authors who published on the museum architecture literature between 1980 and 2020 with 1 document each (0.74%; Table.7).

The publications with the most contributions to the museum architecture literature were Architectural Design, Architectural Record, Architecture, A U Architecture and Urbanism and Artnews (n=12, 5, 5, 3 and 3, respectively; Table.8). Architectural Design is one of the earliest publications, which published the most documents in the museum architecture literature. On the other hand, Design Quarterly is the publication that published the earliest document in the museum architecture literature in Web of Science database in 1980, whereas the total number of documents in the source is average (n=3, 2.22 %). The number of published papers in the top ten publications is about one-third of 135 records (31,85 %; Figure.5). The other publications are distributed among 111 publications, including mostly one or two documents each. The results show that the distribution of the published documents related to museum architecture. The book series with the most contributions to the museum architecture between 1980 and 2020 were Procedia Social and Behavioral Sciences, Advanced in Education Research, International Archives of the Photogrammetry Remote Sensing and Spatial Information Sciences, Applied Mechanics and Materials, Communications in Computer and Information Science and Ecaade Proceedings (n=3, 2, 2, 1 and 1, respectively; Table.9).

Table 5. The 20 Most Prolific Authors of the Museum Architecture Literature between 1980 and 2020.

Author	Record Count	% of the 135 Articles
Anonymous	7	5.19
Klotz H	4	2.96
Bergdoll B	3	2.22
Dean AO	2	1.48
Gallo L	2	1.48
Lindsay G	2	1.48
Mihaila M	2	1.48
Ungers OM	2	1.48
Adams E	1	0.74
Akbulut DE	1	0.74
Akbulut MT	1	0.74
Aletto S	1	0.74
Alraouf AA	1	0.74
Alread J	1	0.74
Ayon A	1	0.74
Azarbouyehdinali G	1	0.74
Baladron C	1	0.74
Banica C	1	0.74
Bao H	1	0.74
Batakoja M	1	0.74

Table 6. The 20 Most Prolific Authors of the Museum Architecture Literature between 1980 and 2020.

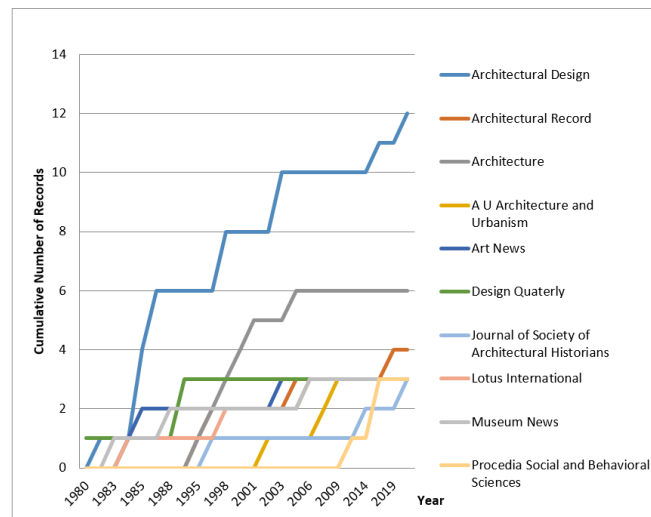
Editor	Record Count	% of the 135 Articles
Lee G	2	1.48
Tan HH	2	1.48
Alevriadou A	1	0.74
Almulla MI	1	0.74
Arsel Z	1	0.74
Bean J	1	0.74
Bearman D	1	0.74
Bonora V	1	0.74
Bougdah H	1	0.74
Catalani A	1	0.74
Chen R	1	0.74
Chova CW	1	0.74
Chung CW	1	0.74
Ciulei T	1	0.74
Coisson E	1	0.74
Cordeiro J	1	0.74
Drusa M	1	0.74
Erskineloftus P	1	0.74
Fai S	1	0.74
Filipe J	1	0.74

Table 7. The Group Authors of the Museum Architecture Literature between 1980 and 2020.

Group Author	Record Count	% of the 135 Articles
ACM	1	0.74
IEEE	1	0.74
IOP Publishing	1	0.74

Table 8. The Publications with the Most Contributions to the Museum Architecture Literature between 1980 and 2020.

Sources	Record Count	% of the 135 Articles
Architectural Design	12	8.89
Architectural Record	5	3.70
Architecture	5	3.70
A U Architecture and Urbanism	3	2.22
Artnews	3	2.22
Design Quarterly	3	2.22
Journal of the Society of Architectural Historians	3	2.22
Lotus International	3	2.22
Museum News	3	2.22
Procedia Social and Behavioral Sciences	3	2.22
Advances in Education Research	2	1.48
Domus	2	1.48
International Archives of the Photogrammetry Remote Sensing and Spatial Information Sciences	2	1.48
Journal of Design History	2	1.48
Landscape Architecture	2	1.48
Lord Elgin and Ancient Greek Architecture the Elgin Drawings at the British Museum	2	1.48
Museum International	2	1.48
Prostor	2	1.48
Space	2	1.48
Journal of History Culture and Art Research	2	1.48

Figure 5. The Cumulative Number of Records for the Sources with the Most Contributions to the Museum Architecture between 1980 and 2020.

Table 9. The Book Series with the Most Contributions to the Museum Architecture Literature between 1980 and 2020.

Book Series	Record Count	% of the 135 Articles
Procedia Social and Behavioral Sciences	3	2.22
Advanced in Education Research	2	1.48
International Archives of the Photogrammetry Remote Sensing and Spatial Information Sciences	2	1.48
Applied Mechanics and Materials	1	0.74
Communications in Computer and Information Science	1	0.74
Ecaade Proceedings	1	0.74
Edulearn Proceedings	1	0.74
IOP Conference Series Materials Science and Engineering	1	0.74
Lecture Notes in Computer Science	1	0.74
Lecture Notes in Operations Research	1	0.74
Procedia Engineering	1	0.74
Proceedings of the International Conference on E learning	1	0.74
Routledge Interpretive Marketing Research	1	0.74
Routledge Research in Museum Studies	1	0.74

The conferences in the field of museum architecture were “11th International Conference on E Learning ICEL”, “1st International Conference on Cities Identity through Architecture Arts”, “1st International Conference on Geomatics and Restoration Conservation of Cultural Heritage in the Digital Era”, “26th International Symposium of ICOMOS ISPRS International Scientific Committee on Heritage Documentation Cipa on Digital Workflows for Heritage Conservation” and “2nd International Conference on Civil Engineering Architecture and Building Materials CEABM 2012” with 1 document each (0.74 %; Table.10). Columbia University (USA) and University of Cambridge (England) were the most productive organizations in the museum architecture literature between 1980 and 2020 with 3 documents each (2.22 %) followed by Ion Mincu University of Architecture Urbanism (Romania), Islamic Azad University (Iran) and Universitat Politècnica De Valencia (Spain) (n=2 each, respectively; Table.11).

Table 10. The Conferences in which the Number of the Presented Documents on Museum Architecture was the most, between 1980 and 2020.

Meeting title	Record Count	% of the 135 Articles
11th International Conference on E Learning ICEL	1	0.74
1st International Conference on Cities Identity through Architecture Arts	1	0.74
1st International Conference on Geomatics and Restoration Conservation of Cultural Heritage in the Digital Era	1	0.74
26th International Symposium of ICOMOS ISPRS International Scientific Committee on Heritage Documentation Cipa on Digital Workflows for Heritage Conservation	1	0.74
2nd International Conference on Civil Engineering Architecture and Building Materials Ceabm 2012	1	0.74
2nd International Conference on Human Dot Society at Internet	1	0.74
38th Conference on Education and Research in Computer Aided Architectural Design in Europe ECAADE	1	0.74
3rd Gulf Research Meeting Workshop	1	0.74
3rd International Conference on Education And Education Management EEM	1	0.74
3rd International Conference on Social Sciences and Society ICSSS	1	0.74

Table 11. The Most Productive Enhanced Organizations in the Museum Architecture Literature between 1980 and 2020.

Organization-Enhanced	Country	Record Count	% of the 135 Articles
Columbia University	USA	3	2.22
University of Cambridge	England	3	2.22
Ion Mincu University of Architecture Urbanism	Romania	2	1.48
Islamic Azad University	Iran	2	1.48
Universitat Politècnica De Valencia	Spain	2	1.48
University of California Berkeley	USA	2	1.48
University of California System	USA	2	1.48
University of Liverpool	England	2	1.48
ACAD Univ Alberto Hurtado	Chile	1	0.74
Ain Shams University	Egypt	1	0.74

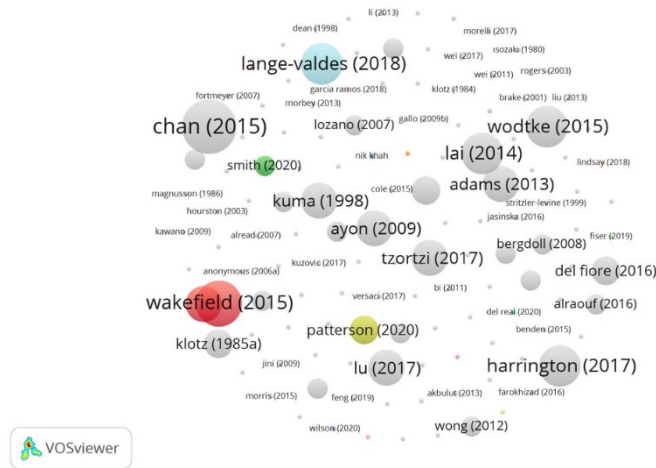
2. Analyses of Citations, Keywords and Bibliometric Network

The calculated metric value in order to measure productivity and citation impact in museum architecture literature (h-index) is detected as 4. The total number citations are 67 (66 without self-citations) and the average number of citations is 0.5 per item, as of the date of 12.08.2021.

The most cited document was an article entitled “Strategies against Architecture: Interactive Media and Transformative Technology at the Cooper Hewitt, Smithsonian Design Museum” published in 2015 by S. Chan and A. Cope (Table.12; Fig.6). It was cited 7 times. The study was about Smithsonian Design Museum reopened in 2014 as a transformed museum from a renovated historical building. It aimed to investigate the process, the decisions in process and results of each stage. The study offered an integrated approach to explore the complexity of the urban context environmentally (Chan and Cope, 2015).

Table 12. The Most Cited Articles Published in the Museum Architecture Literature between 1980 and 2020.

Article	Author(s)	Year	Total Citation	Average Citations per Year
Strategies against Architecture: Interactive Media and Transformative Technology at the Cooper Hewitt, Smithsonian Design Museum	Chan, S and Cope, A	2015	7	1
Museum Development in the Gulf: Narrative and Architecture	Wakefield, Sarina	2015	5	0.71
Architecture As An Apparatus Of Urban Regeneration: 20 Years Of The Bilbao Guggenheim Museum	Lange-Valdes, Carlos	2018	4	1
Modernist Architecture, Conflict, Heritage And Resilience: The Case Of The Historical Museum Of Bosnia And Herzegovina	Harrington, Selma; Dimitrijevi, Branka; Salama, Ashraf M.	2017	4	0.8
A Lovely Building for Difficult Knowledge: The Architecture of the Canadian Museum for Human Rights	Wodtke, Larissa	2015	4	0.57
Idealizing a Chinese Style: Rethinking Early Writings on Chinese Architecture and the Design of the National Central Museum in Nanjing	Lai, Delin	2014	4	0.5
The Desert Rose as a New Symbol for the Nation: Materiality, Heritage and the Architecture of the New National Museum of Qatar	Bounia, Alexandra	2018	3	1
Museum architecture as spatial storytelling of historical time: Manifesting a primary example of Jewish space in Yad Vashem Holocaust History Museum	Lu, Fangqing	2017	3	0.6
Museum architectures for embodied experience	Tzortzi, Kali	2017	3	0.6
Shaping, collecting and displaying medicine and architecture A comparison of the Hunterian and Soane museums	Adams, Ellen	2013	3	0.33

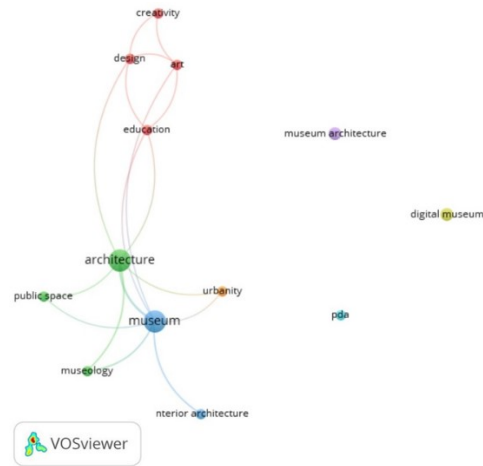

Figure 6. Bibliometric Network of the Citations of the Documents in the Museum Architecture Literature (VOSViewer).

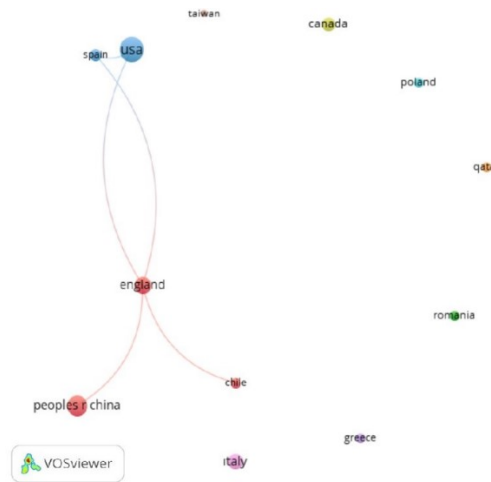
The most used keywords in the museum architecture literature are ‘museum’, ‘architecture’ and ‘art’ (Table.13; Fig.7). When analyzing the co-authorship among countries, the most collaborative countries are identified as, England, Spain, USA, Chile and China (Total link strength=4, 2, 2, and 1 respectively; Fig.8). Bibliometric network of the citations among countries in the museum architecture literature showed similar results in the pattern (Fig.9).

Table 13. The Co-occurrence of the Author Keywords with Minimum Two Occurrences in the Museum Architecture Literature between 1980 and 2020.

Keywords	Total Link Strength
1 Museum	12
2 Architecture	10
3 Art	4
4 Design	4
5 Education	4
6 Museology	4
7 Creativity	2
8 Public Space	2
9 Urbanity	2
10 Interior Architecture	2
11 Digital Museum	0
12 Museum Architecture	0
13 Pda	0

Figure 7. Bibliometric Network of the Co-occurrence of the Author Keywords in the Museum Architecture Literature (VOSViewer)

Figure 8. Bibliometric Network of the Co-authorship among Countries in the Museum Architecture Literature (VOSViewer).

Figure 9. Bibliometric Network of the Citations Among Countries in the Museum Architecture Literature (VOSViewer).

DISCUSSION

Museum is an organization that exhibits, protects and investigates the artifacts in the service of community. While designing museums, the sociocultural, economic and educational purposes of the museum are the impact factors. The principles of the museum design are based on the environmental conditions, functional factors and preventive conservation criteria.

There are two types of museum buildings regarding the purpose of being built. These are museum buildings that are established by converting existing buildings into museums and the museum buildings that are designed as museums.

Firstly, new museum designs are either constructed with modern materials and systems or traditional materials in order to comply with the historical texture. Some of the museum buildings are designed like a monument or sculpture. Solomon R. Guggenheim Museum in U.S.A., designed by Frank Lloyd Wright and built in 1943-1959 (Atagök, 2010, 11) and Baksı Museum (Bayburt, Turkey), Şanlıurfa Archaeological Museum and Haleplibahçe Mosaic Museum (Şanlıurfa, Turkey) could be given as samples.

Museum buildings are composed of open and/or closed permanent and temporary exhibition areas and storage areas, administration units, laboratory, social interaction areas and service units. Different design approaches have been applied in museum architecture. Le Corbusier brought forward the design of museum growing eternally. The idea of museum in a spiral scheme was implemented by Le Corbusier in National Western Arts Museum in Tokyo and Solomon R. Guggenheim Museum in U.S.A. (Aslanoğlu, 2014, 64, 65). Movable panels and partition walls have been used in such spaces. In this way, it is possible to prevent lack of space and congestion in case of collection expanding. In a similar manner, bearing elements of Center Georges Pompidou, opened in 1977 in Paris, are designed outside in order to have extensive exhibition areas (Aslanoğlu, 2014, 66).

Exhibition areas in museums mostly consist of different sections divided according to periods or regions; or are located in a holistic space. Artifacts in the exhibition areas are varied as self-standing artifacts, artifacts standing on a base or shelf, artifacts in showcases, artifacts fixed on the wall or on the floor; and hanged (Podany, 2001, 4). The arrangement of the collection and the spatial divisions in the museum have changed over time. While collections were placed randomly and without grouping in the exhibition areas, planning was done in which visitors could easily follow the collection in time (Aslanoğlu, 2014, 60). Well-planned storage spaces with a good management are thought to be a measure against the deterioration of the collection. Unless the museum artifacts are stored under appropriate conditions, the active protection activities would have less impact on the artifacts (Rujiter, 2010/2016, 4).

While determining the location of the storage spaces, issues like disasters such as storms, earthquakes and floods, location of the building, near environment, accessibility between the exhibition, storage and laboratory spaces and the expert rooms should be assessed; and it is important not to locate the storage spaces in the attic or basement (Rujiter, 2010/2016, 12).

The concept of window use in the museums has been changed in time. In the previous periods, there were examples of widely glass use in museums in order to obtain luminous exhibition areas. To exemplify, Chrystal Palace was built in 1851 in London with metal construction and glass panels; transformed into a museum later. Window use has been converted to use of skylight initially (Hermitage Museum), then the use of window is restricted in exhibition areas in terms of preventive conservation and artificial lighting is adopted in museums instead of day light as it is understood that day light gives harm to the artifacts (Aslanoglu, 2014, 69, 95).

Secondly, museum buildings are established by converting buildings with different purposes into museums later. Historical buildings or contemporary buildings are used in the transformation.

In museums converted from historical buildings, it is ensured that cultural assets such as palace, inn, bedesten, church and traditional house are kept alive as a museum. The basic principle is to interpret and present the monumental cultural property as an element of exhibition and thus to raise awareness of the values of cultural property (Özkan Yazgan, 2011, 31). According to Savaş (Özesen, 2016, 52), the opening of the converted museums to public, which generally belong to state or church, allows these buildings to be recognized by the society. Samples of civil architecture are usually used as city museums that mostly exhibits the ethnographical artifacts belonging to the city (Birsin, 2015, 50).

Anatolian Civilizations Museum (Ankara), Topkapı Palace Museum (İstanbul), İstanbul Turkish and Islamic Arts Museum, Bursa Turkish and Islamic Arts Museum, Lycia Civilizations Museum (Antalya), Burdur Natural History Museum, Kars Caucasian Front Military History Museum and Silifke Atatürk Mansion and Ethnography Museum (Mersin) could be given as the Turkish examples of the converted museums from historical buildings. In this category, Louvre Museum (Paris, France) and Contemporary Art Museum converted from Palazzo Grassi and Punta della Dogana (Italy) are the well-known European examples.

Besides these, some of the historical buildings are used as monumental museums, and the historical building itself is solely exhibited. St.Nicholas Monumental Museum (Demre, Antalya) and Taksiyarhis Monumental Museum (Balıkesir) could be given as examples from Turkey. Zeugma Mosaic Museum (Gaziantep) converted from a cultural center, Zonguldak Mining Museum converted from the education building of the Turkish Hard Coal Enterprise Institution, and İstanbul Modern Arts Museum converted from a warehouse building of Maritime

Enterprise (Çelik, 2010, 29) are the samples of museums converted from contemporary buildings in Turkey. İstanbul Archaeological Museums, which are designed as a museum between the years of 1846-1923 (Sade, 2005, 36), and Ankara Ethnography Museum, which is designed as a museum between the years of 1925-1928 (Sade, 2005, 45), are the first buildings in Turkey which are designed as museum.

Besides these, document analysis is a method for analyzing the sources of drafted documents in detail without interviews and observations (Yıldırım and Şimşek, 2018). Bibliometrics is an analysis which is used for providing quantitative and qualitative analysis of a definite topic in the academic field (Van Eck and Waltman, 2010). This analysis is a way of sum up the studies in the literature by quantifying the certain indicators (Thelwall, 2008). The analysis of data about author, subject, cited author and cited sources of the scientific studies, countries, research areas and keywords display the general structure of a special field in light of the statistical data (Zan, 2012).

Bibliometrics has developed in the last decades in the academic literature, and There is a total of 19136 bibliometric studies published in the time period of this study (in December 2021) according to the WoS databases, when ‘bibliometric analysis’, ‘bibliometrics’ or ‘bibliometric study’ were used as search keywords. Nevertheless, museum architecture literature does not contain bibliometric analysis.

CONCLUSION

In conclusion, it is detected in the study that the world’s publication on ‘museum architecture’ were 135 documents including mainly articles, proceedings papers, editorial materials, book reviews and news items; and 88.89 % of which were written in English between 1980 and 2020 in the Web of Science Core Collection (Web of Science, 2021).

It is shown in the study that more than half of the top ten countries by total number of publications on ‘museum architecture’ between 1980 and 2020 were from the countries in *developed category* (USA, England, Italy, Spain, Canada and Germany; respectively n=18, 8, 5, 5, 4 and 2), four countries were in the *developing category* (China, Turkey, Chile and Iran; respectively n=11, 4, 3 and 3) of UN classification.

Museum architecture is a specific field of the architecture dealing with the designs of the museum buildings or complexes, and should be supported in the underdeveloped and developing countries besides developed countries.

As far as it is investigated, there was no bibliometric study published on museum architecture, only one limited bibliometric analysis written on the literature between 1995 and 2014 about museum studies in general (Kuo & Yang, 2015).

In order to utilize from the studies on museum architecture, data analysis is one of the necessary studies in the field. This study offering data of a comprehensive bibliometric analysis of the museum architecture is the first

bibliometric analysis on museum architecture literature and may encourage scholars to carry out further studies on museum architecture.

CONFLICT OF INTEREST

There is no conflict of interest.

REFERENCES

Al Capone, (2020). Erişim adresi: <http://www.soylan.com/makaleler/27.htm>

Commission des Infractions Fiscales Rapport, (2013)⁰

Aslanoğlu, O.M. (2014). Zamanla Değişen Müze Tasarım Anlayışı ve Güncel Bir Örnek Olarak Mercedes-Benz Müzesinin İncelenmesi. Unpublished Master's Thesis, Department of Interior Architecture, Institute of Natural and Applied Sciences, Mimar Sinan Fine Arts University, İstanbul.

Atagök, T. (Temmuz 2010) "Müzecilik ve Türk Müzeciliği". Ege Mimarlık Dergisi. 2010/3 (74) 8-11.

Birsin, S. (2015). Türkiye'de Cumhuriyet Dönemi Müzecilik Bağlamında Butik Müze. Unpublished Master's Thesis, Department of Art and Design, Institute of Social Sciences, İstanbul Kemerburgaz University, İstanbul.

Chan, S. and Cope, A. (2015). "Strategies against Architecture: Interactive Media and Transformative Technology at the Cooper Hewitt, Smithsonian Design Museum". Curator-The Museum Journal. Vol:58, Issue: 3, pp.353-368.

Çelik, Ş. (2012). Türkiye'de Özel Müzecilik ve Baksı Müzesi. Unpublished Master's Thesis, Department of Arts, Institute of Social Sciences, Atatürk University, Erzurum.

Deng, S., Tian, Y., and Zhang, H. (2009). "Using The Bibliometric Analysis to Evaluate Global Scientific Production of Data Mining Papers". In 2009 First International Workshop on Database Technology and Applications, 233-238. IEEE Computer Society.

GunnMap 2.

Accessed on July 3, 2021

<http://lert.co.nz/map/>

Isozaki, A. (1980) Gunma Prefectural Museum of Fine Arts, Takasaki, Japan, 1971-74, Design Quarterly, (113) 42-43.

Kuo, C.W. & Yang, Y.H. (2015). "The Bibliometric Analysis of Literature on Museum Studies." ISPRS Annals of the Photogrammetry, Remote Sensing and Spatial Information Sciences. Vol: II-5/W3. '5th International CIPA Symposium 2015, 31 August-04 September 2015, Taipei, Taiwan.

Özesen, E. (May 2016). Conversation with Prof. Ayşen SAVAŞ, Kültür ve Turizm Dergisi, (28) 48-54.

- Özkan Yazgan, E. (2011). Anıtsal Kültür Varlıklarının Müze Olarak Kullanımına Yönelik Yaklaşımın İstanbul İbrahim Paşa Sarayı Örneğinde İrdelenmesi, unpublished Ph.D. Dissertation, Department of Architecture, Institute of Natural and Applied Sciences, Gazi University, Ankara.
- Podany, J. (September 2001). Müze Koleksiyonları İçin Sismik Güvenlik Çalışması, Education of Disaster Preparedness in İstanbul, Boğaziçi University, Kandilli Observatory and Earthquake Research Institute, İstanbul.
- Rujiter, M. (2010). Handling of Collections in Storage, Depodaki Koleksiyonların Elleçlenmesi, trans. M. Uğuryol and M. Aydın (2016) N.H. Denis, B. Egger, H. Gipoulou, N. Boudjemai and M.C. Areto, eds. Cultural Heritage Protection Handbook, UNESCO, Kültürel Mirasın Dostları Derneği Yayınları, İstanbul.
- Sade, F.Ö. (2005). Türkiye’de Tasarlanmış Müze Yapıları, unpublished Master’s Thesis, Graduate Program of Architectural History, Department of Architecture, Institute of Natural and Applied Sciences, İstanbul Technical University, İstanbul.
- Thelwall, M. (2008). “Bibliometrics to Webometrics”. *Journal of Information Science*, 34(4), 605–621.
- United Nations. (2021). “Country Classification”. World Economic Situation and Prospects as of mid-2021. Accessed on June 29, 2021
https://www.un.org/development/desa/dpad/wp-content/uploads/sites/45/publication/WESP2021_UPDATE.pdf
- Van Eck, N.J. and Waltman, L. (2010). “Software Survey: Vosviewer, A Computer Program For Bibliometric Mapping”. *Scientometrics*, 84(2), 523–538.
- Vosviewer. (2021). “Visualizing scientific landscapes.”
Accessed on July 3, 2021
<http://www.vosviewer.com/>
- Web of Science (2021). Database Search.
Accessed on July 2021 <https://www.webofscience.com/wos/woscc/basic-search>
- Yıldırım, A. and Şimşek H. (2018). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri (11th ed.). Ankara: Seçkin Publishing.
- Zan, B.U. (2012). Türkiye’de Bilim Dallarında Karşılaştırmalı Bibliyometrik Analiz Çalışması. (Published Doctorate Dissertation). Ankara: Ankara University Social Sciences Institute.

İletişim Aracından Bilgi Kaynağına Kartpostallar

Postcards From The Means of Communication To The Source of Information

Ayşe KASAP *

ÖZET

Günümüzde dünyanın ve yaşamın insanî ve toplumsal yönlerini sosyal, kültürel, sanatsal vb. başlıklarda inceleyen akademik disiplinler grubu olarak “Sosyal Bilimler” alanında yapılan araştırmalara eğilim giderek artmaktadır. Özellikle Sosyal Tarih, Kültürel Tarih, Sanat Tarihi, Eğitim Tarihi, Siyasal Tarih, Yerel Tarih vb. konular üzerine yoğunlaşan araştırmacılar için kitap dışı belge ve bilgilere ulaşmak, alternatif ve tamamlayıcı kaynaklarla çeşitlenen ve zenginleşen bir araştırma yapmak daha nitelikli çalışmaların ortaya çıkmasını sağlamaktadır. Sosyal olguların çeşitli ve sayısız denecek kadar çok sayıda değişik belgelerde izleri kalır: Arşivler, nüfus sayımları, basın, kişisel belgeler, araçlar ve aletler, filmler, plaklar, teyp bantları, resimler, fotoğraflar, kartpostallar bu belgeler kategorisindedir (Duverger, 1990: 96). “Üzerinde bilgi taşıyan her şey bilgi kaynağıdır” Bu bilgi; yazılı, görsel, işitsel vb. özellikle olabilir. Bilgi profesyonelleri olarak biz meslek elemanları öncelikle bilginin - belgenin önemini, taşıdığı değeri, oluşturduğu tarihi birikimi, günümüze gelene kadar geçirdiği süreci, yüklendiği değeri anlayabilirsek, bu belgeleri kütüphane ve arşiv raflarından çıkarıp, katalog ve tasnifini yapıp görünür kılsak onun önemli bir bilgi kaynağı olduğunu tüm araştırmacılara ve akademik camiaya sunmuş oluruz. Bu çalışmada “kartpostal” özelinde Efemera malzemelerinin geçici, anlık kullanımının aslında kalıcı olduğu; tarihe, sosyolojiye, sanata, eğitime, kültüre etkisinin önemini ve farklı bir bakış açısı getirdiğini inceleyeceğiz. Araştırmada nitel araştırma yönteminden ve verilerin analizi için doküman analizi tekniğine başvurulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Kartpostallar, Efemera, Bilgi Kaynakları, Kültür Taşıyıcısı

ABSTRACT

Nowadays, it is widely used to study the human and social aspects of the world and life, such as social, cultural, artistic, etc. as a group of academic disciplines studying in the titles, the trend towards research in the field of “Social Sciences” is gradually increasing. In particular, Social History, Cultural History, Art History, Educational History, Political History, Local History, etc. for researchers who focus on topics, accessing out-of-book documents and information, conducting research that diversifies and enriches with alternative and complementary resources allows for more qualified studies. A variety of social phenomena and numerous traces still remain in almost as many different documents: archives census, the press, personal documents, tools and instruments, films, records, tapes, bands, pictures, photos, postcards of these documents in the category (Duverger, 1990: 96). “Everything that carries information on it is a source of information” This information; written, visual, auditory, etc. it can be in the property. Information professionals as members of our profession primarily information - document the importance of the intrinsic value that it generates the date of the accumulation process, she had been until the present day, if we could understand the value loaded, these documents library and archives off the shelf, and catalog classification and to make visible all that is presented to researchers and the academic community as an important source of his information, we'll be. In this study, it was found that the temporary, instantaneous use of Ephemera materials in the “postcard” is actually permanent; we will examine the importance of its influence on history, sociology, art, education, culture and how it brings a different perspective. In the research, the qualitative research method and the document analysis technique were used for the analysis of the data.

Keywords: Postcards, Ephemera, Sources of Information, Carrier of Culture

*Kütüphaneci, Ayşe KASAP, İBB Nail Bayraktar Halk ve Çocuk Kütüphanesi, eposts: aysesen2005@gmail.com

GİRİŞ

20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren araştırmaların kültür tarihine kayması, 1960'lerden itibaren tarihçilerin sosyal konulara yönelimini sağlamış, kişisel haklar, yerel tarih, şehircilik, etnik özellikler, ırkların tarihi, savaş karşıtı hareketler gibi konuların detaylı incelenmesine olanak vermiştir (Tosh, 1997: 52; aktaran Somer ve Keskin, 2014: 1069). Değişen tarih anlayışı, toplumsal olaylarda ve yapılarda meydana gelen oluşumlar ve bilgi toplumuna doğru geçiş gibi faktörler geleneksel kaynakların yerini yavaş yavaş sosyal ve kültürel hayatın içinde; insanların, mekânların ve yaşanmışlıkların gerçek tanıkları olarak da nitelendirilebilen özel arşiv malzemelerine bıraktığı görülmüştür.

Bu makalede; Dünyada ve ülkemizde belli bir tarihe kadar araştırmacılar tarafından çok fazla inceleme alanı olarak görülmeyip göz ardı edilen ancak son yıllarda Efemera türü belgelere artan ilgiyle birlikte fark edilen ve belgesel miras özelliği taşıyan kartpostalların iletişim türünden bilgi kaynağı türüne uzanan serencamı anlatılacaktır.

1. Efemera Tanımı

Efemera tanımından önce kaynak, kaynak türleri ve kaynakların sınıflandırılması başlıklarını kısaca incelemek Efemera türü içinde yer alan kartpostalların belge/kaynak olarak değerini daha iyi ifade etmek için önemlidir.

Fransız tarihçi M. Bloch'a göre, "kaynaklar bizden önce yaşayanların geride bıraktığı izlerden ibarettir." (Doğan, 2007: 22). Henry Johnson ise birinci elden kaynağı "insan geçmişinden kalan bütün izleri içermektedir" (Doğan, 2007: 22). "Tarihsel kaynaklar, insanların geçmişteki faaliyetlerinden geriye kalan her türlü bulguyu içerir: Yazılı ve sözlü dil, coğrafi yüzey şekillerinin durumu ve insan yapımı maddi kalıntılar, güzel sanatlar ile fotoğraf ve filmlerdir" (Tosh, 1997: 31).

Tarihsel izleri bulma ve tanımlama konusunda araştırma yapan tarihçilerin çalışmaları incelendiğinde, kaynağın "ana kaynak", "birinci el kaynak" ve "ikinci el kaynak" (Kütükoğlu, 1991: 17) şeklinde adlandırıldıkları görülür. Bahri Ata ise, tarih araştırmalarında olay ile kaynak arasındaki ilişkiden yola çıkarak kaynak sınıflamasını birinci elden kaynaklar ve ikinci elden kaynaklar olarak tanımlar (Ata, 1998: s. 128). "Bu anlamda ana kaynak ve birinci elden kaynak tabirlerinin zaman zaman eşdeğer kavramlar olarak görüldüğü yahut her ikisinin tek grup altında değerlendirildiği anlaşılmaktadır"(Keskin, 2013: 9).

Efemera derleme ve sınıflandırma konusunda önemli çalışmalar yapan "Amerikan Kongre Kütüphanesi, birincil kaynak türlerini altı grupta ele almaktadır.

Bunlar;

1-Nesne Kaynakları: Buluntular, aletler, silahlar, icatlar, üniformalar, modalar, mezar taşları.

2-İmaj Kaynakları: Fotoğraflar, filmler, videolar, güzel sanatlar.

3-İşitsel Kaynaklar: Sözlü tarih kayıtları, görüşme kayıtları, müzik kayıtları.

4-İstatistik Kaynakları: Nüfus verileri, haritalar, mimarî çizimler gibi.

5-Metin Kaynaklar: Gazeteler, mektuplar, tarihsel yemek kitapları, reklamlar, günlükler, bilinen tarihsel dokümanların orijinal metinleri.

6-Halk Kaynakları: Aile fotoğrafları, atadan kalma aletler ve malzemeler, giysilerdir” (Ata, 2002: 80).

19. yüzyılda tarih bilimi araştırmalarında yeni paradigma arayışlarıyla, insan faaliyetlerini önceleyen, sorun çözümleyici analitik tarih anlayışına geçilmesi ile 20. yüzyıl tarihçiliğine damgasını vuran Annales Ekolü tarih paradigmasını değiştirmiş; tarihçilerin tek zamanlı boyut anlayışını görecelik ve çok katmanlılığın altını çizmişlerdir (Iggers, 2007: 51). Bu ekolü; tarihin izlerini tüm izdüşümlerinde arayan tarihçiler coğrafyadan, sosyolojiye, iktisattan antropolojiye kadar birçok bilim dalını kullanmışlardır (Sağlam, 2018: 182). Bu paradigma değişikliği tarihsel araştırmalarda kaynaklarda yeni arayışları beraberinde getirmiş ve efemeralar, özel arşivler birer belge – bilgi dökümanı olarak değer bulmaya başlamıştır. Efemera dermesine ulaşmada kütüphaneler, belge/bilgi merkezleri ve arşivlerden daha çok sahaflar ve koleksiyonerlerin katkısı yadsınamaz. Bu aşamada müzecinin, kütüphanecinin ve arşivcinin sahaya inmesi; bu malzemelerin derlenmesini, kayıt altına alınmasını ve araştırmacıya sunulmasını sağlayacak refleksi göstermesi mesleğimizin getirdiği sorumluluğun bir parçası olmalıdır. “Böylelikle, maddi kazanç elde etmeye çalışan koleksiyoncuların yanı sıra; müzecilerin, kütüphanecilerin ve arşivcilerin de bu kaynak türünü toplama faaliyetleri ortaya çıkmış ve efemera araştırmacılara sunulma ihtiyacı duyulan bir materyal türü olarak kabul görmeye başlamıştır. Arşivciler için bu gelişmenin başlangıcını kültür tarihi/sosyal tarih/mikro (yerel) tarih/aile tarihi çalışmaları oluşturmuştur” (Keskin; 2021: 4).

Kökene Yunanca olan “Efemera” çoğul bir kelimedir ve “bir günden fazla kalıcı olmayan” manasına gelir. 20. yüzyıl boyunca topladığı koleksiyon ve yaptığı araştırmalar ve yayınlar neticesinde efemera çalışmalarının gelişmeye müsait akademik bir konu olarak benimsenebilmesi fikrinin önünü açmış olan Maurice Rickards (1988: 7) tarafından ise “gündelik hayatın önemsiz geçici belgeleri” efemera olarak tanımlanmıştır. Gazeteler ve dergiler, kupürler, broşürler, sinema biletleri, tiyatro programları, el ilanları, afişler, posterler, müzik notaları, çikolata ve şeker paketleri tapu belgeleri, takvimler, kartvizitler, etiketler, kibrit kutuları, kartpostallar, menüler, sigara paketleri, pullar, seçim afişleri gibi üretilmiş olan tüm basılı kâğıt parçaları efemera kavramının geçiciliği kapsamında değerlendirilmiştir. “Bu geçicilik ve önemsizlik her ne kadar üretildiklerinde efemera'nın nihai kaderini “çöp” olarak tasvir etmiş olsa da bu belgelerin tümü günümüzde keşfedilmeyi bekleyen kıymetli ve ait oldukları dönemlerin iktisadi, kültürel, sosyal, siyasi ve teknolojik gelişim ve değişimlerini yansıtan kalıcı ve kayda değer başvuru kaynakları olarak değerlendirilmektedir” (Gürsel, 2020: 6).

“Efemeralar’ günlük yaşamda, işin uzmanı olmayan kişilerin bakış açısına göre çok zaruri (hayati) olmayan malzemeler olarak görülebilirler. Fakat konu uzmanı olmayan kişiler, bu konuda yanılmaktadırlar. Çünkü efemeralar geçmişten günümüze bilgi aktarma konusunda köprü vazifesi görerek, arşivcilik alanına katkı sağlarlar. Efemeraların üzerinde araştırmalar yapan bir arşivcinin gözünden bakıldığında, arşivsel verinin kayıt edilmesi ve belgelerin geleceğe taşınmasında önemli yere sahiptirler. Aynı zamanda sosyal tarihçilik alanına da katkı sağlarlar. Geçmiş dönemlerdeki olaylara açıklamalar getirecek kanıtlar sunmaktadırlar. Bunun yanında, geçmiş dönemden bugüne uzanan araştırmalar için de büyük önem taşımaktadırlar. Bu açıdan özellikle ‘carpe diem (anı yaşa) felsefesine’ uygun materyallerdir. Çünkü efemera kadar bir konu hakkında, ‘çok kısa bir sürelik (anlık) bilgi’ verebilecek az sayıda materyal bulunmaktadır. Bu açıdan kimi dönemlerde birçok farklı araştırmaya yardımcı olabilecek, değerli materyaller olabilmektedirler” (Şeşen, 2019: 12).

Efemera belge ve bilgi kaynağı olarak sosyal, kültürel, siyasal, sanatsal ve ticari hayatın belgelenmesinde oluşturulduğu dönemdeki yaşam biçimlerini, toplumsal ve dini ritüelleri, sembolleri, reklam ve pazarlama şekillerini, dilin özelliklerini, meslekleri, kıyafetleri, şehircilik ve mimariyi, siyasetteki propaganda dili gibi birçok konuya ışık tutmuştur.

Efemera’nın araştırmacılar için gerek birincil kaynak olabildiğini gerekse tamamlayıcı kaynak görevini yapabildiğini göstermek için şu özellikleri kapsadığını belirtmek gerekir:

“-Bilimsel (tarihsel) kanıt niteliği taşıyabilir.

-Belgesel değere sahip olabilir.

-Bilgisel değere sahip olabilir.

-Tarihsel araştırmalarda kullanılabilir olan bir bilgi kaynağıdır” (İnceoğlu, 2019: 163).

Efemera malzemeleri artık yaşamımızın zenginliğini artıran, araştırma ve sergilerin çok boyutlu olmasını sağlayan, görselliği renklendiren en önemli öğelerden biridir (Akçura, 2015: 66). Efemera türü belgelerin, “taşıdıkları bilimsel öneme karşın özellikle sosyal süreçlere ilişkin belgesel ve bilgisel değerleri geç fark edilmiştir” (Akkaya, 2020: s. 328).

Günümüzde haberleşme ve iletişim aracı olmaktan çıkıp geçmişin belgeseli olarak önem taşıyan kartpostal, 152. yaşını tamamlayarak kültürel, toplumsal, sanatsal, siyasal vb. alanlarda tarihe tanıklık etmekte ve ışık tutmaktadır.

Kartpostallar ait olduğu dönemin; sosyal, tarihsel, kültürel, sanatsal yaşamına ilişkin görsel zenginlik sayılabilecek anlamlı bilgilere ev sahipliği yapan ve tarihe ışık tutan kültürel değerler taşıyıcısı olarak önemli bir “Bilgi Kaynağı”dır. “Kartpostallar üretim amaç ve tür çeşitlikleri itibariyle tarihe özellikle de sosyal tarihe dair önemli izler taşırlar” (Polat, 2012: 262).

Kartpostallarda dönemin siyasi, ekonomik, kültürel, sanatsal, mimari, etnografik ve sosyal özelliklerini görmek mümkündür. O döneme ait toplumda yaygın kullanım alanı olan kılık kıyafet, mekân, eşyalar, tüketim alışkanlıkları gibi figürler yer almaktadır. Çıktığı dönemin sayılı iletişim araçlarından biri olan kartpostallar da tıpkı gazeteler gibi basıldığı ve kullanıldığı zaman dilimini, (fotoğraf çerçevesinde) yansıtmıştır. “Kartpostalların görsel çeşitliliği bizlere oldukça renkli bir dünya sunar. Şehir ve manzara görselleri, tarihi-mimari-anıtsal yapılar, turistik yöreler, çiçek ve doğa figürleri, sanatsal fotoğraflar, savaş dönemlerinde propaganda amaçlı bayrak, asker ve savaş görselleri, ünlü şarkıcılar, film yıldızları, sporcular, siyasi figürler ve hatta kişilerin kendi fotoğrafları kartpostallarda kullanılmış, gönderene uçsuz bucaksız alternatifler sağlamıştır” (Şahintürk, 2020: 24).

Ferguson 2006 yılında yazmış olduğu makalede tarihçilerin ve sosyal araştırmacıların neden geleneksel olarak resimli kartpostalları meşru bir araştırma konusu olarak görmeye isteksiz olduklarını anlamaya çalışmıştır. Makalede, kartpostalın 19. ve 20. yüzyıllardaki gelişimi bağlamında karşılaştığı zorlukları ana hatlarıyla şu şekilde açıklamıştır. “Akademisyenlerin araştırmalarında kartpostal kullanımına ilişkin kendi yorumlarını gözden geçirmek, kartpostalın rekor olarak değişen değerine dair ipuçları sağlar. Artık akademik dipnota geçmeye ve araştırmacılar için değerli bir belgesel formu olarak yeniden ortaya çıkmaya başlıyor” (Ferguson, 2006: 1). Bu bağlamda kartpostallar insanın geçmişten günümüze aktardığı ortak kültürel birikimin taşıyıcısı olan dilsel ve göstergebilimsel anlamda değeri olan bilgi kaynaklarından biridir (Östman, 2004: 424).

Şekil 1-2: Bayram tebrik kartı - İyediniz Said Olsun Kardeşim (Bayramınız mübarek olsun) notuyla postalanmış

2. Dünyada ve Ülkemizde Kartpostal Kullanımına Kısa Bir Bakış

Türkçeye Fransızca “carte postale” kelimesinden geçmiş olan kartpostal sözcüğü Türk Dil Kurumu tarafından “genellikle dikdörtgen biçiminde ince kartondan yapılmış, bir yüzü resimli, zarflı veya zarfsız gönderilen posta kartı, kart” olarak tanımlanmaktadır. 1840 yılında İngiliz yazar Theodore Hook’un karton üzerine çizimi bulunan ve üzerinde bir kuruşluk pul ile Londra’dan gönderilen kart ilk kartpostal olarak kabul edilmektedir. 1861 yılında Amerika’da “Postal Service Act” (Posta Rotası Hakkında Kanun) başlıklı kanununun 13. maddesinde, kartpostallar bir posta gönderisi olarak kabul edilmiştir. Hayat Mecmuasının 1970 yılında yayınlanan (49. sayı) “İlk Tebrik Kartı Bir Asır Önce Postalandı” başlıklı haberi dikkate alındığında, kartpostalların insan hayatına girmesinin üzerinden 152 yıl geçmiştir. Kartpostalların aynı zamanda ticari bir değer olarak insan hayatına giriş şekli ve gerekçesi, bu habere göre şu şekilde açıklanmaktadır:

1 Ekim 1869 yılında Avusturya’da yaşanan olayın hikâyesini anlatarak kartpostalın doğuşunu okuyalım: “1869 yılının soğuk bir sonbahar günü Avusturya’nın başşehri Viyana’da gazetelerini açanlar, orijinal fikirleriyle şöhret yapan genç üniversite profesörü Emmanuel Herrmann’ın yeni bir teklifi ile karşılaştılar. 29 yaşındaki bilim adamı bu defa insanların önemli bir dertlerine çare buluyor ve onları uzun ve can sıkıcı mektuplardan kurtarıyordu... Hele birkaç cümleyle ifade edilen tebrikler için bundan uygun yol olamazdı. Fikir, enteresandı. Prof. Herrmann, üst köşede pulu ile beraber basılmış küçük dört köşe bir kart düşünmüştü. Üstelik bu kartların posta ücreti daha ucuz olacaktı.

Şekil 3: Hayat: Haftalık Mecmua, sayı 49, cilt 3: 1970

Eylül sonuna doğru Viyana’nın en büyük gazetelerinden birinde “Posta yoluyla haberleşmede yeni usul” başlığı altında yayımlanan bu yazı derhal ilgi gördü. Halk teklifi benimsemişti. Ancak posta idarecilerinin de fikri

onaylamaları gerekiyordu. Oradan da müspet cevap gelmekte gecikmedi: Kartpostal doğmuştu. Tarih: 1 Ekim 1869.

Üç ay içerisinde Avusturya Postanelerinde 3 milyondan fazla kart satılmıştır. 1870’de İngiltere, Almanya, Lüksemburg ve İsviçre’de milyonlarca satıldı. 1871’de Belçika, Kanada, Danimarka ve Hollanda’da kullanılmaya başlandı. 1872’de moda İsveç, Norveç ve Rusya’ya oradan Seylan’a (Sri Lanka) ulaşmıştır. 1873’ten sonra bütün ülkelere yayılmıştır. Başlangıçta iç haberleşmede kullanılmış olan kartpostal, 1874 yılından itibaren ülkeler arası haberleşme sürecinin bir parçası ve karşılıklı olarak gidip gelmeye başlamıştır...” (Hayat Haftalık Mecmua, 1970: 30).

1891 yılında ilk kez “Cartes Postales Illustrées” yani resimli kartpostallar piyasaya çıktı. (Sungur, 2011: 830-831) Bu kartpostalların ön yüzü tamamen fotoğraflardan oluşuyordu. Resimli haliyle tüm Avrupa ülkelerinde kullanılmaya başlayan kartpostal sadece haberleşme aracı olmanın yanında fotoğraf makinesi olmayanlar için turistler ve koleksiyoncular için yeni bir ilgi alanı açmıştır.

Şekil 4: İlk Resimli Kartpostal

Fotoğrafın pahalı ve profesyonel işi olduğu bir devirde, onu herkes tarafından ulaşılabilir hale getiren bu değişim kartpostallara olan ilgiyi büyük ölçüde artırmıştır. Fotoğraf çekemeyen pek çok turist, kartpostal sayesinde gördükleri yerlerin resmini edinme imkânına sahip olmuş ve koleksiyonerler de bu yeniliğin izini sürmeye başlamışlardır (Eken, 2010: 561).

Dünyada kartpostalın serencamı bu şekilde gelişirken, Osmanlı devletinde de yaklaşık olarak aynı tarihlerde kartpostalın insan hayatına dahil olduğunu görüyoruz. İlk görülen kartpostallar 1894 tarihli olup gravür tekniği kullanılarak basılmıştır ve koleksiyoncular tarafından “Souvenir” adı verilmiştir. Önce siyah-beyaz basılan bu

kartpostalların 3 yıl içinde çok renkli baskı tekniği kullanılarak yeni bir form aldığı bilinmektedir (Beydeş, 2014: 5).

Osmanlı İmparatorluğunda resimli kartpostal yayıncılığı 1890'lı yıllarda Avusturyalı Max Fruchtermann tarafından başlatılmıştır. Galata bölgesindeki Yüksek Kaldırım'da çerçeveci dükkânı bulunan Fruchtermann ile beraber 1923 yılına dek Anadolu topraklarında 300'e yakın editör tespit edilmiştir. Osmanlı'da ilk kartpostalı yayınlayan Max Fruchtermann, kartpostallarını 1895 tarihinde Almanya'nın Leipzig kentinde bulunan "Emil Pinkau Company matbaasında bastırmıştır." (Sungur, 2011: 846). Osmanlı coğrafyasından panoramalar sunmasından öteye geçerek gündelik yaşam, seyyar satıcılar, insan portreler, siyasal olaylar ve kültürel yaşantı hakkında belge ve bilgi niteliği taşıyan kartpostalların serüveni böylelikle başlamıştır.

İstanbul'da Yüksek Kaldırım'da Max Fruchtermann'ın dükkânında satışa sunulan kartpostal serilerinin ilkinde ait iki adet kartpostal 28 Aralık 1895 tarihinde postalanmış ve biri İsviçre'ye, diğeri de Belçika'ya aynı ayın sonunda ulaşmıştır. Buradan hareketle 1895 yılı Osmanlı Devleti'nde kartpostal editörlüğünün başladığı tarih olarak kabul edilmektedir (Sandalcı, 2000: 42). Fruchtermann, Emil Pinkau Matbaası'nda bastırdığı kartvizitinde, kendini Fransızca "Şark toplumundan manzaralar ve karakterler üzerinde uzman" olarak tanıtmıştı (Eralp, 2007: 7).

Şekil 5: Max Fruchtermann – Galata Kartpostalı

Kartpostal basımında Devlet ve özel sektör iki ayrı kurum olarak faaliyet göstermekteydi. Osmanlı Devleti tarafından basılan kartpostallar, Dahiliye Nezâreti tarafından "Devlet-i Aliyye-i Osmâniye" cümlesi yazılı ve sabit pul ile "açık muhâbere varakaları" adı altında bastırılıp postahânelerde isteyenlere 20 para ücretle satılmaktaydı.(Başkanlık Osmanlı Arşivi, Maarif Mektubi (MF. MKT), 553/52, leff 1, 2.Za.1318). Osmanlı coğrafyasında İstanbul'dan başka Edirne, Selanik, İzmir, Kahire ve Şam gibi şehirlerde de kartpostal basıldığı görülmektedir (Şerifoğlu, 1991: 277).

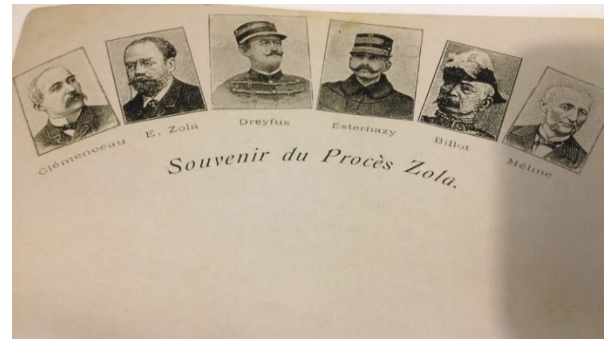
Türkiye’de kartpostal yayıncılığına öncülük eden ve araştırmalarımıza göre Fruchtermann ile eşzamanlı diyebileceğimiz yıllarda kartpostal yayıncılığı yapanlardan birisi de, meşhur gazeteci, yayıncı, grafiker, ve hattat Ebüzziya Tevfik Bey (1849-1913) olmuştur. Ebüzziya Tevfik’in bu yönünün bilinmemesi, genel kayıtsızlığın yanı sıra, bastığı kartpostal sayısının azlığı ve bunların oldukça nadir rastlanır oluşu ile açıklanmaktadır (Şerifoğlu, 1991: 277).

Ebüzziya Tevfik Bey’in bastığı ve tespit edebildiğimiz ilk kartpostal, 1889 yılbaşı için basılmış bir tebrik kartıdır. “28 Rebiülahir 1306/1 Ocak 1889” tarihli kartın ön yüzünde İtalyanca “Buon capo d’anno” (iyi yıllar) ve Osmanlı Türkçesi ile “Mübarek Ola” ibareleri bulunmaktadır (Şerifoğlu, 1991: 278).

Şekil 6: Ebuzziya Tevfik – 28 Rebiülsani 1306 (1889) – Mübarek Ola

Ebüzziya Tevfik Bey’in değişik konularda altı ayrı seri halinde, üzerinde genel olarak “Yaddaşt-ı Konstantiniyye / Souvenir de Constantinople” (İstanbul Hatırası) ifadelerinin yer aldığı 28 kartpostalı tespit edilmiştir. Osmanlı sultanlarını, sarayları, paşaları, dünya meşhurlarını konu alan kartpostallardan en ilginç 1898 tarihli olan, o günlerde Dreyfus davası ile ilgili bir yazısı sebebiyle mahkûm dilen Fransız yazar Emile Zola’nın portresinden oluşan kartpostalıdır.

Şekil 7-8: 1898 tarihli Dreyfus davasıyla ilgili yazısı sebebiyle mahkum olan Emile Zola’nın portresinin yer aldığı kartpostal ve “Zola Davası Hatırası” başlıklı kartpostal.

3. Koleksiyonerlerin Dilinden Kartpostallar

Değerli objelerin ve sanat eserlerinin; öğrenme, beğeni, anı ya da kullanma amacıyla toplanması, biriktirilmesi ve saklanmasına dayanan bir hobi olarak tanımlayabileceğimiz koleksiyonculuk (Çantay, 2019: 1), araştırmaya dayalı, biriktirdiği nesnenin tarihini, hikâyesini inceleyen bilinçli bir toplama güdüsüyle birleştiğinde araştırmacıların ve kültür çevresinin dikkatini çekecek belge-bilgi kaynağına dönüşmüş bir hazine olmaktadır. “Koleksiyonculuk, orijinal buluşlar ve özgün düzenleme tarzlarını gerektiren özel bir uğraşıdır. Koleksiyon ise, meraklının kendisini ifade edecek bir eser, bir yaratı olacaktır” (Yıldırımtekel, 1987: 9).

Zamanında Türkiye’nin en büyük kartpostal koleksiyonuna sahip olan ve ülkemizin ilk kartpostal sergisini¹ açan Herman Boyacıoğlu’nu (1930-1998) Çelik Gülersoy’un kaleminden okuduğumuzda, koleksiyonerliğin ve kartpostalların ne kadar değerli bir amaca hizmet ettiğini anlamış oluyoruz.

“1962 yılında başlamış kartpostal koleksiyonuna. Önce kendi deyimiyle «kedi-medi» resimleri toplarken, merak kendisini sarmış. 7 yılda 100 bin kartpostal sahibi olduğunu öğrendiğim ve gidip gördüğüm zaman ben de epeyce hayrete düştüm. Kendisi mütevazı ve sakin bir vatandaşımız. Bir ara ünlü bir tarihçimizi ziyaret edip yaptıkları hakkında bilgi vermek istemiş. Ancak hiç ilgi ve iltifat görmemiş. Sonra onun bir yakınına koleksiyonundan iki-üç mücevher göstermiş ve bunlar bahse konu âlimimize de gitmiş. İşte o zaman, bu şöhretimizin, benim koleksiyon karşısında duyduğum hayret ve haset duygularımdan çok daha fazla bir telâş ve nedamete kapıldığını öğrendim de, benim ateşim hafiflemiş oldu.

Şekil 9-10: 1923 Büyükkada Herman Boyacıoğlu Damgalı Roçat Kartı. 1970-71’deki sergi damgasını da içeriyor.

Bay Boyacıoğlu’nun epeyce para harcayarak topladığı ve Nişantaşı’ndaki Apartman dairesinin bir duvarına, yerden tavana kadar yığıldığı koleksiyonunun dökümü şöyle:

¹ Herman Boyacıoğlu’nun koleksiyonundan düzenlenen “Kartpostallarla Eski Türk Hayatı 1859-1920” konulu sergi, Yapı ve Kredi Bankası’nın kültür ve sanat hizmetleri serisinde 74. sergi olarak Galatasaray’daki sanat galerisinde 16 Aralık 1970 – 9 Ocak 1971 tarihleri arasında yapılmıştır.

20.000 adet kart: <i>Eski Türkiye (1898-1930)</i>
15.000 adet kart: <i>Yeni Türkiye (1931-1969)</i>
10.000 adet kart: <i>Türkiye hariç dünya tipleri.</i>
1.500 adet kart: <i>Eski artist portreleri (kartpostal)</i>
2.500 adet kart: <i>Dini konular.</i>
20.000 adet kart: <i>Tablo, çiçek, hayvan, kadın, çocuk vs.</i>
30.000 adet kart: <i>Yabancı ülkeler. Bunun 10.000'i Fransa.</i>

Şekil 11: 1890 Üsküp- Nadir Kartpostal, Editör: J. Saadi

Bu kartlarda şiir, estetik ve sanat sanki dile gelmiş konuşuyor. Birer kitap, hatta bazen birer kütüphane, bu kartpostalların her biri. İçlerine dalar giderseniz, bir güzel düş kadar tatlı.” Boyacıoğlu’nun diğer koleksiyonları arasında eski senetler, diplomalar, tahviller, tebrik kartları ve sigara kâğıtlarının kapakları da bulunmaktadır (Gülersoy, 1969: 16-17).

20. yüzyılın başında para, madalya, imzalı belgeler, pul koleksiyonlarına kartpostal serilerini toplamak da eklendi. Birinci ve İkinci Dünya savaşlarında gerilemeye başlayan kartpostal koleksiyonerliği 70’li yıllarda yeniden canlandı. Ülkemizde ise 1990’larda önem kazanmaya başlamıştır. Mert Sandalcı, *Salut de Constantinople (İstanbul’dan Selam)* adlı kitabın sunuş yazısında şöyle diyor: “Dönemin para ve pul toplamaktan sıkılan, yenilik arayan hevesli koleksiyoncuları müthiş bir tutku ile kartpostal toplamaya başlamışlardır. Büyük otellerin balo salonlarında “kartpostal müzayedeleri” yapılmaya başlamış, sayıları hızla artan koleksiyoncular yüzünden kartpostal fiyatları anormal biçimde yükselmiş, yerli yabancı pek çok tüccar Avrupa kazan, Amerika kepçe Osmanlı ve Türk kartpostallarını ülkemize taşımışlar, Avrupa’daki bitpazarlarında, fuarlarda tek bir Türk kartpostalı kalmayınca dek tezgâhları silip süpürmüşlerdir.” (Beydeş, 20014: 5-7).

Değerli koleksiyoner Sertaç Kayserilioğlu biriktirdiği kartpostallarla ilgili olarak şu düşüncelerini paylaşıyor “Hepsi bir duygu ve anıyı taşıyor. Hepsinin üzerinde yılların birikimi ve emeği yazılı. Unutulmuş eski dosttan bir merhaba getiren, bir dosta bir sevgiliye gönderilen bu kartlar, eğer alındığı gün atılsaydı, hatıralarına saygı duyan, koleksiyoner ruhlu kişiler tarafından saklanmamış olsalardı, o zamanlardan günümüze kadar ulaşabilen bu değerli tablo niteliğindeki geçmişin elçilerine rastlayamayacaktık...” (Kayserilioğlu, 1998).

Kartpostallar; basıldıkları dönemi anlamak, toplumunun sosyal ve kültürel özelliklerini tespit etmek için mutlaka göz önüne alınması gereken önemli belgelerdir (Evren, 1999: 24).

Önemli sahaflarımızdan ve koleksiyoner olan Arslan Kaynardağ ise “Sanat ve Toplum tarihi açısından kartpostalların değeri” isimli makalesinde “İlk zamanlarda daha çok dinsel ve töresel konulardaki kartpostalların basıldığını görürüz. Zamanla akla gelebilecek her konu girdi kartpostallara, ütün dünya kentleri, kasabaları, sokakları, hatta evleri, sırayla bu küçük karton parçalarındaki özel yerlerini aldılar. Bayramlar, fuarlar, sergiler, açılış törenleri, önemli olaylar dolayısıyla kartpostallar çıkarıldı ve kartpostal 20. Yüzyılın başında belli başlı bir toplumsal nitelik kazandı. O artık yalnız bir insanın ötekine yazdığı bireysel haberleri değil, üstündeki resmin içerdiği mesajı da taşıyordu”(Kaynardağ, 1982: 22) diyerek kartpostalın iletişim ritüelinden bilgi kaynağına geçiş sürecinin doğal yolunu anlatmış olmaktadır.

Son yıllarda Dünyada kartpostallar üzerine farkındalığın arttığı, araştırmaların ve sergilerin yapıldığı çalışmalar görülmektedir. Örneğin; Museum für Kommunikation Berlin (Berlin İletişim Müzesi)’nde, 21 Ağustos 2019 – 2 Şubat 2020 tarihleri arasında Kartpostalın 150. yılını kutlayan “Kelimelerden Daha Fazlası – 150 Yıllık Kartpostal Selamları” isimli bir sergisi düzenlendi.

Şekil 12: Sergi Davetiyesi: Berlin İletişim Müzesi’nde “Kelimelerden Daha Fazlası – 150 Yıllık Kartpostal Selamları” sergisi.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Bilgiyi kaydetme eylemi olarak ortaya çıkan belge daima kaynaklandığı anı anlatır (Kyvig, 2000: 38). Geçmiş zamanın ruhunu, bilgisini, yaşanmışlığını, hafızasını ve izlerini en net şekilde günümüze taşıyan belge olarak kartpostallarda duygu taşır, bilgi taşır. Bir çerçeve içine sığdırılmış görsellik ve kısa not çok şey anlatır. Tarihi devinim içinde belge olur, zamanın seyrine kayıt düşen tanık olur.

Bir görsel iletişim ve haberleşme aracı olarak doğan kartpostal, zaman geçtikçe belge ve bilgi değeri olan bir kaynak haline gelmiştir. Sadece üzerinde taşıdığı resim bile bir belge değeri kazanmışken buna; postalandığı ve geldiği yerin damgası, pulu, gönderenin imzası ayrıca bir değer katmaktadır. Duygu ve düşüncelerin, özenle yazılmış el yazısıyla ifade edildiği, meramların seçilmiş kelimelerle dile getirildiği kartpostallar değerli bir tarihi belge, korunması gereken kültürel miras niteliğini taşırlar. Kartpostalların, basıldığı ve kullanıldığı döneme dair hatırı sayılır bilgiyi günümüze taşıdığı görülmüştür.

Tarihî, siyasi ve kültürel olayların, toplumsal değişmelerin en gerçek belgelerinden olan kartpostallar zaman içinde değişen ve gelişen toplumsal yaşantının, şehirlerin, tarihi yapıların, sokakların, evlerin dünü ile bugünü arasında yapılacak karşılaştırmalar için de belgesel bir nitelik kazanmışlardır.

Dönemsel özellik taşıyan kartpostallar, iletişim, tarih, kültür, sanat, etnografya, şehircilik, peyzaj mimarisi, oryantalizm gibi alanlardaki araştırmalar için sayısız malzeme sunmaktadır. Kartpostallardaki insanların üzerlerindeki kıyafetlerden, kartpostalların üzerindeki yazılara kadar her gösterge, geçmişten günümüze sayısız bilgi aktarmaktadır.

Osmanlı Dönemi ve Türkiye hakkında bugüne dek, ne kadar ve ne çeşit kartpostal yayınlanmışsa bunları tespit ve temin ederek bir Türkiye arşivi meydana getirmek bir «Türk Kartpostalları Katalogu» yayınlamak bilgi ve belge alanı başta olmak üzere, kültür ve sanat alanında faaliyet gösteren herkes için öncelikli görevlerden birini oluşturmaktadır.

KAYNAKÇA

- Akçura, G. (2015). “Gökhan Akçura ile efemera üzerine”. Söyleşiyi yapan: Merve Koçak Kurt. Hece Dergisi, 62-66.
- Akkaya, M. A. (2020). “Bilgi Kaynağı Olarak Efemeranın Kent Arşiv ve Müzeleri İçin Anlamı ve APİKAM Örneği”, Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi, XX/40 (2020-Bahar/Spring), ss. 323-350.
- Ata, B. (1998). Tarih öğretimine bilimsel problem çözme yönteminin uygulanmasına yönelik bir model. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ata, B. (2002). “Tarih Derslerinde Dokümanlarla Öğretim Yaklaşımı”, Türk Yurdu, sayı 175, s. 80-86.
- Başkanlık Osmanlı Arşivi (BOA), Maarif Mektubi (MF. MKT), 553/52, leff 1, 2.Za.1318.
- Beydeş, S. (2014). Salut de Constantinople - İstanbul'dan selam. Korpus, İstanbul. (Mert Sandalcı'nın sunuş yazısı)
- Çantay, D. (2019). Koleksiyonerlik [Blog yazısı]. Erişim adresi: <http://www.ankaraantikacilik.com/blog/89/koleksiyonerlik>
- Doğan, Y. (2007). Sosyal bilgiler öğretiminde tarihsel yazılı kanıtların kullanımı. (Basılmamış Doktora Tezi). Ankara, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Duverger, M. (1990). Metodoloji açısından sosyal bilimlere giriş. 4. bs. (çev.) Ünsal Oskay. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Eken, A. (1992). Kartpostallarda İstanbul. İstanbul: İBB Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları.
- Eken, A. (2010). Kartpostallar maddesi, İstanbul Ansiklopedisi. İstanbul: NTV Yayınları, s. 560-563.
- Eralp, Ö. (2007). Max Fruchtermann'ın İzinde: Belgesel Senaryosu. Erişim adresi: <http://www.kameraarkasi.org/senaryo/senaryolar/maxfruchtermann.pdf>
- Evren, B. (1999). “Anadolu fotoğrafçıları ve fotokart estetiği”. **Ephemera Derneği Bülteni**, 5, 2-4.
- Ferguson, S. (2006). “A murmur of small voices: On the picture postcard in academic Research”. **Archivaria**, 60 (September), 167-84.
- Gülersoy, Ç. (1969). “Bir koleksiyon hazinesi: Kartpostallar”. Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu Belleteni, 24, 16-17.
- Gürsel, B. (2020). Geçici Belgelerin Kalıcı Etkisi, Birinci Uluslararası Efemera Çalışmaları Sempozyumu: Bildiriler. VEKAM, 6-10.
- Hayat: Haftalık Mecmua. (1970). İlk tebrik kartı bir asır önce postalandı. 49(3), 30.
- Iggers, G. (2007). “Fransa: Annales ekolü”. (Çev.). Gül Çağalı Güven. Yirminci Yüzyılda Tarih Yazımı Bilimsel Nesnellikten Postmodernizme içinde (s.51-66), İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 3. bs.

- Işık, F. (2008). 19. Yüzyılda kartpostallarda Osmanlı toplumu: Max Fruchtermann kartpostalları. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- İnceoğlu, (2019). Sosyal ve Kültürel Boyutuyla Efemera. (Yayımlanmış Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi.
- Kayserilioğlu, S. (1998). Bayram kartlarındaki tarih: Hürriyet Gazetesi Bayram Özel Eki, s. 2.
- Kaynarcağ, A. (1982) “Sanat ve Toplum Tarihi Açısından Kartpostalların Değeri”. Arkeoloji ve Sanat Dergisi, sayı 14/15. S. 22-24.
- Keskin, İ. (2013). “Yapılandırmacı Öğretim Bakımından Arşiv Kaynaklarının Önemi”, Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, Cilt: 3, Sayı: 5, Ocak-2013, s. 1-29.
- Keskin, İ. (2021). Arşivcinin efemerası. Bilgi ve Belge Araştırmaları Dergisi, 15, 1–32.
- Kütükoğlu, M.S. ,(1991). Tarih Araştırmalarında Usül. ikinci baskı, Türk Tarih Kurumu, İstanbul.
- Kyvig, D.E. ve Marty, M. A. (2000). Yanıbaşımızdaki Tarih. Tarih Vakfı Yayınları, çev. Nalan Özsoy, İstanbul.
- Östman, J.O. (2004). “The postcard as media”. Text and Talk, 24(3), 423-442.
- Polat, Ü. G. (2012). “Savaş, propaganda ve kartpostallar”. Avrasya İncelemeleri Dergisi, 1(2), 243-268.
- Rickards, M. (1988). Collecting printed ephemera. New York: Abbeville Press.
- Sağlam, Ş. (2018). “Tarihsel sosyoloji: Bütünü görebilmek adına bir yöntem”. Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 1(1), 177-194.
- Sandalcı, M. (2000). Max Fruchtermann kartpostalları. Cilt 3. İstanbul: Koçbank Yayınları.
- Sandalcı, M. (2004). Kartpostallar; İstanbul Ansiklopedisi. Cilt 4. Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 473-475.
- Somer, Ş. N. ve Keskin, İ. (2012). “Bir bilgi kaynağı olarak efemera ve türleri”. Bilgi Dünyası, 13(2), 437–456.
- Somer Ş. ve Keskin, İ. (2014). “Efemera bulunduran/derleyen yerler: Bir değerlendirme”. İsmail E. Erünsal a Armağan: Edebiyat ve Tasavvuf, Kütüphanecilik ve Arşivcilik, 2. Cilt. ed. Hatice Aynur, Bilgin Aydın ve Birol Ülker, İstanbul, Ülke Armağan, s.1069.
- Sungur, S. (2011). “Kaybolan bir kutlama ritüeli ve bir iletişim aracı olarak kartpostal”. e-Journal of New World Sciences Academy, 6 (4), 829-856.
- Şahintürk, H. (2020). “Bayram ve kartpostal: Büyüklerin ellerinden küçüklerin gözlerinden”. PTT HAYAT Dergisi, 16, 22-29.

Şerifoğlu, Ö. F. (1999). “Ebüzziya kartpostalları”. **Sanat Dünyamız Dergisi**, 276-295

Şeşen, Y. (2019). Türkiye’de özel arşiv türü olarak bilet efemeraları. İstanbul: Hiperlink Yayıncılık.

Tosh, J. (1997). Tarihin Peşinde: modern tarih çalışmasında hedefler, yöntemler ve yeni doğrultular. çev. Özden Arıkan. İstanbul.

Yıldırımtekel, M. Z. (1987). Koleksiyon sevgisi. İstanbul, İnkılâp Kitabevi.

Endüstri 4.0 Yetkinlikleri Bağlamında Bilgi Okuryazarlığı: Gıda Sektörü Örneği

Information Literacy in The Context of Industry 4.0 Competencies: The Case of Food Industry

Belgin ÇETİN * , Tuğba ÖRÜN ÇINAR **

ÖZET

Çalışmada, Gıda Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi, Fenerbahçe Üniversitesi Kütüphane Direktörlüğü ve Sağlık Bilimleri Fakültesi Beslenme Diyetetik Bölümü öncülüğünde, sektörde çalışan Gıda Mühendisleri ve Ar-Ge personeli için bilimsel veriye erişim ve akademik bilimsel çıktı üretimi konularında bilgi okuryazarlığı semineri düzenlenmiş ve üniversite kütüphanelerinin konuya katkısı örnek olayla anlatılmıştır. Gıda bilimine ait akademik içeriğin hızlı değişimi ve güncel veriye etkin erişim zorunluluğu göz önüne alınarak düzenlenen ve iki saat süren eğitim programı, çevrimiçi olarak gerçekleştirilmiştir. Program; bilimsel yayıncılık, akademik veri tabanları, açık erişim veri tabanları, atıf indeksleri, bilimsel yayın yazım yöntemleri, bilimsel yayıncılık etik kuralları, kaynakça gösterme yöntemleri konularını içerecek şekilde organize edilmiştir. Eğitime, sektör çalışanlarının yanı sıra yüksek lisans ve doktora dereceli çalışanlar ve öğrenciler de katılım sağlamıştır. Bilgi okuryazarlığı eğitiminin sonunda genel katılımı tespit, memnuniyeti ve gelecek eğitim planlamalarını belirlemek için anket çalışması yapılmıştır. Makalede, seminerin düzenlenme amacını açıklamak için öncelikle gıda sektöründe yaşanan Ar-Ge çalışmalarındaki bilimsel üretkenlik, yenilikçi fikir üretimi, yetkin personel sorunlarının neler olduğu konusunda akademik veritabanlarında literatür taraması yapılmış ve sektörel düzeyde sürekli eğitimin, yenilikçi fikirlerin gelişmesinde üniversite-sanayi iş birliğinin önemine değinilerek, endüstri 4.0 yetkinlikleri arasında kabul edilen bilgi okuryazarlığının sektörel bir uygulaması anlatılmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Bilgi Okuryazarlığı, Üniversite Kütüphaneleri, Üniversite-sanayi İş Birliği, Endüstri 4.0

ABSTRACT

Under the leadership of Chamber of Food Engineers İstanbul Branch, Fenerbahçe University Library and Nutrition & Dietetics Department, an information literacy seminar was organized for Food Engineers and R&D personnel working in the sector to motivate usage of scientific data and increase academic scientific output production. The contribution of university libraries to the subject is explained with a case study. The training program, which is organized considering the rapid change of academic content of food science and the necessity of effective access to current data, includes the subjects of scientific publishing, academic databases, open access databases, citation indexes, scientific publication writing methods, scientific publishing ethical rules, bibliography methods. Attendies of training are undergraduate, master and doctorate students and sector employees who have graduate, master and doctorate degrees. Program is organized online and takes 2 hours. Also, a survey was conducted to determine participation and future training plans. While explaining the purpose of the seminar, article was tried to explain the lack scientific outputs, innovative enterprise and insufficiency of personnel competences in R&D, in food sector. For this aim, some academic literature is searched. As a solution to these problems, article is emphasizing the importance of university-industry cooperation, a sectoral application of information literacy, which is accepted as one of the industry 4.0 competencies.

Keywords: Information literacy, University Libraries, University- Industry Collaboration, Industry 4.0 Competences.

*Kütüphane Direktörü, Belgin Çetin, Fenerbahçe Üniversitesi, eposta: belgin.cetin@fbu.edu.tr

**Kütüphaneci, Tuğba ÖRÜN ÇINAR, Marmara Üniversitesi, eposta: tuorun@gmail.com

GİRİŞ

Akademik dünyada etkin kullanım alanı bulan bilgi okuryazarlığı kavramının günümüz değişen dünyasında önemli bir yeri olması gereği görüşüyle; akademik literatürde sektörel bazda bilgi okuryazarlığının uygulanma alanları tespit edilmeye çalışılmış ve ‘Endüstri 4.0 ve Bilgi Okuryazarlığı’, ‘Yaşam Boyu Öğrenme ve Bilgi Okuryazarlığı’, ‘Üniversite-Sanayi İş Birliği’, ‘21. Yüzyıl Yetkinlikleri ve Bilgi Okuryazarlığı’ anahtar kelimeleri ile akademik literatür taranmıştır. Ayrıca, Türkiye üretim sektöründe ‘Endüstri 4.0 ve Bilgi Okuryazarlığı’, ‘Ar-Ge Personeli Yetkinlikleri’, ‘İnovasyon Kültürü ve Bilgi Okuryazarlığı’, ‘Yenilikçi Fikir Üretimi ve Bilgi Okuryazarlığı’ konularında akademik literatür taranmış ve üretim sektörünün önemli bir unsuru olan gıda sektörü özelinde de benzer anahtar kelimeler ile akademik literatür taranarak durum tespit edilmeye çalışılmıştır. Son aşamada, üniversite-sanayi iş birliği kapsamında akademik üniversite kütüphanelerinin bahsedilen konularda sektöre ne gibi katkı sağlayabileceği, gerçekleştirilmiş bilgi okuryazarlığı eğitimi değerlendirilerek görüş desteklenmeye çalışılmıştır.

Literatüre bakıldığında bilgi okuryazarlığı kavramı, gerekli bilginin kapsamını belirleme, etkili ve verimli bir şekilde bilgiye ulaşma, bilgiyi eleştirel bir bakış açısıyla değerlendirme, seçilen doğru bilgileri özümseme, etik ve yasal süreçleri göz önünde bulundurarak bilgiye erişme ve kullanma becerisidir (ACRL, 2000). Ayrıca, bireylerin mesleki, sosyal, kişisel ve eğitimsel amaçlarına ulaşabilmeleri için, her alanda ve her zaman bilgiyi etkin bir biçimde arama, kullanma, yorumlama veya yeniden yapılandırma yeteneklerini kazanmaları şeklinde de yorumlanmıştır (Garner, 2005, s. 3).

Bireylerin bilgi okuryazarı olmaları, yaşam boyu öğrenen bireyler olmaları için bir gerekliliktir. Bilgi okuryazarlığı ve yaşam boyu öğrenme kavramlarının birbirleri ile olan ilişkisi, temelde bu gereksinime dayanmaktadır. Çünkü yaşam boyu öğrenmek için gerekli olan sürekli öğrenme ve kendini yenileme durumları, bilgi akışının teknoloji ile sağlandığı bir çağda, bireyleri bilgi okuryazarı olmaya mecbur kılmaktadır (Kozikoğlu ve Önür, 2018, s. 37).

Altınışik (1996, s. 3), 20. yüzyılın ikinci yarısı ile 21. yüzyılın başlarında bilim ve teknolojiye gelişim, ilerleme ve yeniliklerin ülke, toplum, işletme veya kurumları derinden etkilediğinden bahsetmiştir. Gürültü, Kayhan ve Karataş (2020, s. 21-40) ise iş dünyasında meydana gelen hızlı ve köklü değişikliklerin, şirketlerin araştırma ve geliştirme faaliyetlerine daha fazla bütçe ve zaman ayırmalarını zorunlu kıldığını vurgulamıştır.

Altınışik (1996, s. 3), 20. yüzyılın ikinci yarısı ile 21. yüzyılın başlarında bilim ve teknolojiye gelişim, ilerleme

ve yeniliklerin ülke, toplum, işletme veya kurumları derinden etkilediğinden bahsetmiştir. Gürültü, Kayhan ve Karataş (2020, s. 21-40) ise iş dünyasında meydana gelen hızlı ve köklü değişikliklerin, şirketlerin araştırma ve geliştirme faaliyetlerine daha fazla bütçe ve zaman ayırmalarını zorunlu kıldığını vurgulamıştır.

Chaka (2020, s. 8), 4. endüstri devriminde (4IR) yetkinliklerin ve becerilerin tanımlanması ve kapsamın belirlenmesi için 64 akademik yayını incelemiştir. İncelenen dergi makaleleri tarafından 4IR'ye atfedilen beceriler ve yetkinliklerin, genellikle 21. yüzyıl becerileri olarak adlandırılan genel sosyal beceriler olduğu ve bilgi okuryazarlığının da 21. yüzyıl becerilerinden birisi olduğunu ancak az alıntılandığı ve yeterince temsil edilmediğini belirtmiştir.

Otonicar, Nascimento ve Mosconi (2018, s. 632) kitap bölümlerinde, endüstri 4.0'a geçişte yaşanan dijital dönüşüm ortamının rahat olabilmesi için bilgiye erişim, değerlendirme ve bilgi kullanımı gibi bilgi yeterliliğinin önemini tartışmış ve bilgi okuryazarlığının bu konuya katkısını belirtmiştir. Otonicar vd. (2018, s. 633) bilgi okuryazarlığının yaşam boyu öğrenme olduğu ve rekabetçi organizasyonlar için bireylerin bilgi erişimini, bilgi yaratmaya dönüştürmede sağladığı potansiyelini vurgulamıştır.

Otonicar, Manhique ve Mosconi'nin (2021, s. 180) çalışmalarında ise, bilgi okuryazarlığının bilgi bilim alanında çok iyi bilinen konu olduğu, eleştirel düşünmeyi inşa etmek için bilgiye erişme, bilgiyi değerlendirme ve kullanma yeteneğinin önemini ve bilgi okuryazarlığının teknoloji kullanımında eleştirel düşüncenin gelişiminin öneminden bahsetmiştir.

Gıda endüstrisi özelinde sektörün genel dinamiklerini derinden değiştiren Endüstri 4.0 nedeniyle son zamanlarda hızlı ve sürekli değişimlerle karşı karşıya kalmıştır. Sektör, ortaya çıkan dijitalleşme ile üretim modelleri, robotik, yapay zekâ, nesnelerin interneti, makine öğrenimi gibi akıllı teknolojilerin kullanımıyla değişmektedir. Sektör artık yenilikçiliği mümkün kılan yeni bir otomasyon aşamasına geçmektedir. Bu yenilikler, gıda sektörünün işgücünde yeni mesleki beceri gereksinimini zorunlu hale getirmiştir. Bu nedenle, tüm teknolojik ilerlemenin üstesinden gelebilecek yüksek vasıflı iş gücü yaratmak için işgücünün niteliklerinin, becerilerinin ve bilgilerinin sürekli olarak güncellenmesinin sağlanmasında sektörel stratejilerin geliştirilmesi gerekir (Akyazi, Goti, Oyarbide, Alberdi, Bayon, 2020, s. 2). Ayrıca, Akyazi vd. (2020, s. 3) Endüstri 4.0' a geçişte gıda sektörüne rehberlik edecek belirli bir yol haritasına sahip olmadığından bahsederek bir rehber önermektedir. Makale aynı zamanda bu sorunların üstesinden gelebilmek için gıda endüstrisi – akademi iş birliğinin önemini de vurgulamıştır (Akyazi, Goti, Oyarbide, Alberdi, Bayon, 2020, s. 13).

Öztürk ve Alaşahan (2019, s. 7) araştırma makalelerinde, ekonomiye en önemli etkisinin üretim kesiminde

olacağı öngörülen ve içinde bulunulan zamanın sanayi devrimi olarak kabul edilen Endüstri 4.0 'ın son zamanlarda Türkiye'de önem verilen bir kavram olduğunu belirtmiş ve Endüstri 4.0'ın ülkelerarası karşılaştırmasını yaparak, Türkiye'nin de Endüstri 4.0' da söz sahibi olabilmesi için daha fazla teknoloji ihracatı yapması ve yüksek teknoloji üretimi gerçekleştirmesi gereğine işaret etmişlerdir. Ayrıca Türkiye'nin bu alanda eğitim ve Ar-Ge çalışmalarına daha fazla önem vermesi gereğini ortaya koymuştur.

Türkiye'de gıda sektörü firmalarının Ar-Ge yaklaşımlarını belirlemeye çalışan 'Türkiye Gıda Endüstrisinde Ar-Ge Çalışmalarının Durumu ve Geliştirilmesine Yönelik Öneriler' başlıklı araştırma makalesi; Türkiye gıda sektöründeki firmaların genel yapısının, Ar-Ge ve yenilik anlayışlarının ve Ar-Ge faaliyetlerinin boyut ve niteliklerinin belirleyerek, düşük düzeyde olan Ar-Ge yatırım ve bilimsel çıktılarının ana nedenlerini araştırılmayı hedeflemiştir. Makale, ülkemiz gıda endüstrisinde yer alan firmaların Ar-Ge faaliyeti gerçekleştirme oranının ancak %35 olarak belirlendiğini belirtmiştir (Bakkaloğlu ve Güneş, 2018, s. 9).

Türkiye Makine Mühendisleri Odası'nın (TMMOB) 'Dünyada ve Türkiye'de Ar-Ge faaliyetleri' raporu; Türkiye'de imalat sektörünün Ar-Ge insan kaynağı dağılımında % 20'sini otomotiv sektörü oluştururken, gıda sanayisinin, sektörün toplam imalat sanayi içindeki payının % 15 olmasına karşın, Ar-Ge'deki insan kaynağı payının % 3 olduğunu bildirmiştir (Aydın ve Soylu, 2018, s. 15).

Literatür taramasından edinilen bilgilere göre, gıda sektöründe teknoloji kullanımı, inovasyon kültürünün gelişmesi, Ar-Ge çalışmalarındaki bilimsel üretkenlik, yenilikçi fikir üretimi, yetkin personel sorunlarının çözümünde üniversite-sanayi iş birliğinin önemi kaçınılmazdır. İş birliği çerçevesinde üniversite kütüphanelerinin endüstri 4.0 yetkinlikleri arasında kabul edilen bilgi okuryazarlığı ile alana katkısını belirlemeye yardımcı olabilecek, 'Bilimsel Verinin Etkin Kullanımı' başlıklı seminer ve anket çalışmasının detayları açıklanmıştır.

I. SEMİNER PROGRAMININ UYGULAMA YÖNTEMİ

ACRL (The Association of College and Research Libraries); bilim, mühendislik ve teknoloji disiplinlerinde bilgi okuryazarlığını, bilgiye olan ihtiyacı belirleme, bilgiyi tedarik etme, bilgiyi değerlendirme ve daha sonra bilgiyi elde etme, bilgiyi kullanma ve kullanma stratejisini revize etme, etik ve yasal bilgi kullanarak hayat boyu öğrenmeye dahil olmayı sağlamak olarak tanımlar ve uygulanabilirlik için standartlar belirler (ACRL, 2006).

'Bilimsel Verinin Etkin Kullanımı' başlıklı seminer 16 Ocak 2021 tarihinde çevrimiçi olarak, 71 katılımcı ile

gerçekleştirilmiştir. ACRL standartları göz önüne alınarak hazırlanmış ve katılımcıların üretim ortamlarında gereksinim duydukları nitelikli bilimsel içeriğe en etkin nasıl ulaşabilecekleri, araştırma ve bilimsel yayın yapma motivasyonu, akademik veritabanlarının etkin kullanımı ve bilimsel makale yazımı gibi ana temalarda gerçekleşmiştir.

Bilimsel araştırma ve yayın neden yapılır? Araştırma motivasyonu başlığı altında, bilimin sadece akademik dünyayı ilgilendiren bir konu olmadığı; mesleki gelişim, yetkin bir mühendis olabilmek, global ortamda bir araştırmacı olmak, yetkin bir bilim insanı olmak ve nitelikli/özgün bilimsel çıktılar üretebilmek için ön koşulun ulusal/uluslararası yayın takip etmek olduğu vurgusu yapılmıştır.

Bilimsel yayın nedir? Bilimsel yayınlara nasıl erişilir? başlığı altında, bilimsel yayınların özellikleri, temin yöntemleri, akademik veritabanları, uluslararası yayıncılar, üniversite kütüphanelerinin bu ekosistemde görevleri, açık erişim kavramı (açık veri, açık bilim), gıda bilimi özelinde veritabanları, akademik dergiler, patent verisi araştırma veritabanları ve TR-Dizin, Aperta, Dergipark konuları aktarılmaya çalışılmıştır.

Akademik veritabanlarının etkin kullanımı başlığında, gıda biliminde önemli olan Tesaruslar, Boolean işlemler, veritabanlarından otomatik makale duyuru hizmeti alabilme gibi konularına değinilmiştir.

Bilimsel makale yazımı başlığında ise, makale çeşitleri, temel taslak hazırlama ve yazım ipuçları, referans verme yöntemleri konuları anlatılmıştır.

Seminerin sonunda katılımcılardan 9 sorudan oluşan değerlendirme anketini cevaplamaları istenmiş, 71 katılımcıdan 37 kişi dönüş sağlamıştır. Anket sonuçları aşağıda değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Ankette, katılımcıların yaş, eğitim durumları, çalıştıkları kurum bilgileri, bilgi okuryazarlığı eğitimini daha önce alıp almadıkları, bilimsel araştırma yöntemleri eğitimi mühendislik formasyonu için gerekli bir konu olup olmadığı ile ilgili sorulara cevap vermeleri istenmiştir.

Anket soru başlıkları aşağıda belirtilmiştir;

- 1) Yaşınız;
- 2) Eğitim Bilgileriniz; (Ön lisans, Lisans, Yüksek Lisans, Doktora)
- 3) Mesleğiniz; -

- 4) *Çalıştığınız Kurum; (Ar-ge ve Tasarım Merkezi, Teknopark, Gıda Sektörü, Devler Sektörü, Üniversite Mensubu, Öğrenci)*
- 5) *Bilimsel araştırma yöntemleri eğitimi önceden aldınız mı? (Evet, Hayır)*
- 6) *Cevabınız evet ise eğitime hangi yöntemle eriştiniz? (Eğitim gördüğüm Üniversitede, Çalıştığım kurum içi eğitim, İnternet ortamındaki çeşitli eğitim materyallerinden)*
- 7) *Bilimsel araştırma yöntemleri eğitimi mühendislik formasyonu için gerekli midir? (Evet, Hayır)*
- 8) *Gerekli ise sebebini paylaşabilir misiniz?*
- 9) *Katıldığınız bilimsel araştırma yöntemleri eğitimi daha etkin olması için düşüncelerinizi paylaşabilir misiniz?*

Elde edilen sonuçlar aşağıda belirtilmiştir;

Ankete katılan 37 kişiden; 13 kişinin lisans, 1 kişinin yüksek lisans, 2 kişinin doktora öğrencisi olduğu; gıda sektöründe aktif çalışan kişilerden ise 1 kişinin ön lisans, 15 kişinin lisans, 3 kişinin yüksek lisans, 1 kişinin de doktora mezunu oldukları tespit edilmiştir.

- Ankete katılan kişilerden ön lisans ve lisans mezunu olanlar daha önceden gıda bilgi okuryazarlığına yönelik bilimsel araştırma yöntemleri eğitimi almadıkları görülmektedir. Eğitim alan kişilerin ise bilgi okuryazarlığı eğitimi, okuduğu üniversitede (4 lisans mezunu çalışan, 2 lisans öğrencisi) veya internet ortamından (3 lisans mezunu çalışan, 3 lisans öğrencisi) eriştikleri görülmektedir.
- Ankete katılan yüksek lisans, doktoralı çalışan ve öğrencilerin tümü öğrencilikleri sürecinde eğitim gördükleri kurumlarda bu eğitimi almışlardır.
- Ankete katılan kişiler, bilimsel araştırma yöntemleri eğitiminin mühendislik formasyonu için gerekli olduğu konusundaki soruya, üç kişinin ‘Hayır’ yanıtına rağmen 34 kişi ‘Evet’ yanıtını vermiştir. Konunun onlar için önemi çeşitli yorumlarla belirtmişlerdir;

*“Alanla ilgili doğru ve güncel bilgiye doğru zamanda ulaşmak ve ilgili uzmanlaşmayı sağlamak için bilgi okuryazarlığı eğitiminin gereklidir.”

*“Mühendislik konularının araştırılması kesinlikle bilimsel çalışmalara dayandırılmalıdır.”

*“Her mühendisin meslek hayatında kendini sürekli geliştirmesi ve bilimsel gelişmeleri takip etmesi gerekir”

*“Çünkü mühendislik alanı bilimsel bilgi birikimine sürekli olarak ihtiyaç duyar”

*“Mühendis bakış açısı için bilimsel araştırmalar temel oluşturuyor diye düşünüyorum.”

*“Piyasa ve sektör hangi alanda olursak olalım çok hızlı bir gelişim yaşamakta. Birçok sektör bilgi arayışı içinde ve bence mühendisler bilgiyi taşıyan ve kullanan kişiler”

*“Gerek akademide gerek sanayide olsun, yenilikçi fikirlerin gelişmesi ve üretimi için bilimsel gelişmelerin takibi büyük önem taşımakta. Bilimsel veriye nasıl ulaşacağını bilmeyen, ulaştığı takdirde de ne şekilde

değerlendirmesi gerektiğini bilmeyen mühendisler maalesef dünya bilgi üretiminde ülkemizi ileriye taşıyamıyor.”

*“Çünkü öğrendikten sonra çok daha nitelikli, çok daha bilinçli, çok daha faydalı araştırmalar yapılabilir. Sadece yüksek lisans-doktorada değil, çalıştığımız şirkette de çok önemli bir faktör.”

*“Birçok kaynağa erişim sağlamak mümkün fakat en etkili şekilde ve verimli bir şekilde araştırma yapabilmek, yapılan çalışmaların üstüne bir şeyler katabilmek için güncel çalışmalarını takip edebilmek önemlidir. Bu eğitimle de bu sağlanmış olur.”

*“Üniversite eğitimimizde en azından son sene zorunlu ders olarak verilmesi gerektiğini düşünüyorum. Çünkü her mühendislik aslında başı başına bir araştırma-geliştirme temeli gerektiriyor.”

*“Öğrencilerin kendilerini geliştirmesi için bilimsel araştırma yöntemlerinin nasıl yapıldığını öğrenmesi gerekiyor.”

*“Hem mezun olduktan sonra hem de öğrencilik döneminde yapılan tez vs. çalışmalarında kesinlikle yol gösterici olacaktır.”

9 kişi herhangi bir yorum yapmamıştır.

Son olarak, genel sunuş yönteminin yeterliliğini belirlemek için sorulan, “Katıldığınız bilimsel araştırma yöntemleri eğitimi daha etkin olması için düşüncelerinizi paylaşabilir misiniz?” sorusuna 37 kişi görüşlerini paylaşmış ve sunuş tekniği, bilgi aktarımı ve gelecek eğitim planlamaları için talepler tespit edilmeye çalışılmıştır. Kaynaklarla ilgili daha detaylı bilgi verilmesi, sürenin kısalığı ve interaktif olabilmesi ile ilgili geri dönüşler olmuştur.

Anketin sonuçları analiz edildiğinde ise;

- Bilgi okuryazarlığı eğitimi, mesleki hedeflere ulaşılabilme için bilgiyi etkin bir şekilde kullanma becerisi kazandırmaktadır. Bu bağlamda, gıda bilgi okuryazarlığına yönelik bilimsel araştırma yöntemleri stratejileri geliştirilmelidir.
- Üniversite mezunlarında bulunması gereken temel beceriler arasında bilgi okuryazarlığı gelmektedir. Bu hedeften hareketle, belirli bir alanda uzmanlaşma yakalayabilmek ve nitelikli iş gücü oluşumunu sağlayabilmek için alana dair bilgi okuryazarlığı eğitimleri önemli olacaktır.
- Bilgi okuryazarlığı eğitiminin sektörel bazda meslek örgütleri tarafından hizmet içi eğitim kapsamında verilmesi olumlu karşılanmıştır.

Eğitimin interaktif ve uygulama ağırlıklı yapılması etkinliği anlamında daha iyi sonuçlar verecektir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Dijital dönüşüm çağında yenilikçilik kültürünün benimsenmesi, yeni fikir sayısının ve bilimsel üretim sayısının artması için bilimsel veriyi kullanım kültürünün oluşmasında üniversite kütüphanelerinin sorumluluklarının olduğunu anket çalışması göstermektedir. Bilgi okuryazarlığı eğitiminin çeşitli endüstri dallarında yaygınlaşması, akademik ekosistemin önemli bir unsuru olan üniversite kütüphanelerinin önemini daha çok ortaya çıkaracaktır.

- Akademik kütüphanelerin, iş tanımlarını gözden geçirmeleri ve üniversite-sanayi iş birliğinde yerlerini almaları önemli olabilir.
- Çeşitli disiplinlerin ihtiyaçlarına uygun bilgi okuryazarlığı düzeylerinin ve içeriklerinin geliştirilmesi için standartların belirlenmesinde ulusal meslek örgütlerinin, akademinin ve uygulayıcıların iş birliği önemli olabilir.
- IFLA ve ACRL College & Research Libraries gibi uluslararası örgütler ile iş birliği ile standartların, stratejilerin geliştirilmesi uygulanabilirlik için gerekli olabilir.
- Bilgi ve Belge Yönetimi lisans öğrencilerinin eğitim programlarına disiplinler arası iş birlikçi eğitim prensibi olan STEM (Science, Technology, Engineering, Math) eğitim programlarının eklenmesi yerinde olabileceği düşünülmektedir.
- Bilgi okuryazarlığı ile ilgili farkındalığın oluşmasında sanayi ve meslek örgütleriyle iş birliği faydalı olabilir.
- Bilimsel verinin etkin kullanımı, Türkiye akademik dünyanın üretkenliğinin yanısıra uluslararası düzeyde katma değer üretme potansiyeli yüksek sanayi ve sosyal alanda hizmet üreten diğer meslek grupları için de son derece değerli bir konudur.
- Bilgi okuryazarlığının yenilikçi fikirlerin, Ar-Ge faaliyetlerinin gelişmesindeki etkisinin ölçekli anket çalışmalarıyla bilimsel ortamda değerlendirilmeye çalışılması anlamlı bir araştırma konusu olabilir.

KAYNAKÇA

ACRL (The Association of College and Research Libraries). (2000). Information literacy competency standards for higher education: <https://alair.ala.org/handle/11213/7668>

ACRL (The Association of College and Research Libraries. (2006). Erişim adresi: Information Literacy Standards for science and Engineering/Technology: <http://www.ala.org/acrl/standards/infolitscitech>

Ahmada, F., Widenb, G., Huvila, I. (2020). The impact of workplace information literacy on organizational innovation: An empirical study. *International Journal of Information Management*, 51. <https://www.doi.org/10.1016/j.ijinfomgt.2019.102041>

Akyazi, T., Goti, A., Oyarbide, A., Alberdi, E., Bayon, F. (2020). A guide for the Food Industry to meet the future skills requirements emerging with industry 4.0. *Foods*, 9(4). <https://www.doi.org/10.3390/foods9040492>

Alexandria: Bibliotheca Alexandrina. <https://www.ifla.org/files/assets/information-literacy/publications/high-level-colloquium-2005.pdf>

Altınışik, S. (1996). Hizmet İçi Eğitim ve Türkiye’de Uygulama. *Eğitim Yönetimi Dergisi*, 3, 329-348.

Aydın, A., & Soylu, S. (2018). TMMOB Makine Mühendisleri Odasının Dünyada ve Türkiye’de AR-GE Faaliyetleri Raporu.

Bakkaloğlu, G., Güneş, G. (2018). Türk Gıda Endüstrisinde AR-GE Çalışmalarının Durumu ve Geliştirilmesine Yönelik Öneriler. *Akademik Gıda*, 2(16), 183-191. <https://www.doi.org/10.24323/akademik-gida.449862>

Chaka, C. (2020). Skills, competencies and literacies attributes to 4IR/Industry 4.0: scoping review. *International Federation of Library Associations and Institutions*, 46(4), 369–399.

Garner, S. D. (November 6-9, 2005). High-Level Colloquium on Information Literacy and Lifelong. *Bibliotheca Alexandrina*, 2-87.

Gürültü, E., Kayhan, H., Karataş, H. (2020). Sürdürülebilirlik Raporları Kapsamında İşletmelerde Hizmet İçi Eğitim Faaliyetleri: Türkiye Örneği. *Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 21(3), 21-40.

Kozikoğlu, İ., Önür, Z. (3-5 May, 2018). Yaşam boyu öğrenmenin yordamcıları: Bilgi okuryazarlığı ve akademik öz-yeterlik. Uluslararası STEM ve eğitim bildirileri kongresi bildiri özeti, s.37. Muş Alparslan Üniversitesi. https://www.researchgate.net/profile/Aziz-Aksoy/publication/328364718_SOSYAL_AFETLERIN_BESLENME_ACISINDAN_COCUK_GELISIMI_UZERINE_ETKILERI_BITLIS_IL_ORNEGI/links/5bc98372299bf17a1c5f7ea3/SOSYAL-AFETLERIN-BESLENME-ACISINDAN-COCUK-GELISIMI-UZERINE-ETKILERI-BITLIS-IL-ORNEGI.pdf

Aksoy/publication/328364718_SOSYAL_AFETLERIN_BESLENME_ACISINDAN_COCUK_GELISIMI_UZERINE_ETKILERI_BITLIS_IL_ORNEGI/links/5bc98372299bf17a1c5f7ea3/SOSYAL-AFETLERIN-BESLENME-ACISINDAN-COCUK-GELISIMI-UZERINE-ETKILERI-BITLIS-IL-ORNEGI.pdf

Ottinicar, S., Manhique, E. I. L., Mosconi, E. (2021). Ethical aspects of information literacy in artificial intelligence. *Responsible AI and ethical issues for businesses and governments*. Chapter 10 kitap özeti (s. 179-

180) <https://www.igi->

[global.com/viewtitlesample.aspx?id=268494&ptid=244406&t=Ethical%20Aspects%20of%20Information%20Literacy%20in%20Artificial%20Intelligence&isxn=9781799842859](https://www.igi-global.com/viewtitlesample.aspx?id=268494&ptid=244406&t=Ethical%20Aspects%20of%20Information%20Literacy%20in%20Artificial%20Intelligence&isxn=9781799842859)

Otonicar, S., Nascimento, N., Mosconi, E. (2018). Information literacy and digital disruption in industry 4.0. XIX Encontro de Pesquisadores: Pesquisa Científica e Desenvolvimento. içinde https://www.researchgate.net/publication/328368535_INFORMATION_LITERACY_AND_DIGITAL_DISRUPTION_IN_INDUSTRY_40

Öztürk, S., Alaşahan, Y. (2019). Türkiye'de endüstri 4.0 uygulamalarının değerlendirilmesi: Panel veri analiz. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, (61), 1-18.

Kütüphane, Arşiv ve Müze Araştırmaları Dergisi

Library, Archive and Museum Research Journal

e-ISSN: 2718-0832

Yıl/Year: 2022, Cilt/Volume: 3, Sayı/Issue: 1

Görüş Makalesi – Opinion Articles

Geliş Tarihi / Received: 15.01.2022 Kabul Tarihi Accepted: 22.01.2022

İSTANBUL MEDENİYET
ÜNİVERSİTESİ

Bir Erasmus Öğrenci Hareketliliği Deneyimi: Coimbra Üniversitesi Kütüphanesi

An Erasmus Student Mobility Experience: Coimbra University Library

Emine KAYA* Emre DÖNMEZ*

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, Erasmus öğrenim hareketliliği kapsamında Ekim 2021 tarihinde geldiğimiz Portekiz'in Coimbra şehrinde bulunan, Dünya'nın ve Avrupa'nın en eski üniversitelerinden biri olan Coimbra Üniversitesi kütüphanesine giderek siz değerli okuyuculara deneyimlerimizi aktarmaktır. Bu bağlamda bu çalışmada Coimbra Üniversitesi tarihi, Joanina Kütüphanesi (eski kütüphane binasının adı) ve Genel Kütüphane (yeni kütüphane binasının adı) hakkında çeşitli bilgiler verilmekte ve yapılan gözlemlerin sonuçları ele alınmaktadır. Her yıl yüzlerce insanın Coimbra Üniversitesi'ni ziyaret etmektedir. Joanina kütüphanesi günümüze kadar korunarak gelmesi ve halen titizlikle korunuyor olması kitaplara ve bilgiye gösterilen saygının en belirgin özelliğidir. Bu tarihi yapının, aynı zamanda eğitim kurumunun, geçmişten günümüze kültürünü, ideolojini ve vizyonunu yansıttığını söyleyebiliriz. Bu mirası korumaya devam ederken günümüz şartlarına ve günümüz kütüphane yapılarına genel kütüphane ile uyum göstermektedirler. Bu genel kütüphanede öğrenciler ders çalışabilmekte, kitaplara ulaşabilmekte ve bilgisayarlar aracılığı ile bilgilere kolaylıkla erişim sağlanabilmektedir. Anlatmaya çalıştığımız bu güzel ve tarihi kütüphanelerin ziyaret edilmesi değerli okuyuculara tavsiye edilir.

Anahtar Sözcükler: Erasmus, öğrenci hareketliliği, Coimbra Üniversitesi, Üniversite kütüphanesi

ABSTRACT

ABSTRACT: The aim of this study is to go to the library of Coimbra University, one of the oldest universities in the world and in Europe, located in the city of Coimbra Portugal, where we visited in October 2021 as part of the Erasmus learning mobility, to convey our experience to you, our valuable readers. In this context, various information is going to be given about the history of the University of Coimbra, the Joanina Library (name of old library building) and the General Library (name of new library building), and following, the results of our personal observation will be summarized. Every year hundreds of people visit the University of Coimbra. An example of the most prominent feature of the respect shown to the books and knowledge is that the Joanina library has survived until the present day and is still meticulously protected. We can say that this historical structure also reflects the culture, ideology and vision of an higher education institution from past to present. While this heritage is still being protected, they are compatible with today's conditions and today's library structures with the general library. In this general library, students can study, access books and easily access information via computers. As a conclusive part of this summary, the readers are recommended to visit these beautiful and historical libraries that are described.

Keywords: Erasmus student mobility, University of Coimbra, University of Coimbra library

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, eposta: emineky.10@gmail.com

** Yüksek Lisans Öğrencisi, Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, eposta: 10emrednmz@gmail.com

GİRİŞ

Geçmişten günümüze insanlar birçok nedenden dolayı başka ülkelere seyahat etme fırsatı bulmuştur. Bu nedenlerden en önemlileri olan eğitim ve kişilerin farklı kültürler görmek istemesi beraberinde yardımcı programların çıkmasını sağlamıştır. Ülkemizde ve diğer ülkelerde bulunan programlar kişilerin seyahat imkânını artırmıştır. Bu programlardan biri Erasmus öğrenci hareketliliği programıdır. Erasmus öğrenci hareketliliği programı sayesinde kişiler hem eğitim açısından bilgi, tecrübe kazanmakta hem de gittikleri ülkelerin kültürel yapısını öğrenerek hayatlarına yeni deneyimler katmaktadırlar.

Erasmus öğrenci hareketliliği programı, Yükseköğretim Erasmus Beyannamesi ve Yükseköğretim Kurumunun sahip olduğu kurumlar arası anlaşmalar çerçevesinde gerçekleşmektedir. Bu program, Yükseköğretim Kurumuna bağlı ön lisans/lisans, yüksek lisans ve doktora düzeylerinde eğitim gören bir öğrencinin, belli bir süre çerçevesinde anlaşmalı olan farklı bir ülkedeki üniversitede eğitim görmesidir (Ulusal Ajans, 2020).

Bu doğrultuda biz de farklı bir ülkede bulunarak deneyim kazanma kararı aldık. Mayıs ayında Erasmus öğrenci hareketliliği programına başvurduk ve kabul aldık. Yaptığımız hazırlıklardan sonra Ekim ayında kendimizi Portekiz'in Coimbra şehrinde bulduk. Şehri ilk haftalardan keşfetmeye başladık ve bu süreçte karşımıza Coimbra Üniversitesi çıktı. Dünya'nın ve Avrupa'nın en eski üniversitelerinden biri olması öncelikle bizi oldukça etkilemişti. Özellikle uzun yıllar önce yapılan kütüphanesinin anlatılması gerektiğini düşündük. Bu tarihi kütüphane hakkında öğrendiğimiz bilgileri, çektiğimiz fotoğrafları, kütüphanenin içene girdiğimizde hissettiğimiz duyguları yani kısacası yaşadığımız deneyimleri bu yazı aracılığıyla paylaşmak istiyoruz.

Coimbra Üniversitesi

Avrupa'nın en eski üniversitelerinden biri olan Coimbra Üniversitesi 1290 yılında Kral D. Dinis tarafından Lizbon'da kurulmuştur. Coimbra üniversitesi 1308 yılında uzun bir eğitim geleneğine sahip olan ve 1260 yılına kadar Portekiz Krallığı'nın başkenti olan Coimbra şehrine taşınmıştır. Üniversite bu iki şehir arasında birden fazla kez taşınmış ve sonunda Coimbra'nın en yüksek tepesine kesin olarak yerleşmiştir (Júlio, Rebelo ve Costa, 2008). Coimbra Üniversitesinin bulunduğu yer 1131'den beri Afonso Henriques'in yaşadığı ve ilk hanedanın neredeyse tüm krallarının doğduğu Kraliyet Mahkemesi olarak kabul edilen yerdir. Ziyaret edilebilecek alan Kraliyet Sarayı, St. Michael Şapeli, Kral Joanne Kütüphanesi, Akademik Hapishane ve Üniversite Kulesi'nden oluşmaktadır.

Tablo 1. Sayılarla Coimbra Üniversitesi (Coimbra Üniversitesi, 2021c)

Programlar	Sayı	Üniversite üyeleri	Sayı
Lisans Programları	35	Öğrenciler	25 772
Yüksek Lisans Programları	109	Profesörler	1760
Entegre Yüksek Lisans Programları	12	Araştırmacılar	279
Doktora Programları	68	Öğretim üyesi olmayan personel	1340
Derece Dışı Kurslar	123	Etkileşim	f
Yerler	f	Yabancı öğrenciler	5392
Kampüsler	3	Uluslararası öğrenciler	1083
Stadyumlar	2	Giden Değişim Öğrencileri	1653
Tiyatro	1	Gelen Değişim Öğrencileri	709
Müzeler	2	Milliyetler	115
Rezidanslar	14	İş birliği Anlaşmaları	2262
Kantinler ve Kafeteryalar	18		
Kütüphaneler	16		

Coimbra Üniversitesi; Sanat ve Beşerî Bilimler Fakültesi, Hukuk Fakültesi, Tıp Fakültesi, Bilim ve Teknoloji Fakültesi, Eczacılık Fakültesi, Ekonomi Fakültesi, Psikoloji ve Eğitim Bilimleri Fakültesi, Spor Bilimleri ve Beden Eğitimi Fakültesi, Disiplinler arası Araştırma Enstitüsü, Sağlıkta Uygulanan Nükleer Bilimler Enstitüsü ve Sanat Kolejinin oluşmaktadır. Yedi yüzyıldan fazla bir süredir eğitim veren ve bu yıl 730. yılını kutlayan Coimbra Üniversitesi, Avrupa ve Dünya'nın bilimsel kültüründe benzersiz miraslara sahiptir. 2013 yılından itibaren UNESCO Dünya Mirası Listesi'ndedir (Coimbra Üniversitesi, 2021a).

Coimbra Üniversitesi Kütüphanesi iki binadan oluşmaktadır. İlki, Joanina Kütüphanesi (diğer adı Barok Kütüphanesi) ihtişamlı mimari ve dekoratif zenginliği ile Ulusal Anıt olarak sınıflandırılmıştır. Barok bina, 16. ve 18. yüzyılların sonu arasında basılmış eserlere ev sahipliği yapmaktadır. İkinci kütüphane genel kütüphane olarak geçmektedir. Kişilerin ders çalışmalarına ve kitap okumalarına yardımcı olmaktadır (Coimbra Üniversitesi, 2021b).

Üniversite Amblemi

Resim 1. Coimbra Üniversitesi Amblemi

Üniversitenin amblemi, Sapience veya Roma bilgelik tanrıçası Minerva'yı, sol elinde açık bir kitapla taçlandırılmış ve sağ elinde silahlı küre ile tepesinde asa ile temsil edecek biçimde tasarlanmıştır. Resim, Porta Férrea'nın önündeki arnavut kaldırımlı döşemeye, 19. yüzyıldan kalma Portekiz tarzı döşemeye işlenmiştir. Arap ve Roma etkisinden dolayı, özellikle Portekizce konuşulan ülkelerdeki yaya yolları parke taşıyla döşenmiştir (UC Afiş, 2020).

Demir Kapı (Porta Férrea)

Resim 2. Coimbra Üniversitesi Demir Kapısı

Coimbra Üniversitesinin giriş kapısıdır. 17. yüzyılda inşa edilen bu yapı, adını içindeki Demir Kapı'dan alıyor. Üniversite ile bağlantılı resim ve sembollerle süslenmiş portalın her iki yanında kadın Hikmet figürü yer almaktadır. Üniversitenin tarihine damgasını vuran iki kral da burada tasvir edilmiştir: Her iki cephede de Kral Dinis ve Kral João II. bulunmaktadır. Yanlarda, kadın figürleri zamanın belli başlı bölümlerini temsil ediyor: bunlar hukuk, tıp ve ilahiyattır (UC Afiş, 2020).

Coimbra Üniversitesi Kütüphanesi

Joanina Kütüphanesi (Biblioteca Joanina)

Resim 3. Joanina Kütüphanesi Binası

Barok Kütüphane'nin adıyla anılan kütüphanenin inşaatı, 1717'de Kral V. John'un saltanatı sırasında başlamıştır ve inşaatın 12 yıl sürdüğü söylenmektedir. Bu, toplam gelirin üç yıllık değerine eşdeğer bir meblağ olan 67 contos de reis (1910 öncesi Portekiz para birimi) harcanmış ve Üniversite tarafından ödenmiştir. Barok üslupta dekore edilmiş ve başında Latince yazılı pirinç bir pankart bulunan soylu girişinin dış cephesi, kitapların bilgelik elde etmek için silah olarak kullanılmasını tasvir ediyor. Binanın dışının göreceli sadeliği, içeride bulunabileceklerle güçlü bir tezat oluşturuyor (Coimbra Üniversitesi, 2021b). Şimdi bu muhteşem kütüphanenin içerisine girme vakti geldi.

Joanina Kütüphanesini ziyaret edebilmek için öncelikle bilet alınması gerekmektedir. Bilet çevrim içi olarak veya üniversite yakınında bulunan bilet ofisinden alınabilmektedir. Eğer Coimbra Üniversitesi öğrencisi veya görevlisi olarak çalışıyorsanız, kütüphaneyi ücretsiz ziyaret edebilirsiniz. Bunun için üniversite öğrenci kartını veya personel kartınızı bilet gişesinde bulunan görevliye ibraz etmeniz zorunludur. Bu ibraz neticesinde biletinize ulaşım sağlayabilirsiniz. Eğer Coimbra Üniversitesi bünyesi dışındaysanız, 2021 fiyatlarına göre, 65 yaş ve üzeri 10,00 €, 19-64 yaş arası 12,50 €, 19- 25 yaş arası 10,00 €, 13 ila 18 yaş arası 6,25 € ve 3- 13 yaş arası çocuklar ücretsiz şekilde bilet alınmaktadır. Ama bu bilet sadece kütüphane girişinde kullanılmamaktadır. Aynı zamanda St. Michael Şapeli, Kraliyet Sarayı ve Kimya laboratuvarı da (Bilim Müzesi'ne ait) ziyaret edilebilmektedir. Bu ziyaretler belli saat aralıklarında gerçekleşmektedir. Bunlar 9:00- 13:00/14:00- 17:00 saatleri arasındadır. Kütüphane gezisi sadece 20 dakika süre ve 60 kişi ile sınırlandırılmaktadır. Tüm gezi boyunca Covid-19'dan dolayı maske kullanımı zorunlu tutulmuştur.

Resim 4. Akademik Hapishane

Bilet aldıktan sonra kütüphane ziyareti için giriş kapısına gittik. Kütüphanenin asıl girişi üniversite avlusuna açılan görkemli bir kapıdır. Ama şu an bu kapı giriş için değil, ziyaret sonu çıkış için kullanılmaktadır. Kütüphanenin bulunduğu bina üç kattan oluşmaktadır. Zemin kat eski tarihlerde akademik hapishane olarak kullanılmıştır. Kütüphane gezisi için ziyaretçi girişleri bu kattan yapılmaktadır. Belli saat aralıklarıyla giriş biletine sahip olan ziyaretçiler içeriye alınmaktadır. İçeri girdiğimizde bizi ilk olarak akademik hapishane karşılamaktadır. Akademik hapishane, 1593 yılında kurulmuş ve 1832 yılına kadar kullanımına devam edilmiştir. Öğretim kadrosunun ve öğrencilerin disiplin suçu işledikten sonra yattıkları hapishanedir. Günümüzde Portekiz'deki tek mevcut orta çağ hapishanesi olarak dikkat çekmektedir. Böyle bir yerin var olduğunu bilmek bizi oldukça şaşırtmıştı. Akademik hapishanenin ziyareti beş dakika ile sınırlıdır. Sonrasında

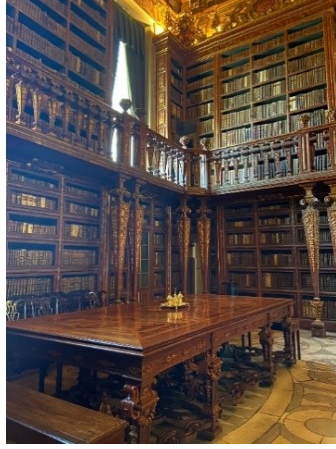
birinci kata geçiş yapılmaktadır. Birinci katta el yazması nadide eserler sergilenmektedir. Bölümlere ayrılan raflarda eski zamanlara ait birçok cilt kitap bulunmaktadır. Ancak kitaplara dokunmak kesinlikle yasaktır. Bu katta fotoğraf ve video çekimine izin verilmektedir. Bu katta da ziyaret beş dakika ile sınırlı tutulmuştur. Daha sonra asıl kat olan üçüncü kata geçiş yapılmaktadır.

Resim 5. Kütüphane Birinci Kat Bölümü

Üçüncü kat “Asil kat” olarak isimlendirilmektedir. Çünkü kütüphane olarak kullanılan ana kat burasıdır. İçeriye girildiğinde muhteşem bir yapı bizi karşılamaktadır. Kütüphanenin dış yapısı oldukça basit tasarlanmasına karşın iç tasarımı oldukça etkileyici ve estetikdir. Bu kat üç ayrı bölümden oluşmaktadır. Üç bölüm, armalarla süslenmiş kemerlerle birbirine bağlanmıştır.

Resim 7. Asil Kat Orta Bölüm

Resim 6. Kral João V'nin kraliyet portresinin olduğu son bölüm

İç alan tamamen Manuel da Silva tarafından 40 ay boyunca yapılmış yeşil, kırmızı ve siyah tonlarında değişen bir arka plan üzerinde, Çin motifleriyle titizlikle dekore edilmiş kitaplıklarla kaplıdır. Her bölümde yeşil veya kırmızı zemin üzerine yıldızlarla süslenmiş, iki katlı olarak inşa edilen 72 raf bulunmaktadır. Üst kattaki raflara gömme merdiven aracılığıyla dar bir balkondan erişilebilir. Rafların neredeyse tamamı Çin kültürüne ait küçük oryantal tablolar ve geleneksel kıyafetler giymiş figürlerle dekore edilmiştir. Ama bu güzellikleri uzaktan görmek zorundayız. Çünkü kitaplıkların yanına yaklaşmak ve onlara dokunmak burada da yasaktır. Hatta alt taraftaki kitaplıklarda önlem amaçlı ince tel örgüler bulunmaktadır. Kütüphanenin bölümlerinden bahsedecek olursak; ilk bölüm, görkemli kapının yer aldığı giriş bölümüdür (tur sırasında çıkış için kullanılmaktadır). Orta bölüme geçildiğinde değerli tropik ağaçlardan yapılan altı kabartmalı masa bulunmaktadır. Odanın sonunda yer alan bölümde ise Kral João V'nin kraliyet portresi bulunmaktadır ve portrenin önünde bir piyano yer almaktadır. 1725 yılından kalma olan bu tuval, hükümdarın gücünü ifade etmek için ressam Giorgi Domenico Duprà'nın yaptığına inanılmaktadır.

Kütüphanenin tavanına, Üniversite'nin bugün de geçerli olan idealleriyle bağlantılı mesajlar içeren figürler yapılmıştır. Bu tavan resimleri António Simões Ribeiro ve Vicente Nunes tarafından illüzyonist tekniği kullanılarak yapılmıştır. Birinci odanın tavanı Kütüphanenin kendisini göstermektedir. Taç pervazında dört kadın figürü dört kıtayı (Afrika, Asya, Avrupa ve Amerika) simgelemekte ve dünyanın her yerinden gelen bilgiğe açıklığa işaret etmektedir. Figürler, "Bu raflar, şanslı kitaplarla süslenmiştir" anlamını taşımaktadır. Orta bölümün tavanında bulunan figürler, üniversite misyonunu yerine getirmek için gereken nitelikler olan "onur, fazilet, servet ve itibar" ile klasik kültüre vurgu yaparak tasvir edilmiştir. Aynı zamanda tavandaki madalyonlar Antik Roma yazarları Virgil, Ovid, Seneca ve Cicero'yu temsil etmektedir.

Resim 8. Orta Bölüm Tavanı

Resim 9. Son Bölüm Tavanı

Son olarak Kral João V'nin kraliyet portresinin bulunduğu bölümün tavanı ise, evrensel bilginin sentezi "Ansiklopedi" olarak tasvir edilmiştir. Taç kalıplamada gören figürler, İlahiyat ve Kanonlar için "Sacra Pagina"; Hukuk için "Astraea"; Doğa Bilimleri, özellikle Tıp için "Natura"; ve Sanat için "Ars" efsaneleri olarak tasvir edilmiştir.

Kütüphanenin içerisinde bulunan kitaplar geçmişten günümüze zarar görmeden gelebilmesi için korunmalarına dikkat edilmiştir. Bilindiği gibi kitapların en büyük düşmanları nem, sıcaklık farkları ve kâğıt üzerinde beslenen böceklerdir. Bu durumları önlemek için duvarlar yaklaşık iki metre kalınlığında yapılarak sıcaklık farkının eşit kalması sağlanmıştır. Aynı zamanda kütüphanenin kapısı 18° ila 20°C arasında sabit bir sıcaklığa izin veren tik ağacından yapılmıştır. Böyle istikrarlı bir ortamın korunmasına yardımcı olmak için, tüm kütüphanenin iç kısmının ahşapla kaplanması nedeniyle bağıl nem seviyeleri %60 oranında tutulmaktadır. Pencereler oldukça küçük yapılmış ve perdelerle süslenmiştir. Bu nedenle içeriye girildiğinde o basık, karanlık ortam oldukça fazla hissedilecektir. Böceklerin gelmemesi için raflar meşe ağacından yapılmıştır. Eski yıllarda kütüphanenin iç kısmında, geceleri ortaya çıkan, herhangi bir böceği yiyerek yaşamını sürdüren ve böylece kitapları böcek saldırılarından kurtaran bir yarasa kolonisi varmış. Tabi kütüphanede masaları yarasa dışkılarında korumak için kütüphane kapandığında etrafa deri havlular serilirmiş. Tüm bu uğraşlar sonucunda kitapların güvenliğinin başarıyla sağlandığı söylenebilir. Tarihlerini bu şekilde koruyor olmaları çok ilgimizi çekmişti. Daha önce böyle koruma yöntemleri kullanıldığını açıkçası hiç duymamıştık. Kütüphanenin çoğu yerinde "Qr kod" (Karekod) bulunmaktadır. Bu karekodlar sayesinde kütüphanenin tarihi hakkında bilgi elde edilmektedir. Eski yıllarda kullanılmış olan bu kütüphane şu an sadece müze olarak kullanılmaktadır. Ders çalışmak, kütüphanedeki kitaplardan yararlanmak isteyen kişiler "Genel Kütüphane" ye gitmelidir.

Genel Kütüphane (General Library of University of Coimbra)

Resim 10. Genel Kütüphane Binası

Genel kütüphane Coimbra Üniversitesi yerleşkesi içinde yer almaktadır. Bu kütüphaneye sadece Coimbra Üniversitesi öğrencileri ve personelleri girebilmektedir. Kütüphane girişlerinde öğrenci veya personel kartı kullanımı zorunludur. Eğer Coimbra üniversitesi öğrencisi veya personeli değil iseniz bu kütüphaneye girmeniz mümkün değildir. Çünkü bu kütüphane temel olarak gezi amaçlı değil çalışma ve okuma için hizmet vermektedir. Girişten sonra kapıda danışma ve güvenlik sizi karşılar. Güvenlik personeli giriş amacınızı sormakta ve bunun neticesinde kütüphaneye yönlendirme yapmaktadır. Ayrıca güvenlik personeli giriş çıkışları kayıt altına almaktadır. Pandemi dönemi içerisinde olduğumuz için girişten itibaren maske kullanımı zorunludur. İçeriye girdikten sonra genel kurallarının uyulması istenmekte ve fotoğraf video çekiminin yasak olduğu bildirilmektedir. Çalışma kapsamında güvenlik görevlisinden sözel olarak izin alınmış ve fotoğraf çekimi yapılmıştır.

Resim 11. Genel Kütüphane Kitaplıkları

Resim 12. Genel Kütüphane Çalışma Alanı

Genel kütüphane bina dört kattan oluşmaktadır. Zemin katta sadece danışma birimi yer almaktadır. Asıl çalışma ve okuma alanı birinci katta yer almaktadır. Birinci kata çıkıldığında dış alanda yine bir danışma bölümü yer almaktadır. Dış alanda danışma bölümünün yanı sıra bilgisayarlar, çeşitli kitap sergileri, dolaplar ve fotokopi bölümü yer almaktadır. İç alan, okuma odası olarak isimlendirilmektedir. Oldukça geniş bir yapıya sahip ve üç

bölümden oluşmaktadır. Toplamda 150 kişiliktir. İç alanının duvarlarına monteli raflarda eski ve yeni basım kitaplar yer almaktadır. Orta alanda masalar yer almakta iken diğer iki bölüm multimedya ve ek oda şeklinde ayrılmıştır. Okuma odası kitap okumak, araştırma yapmak veya ders çalışmak isteyenler için uygun biçimde tasarlanmıştır. Okuma odası içerisinde iki adet danışma bölümü yer almaktadır. Üst katlara giriş izni yoktur.

Resim 13. Genel Kütüphane Bilgisayar Alanı

Kütüphane ve birimlerinin çalışma gün ve saatleri şu şekildedir;

Genel Okuma Odası

Okul Dönemi (Pazartesi-Cuma): 09:00- 21:45

Tatil Dönemi (Pazartesi-Cuma): 09:00- 12:15 ve 14:00- 17:15

Belge Talebi: 09:00- 12:15 ve 14:00- 17:15

Sekreterlik Ofisi

Pazartesiden Cumaya: 09:00- 12:30 ve 14:00- 17:30

Salı ve Perşembe günleri öğleden sonra kapalıdır (Coimbra Üniversitesi, 2021d).

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Erasmus öğrenci hareketliliği programı sayesinde, Dünya'nın ve Avrupa'nın en eski üniversitelerinden biri olan Coimbra Üniversitesi kütüphanesine giderek siz değerli okuyuculara burası hakkında bilgiler vererek, deneyimlerimizi aktarmaya çalıştık. Her gün yüzlerce insanın Coimbra Üniversitesi'ni ziyarete geldiğini gördük. Dünya'nın birçok yerinden gelen bu ziyaretçileri ve bizi görevliler oldukça güzel karşıladı. Tarihe duydukları saygı kadar insanlara da duyulan saygının, bizi özel hissettirdiğini söyleyebiliriz. Aynı zamanda böyle bir tarihi eğitim kurumunu tanımak, kitaplara ve bilgiye duyulan önemi görmek bizi mutlu etmiştir. Joanina kütüphanesinin günümüze kadar korunarak gelmesi ve halen titizlikle korunuyor olması kitaplara ve bilgiye gösterilen saygının en belirgin özelliğidir. Bu tarihi yapının, aynı zamanda eğitim kurumunun, geçmişten günümüze kültürünü, ideolojini ve vizyonunu yansıttığını söyleyebiliriz. Bu mirası korumaya devam ederken günümüz şartlarına ve günümüz kütüphane yapılarına genel kütüphane ile uyum göstermektedirler. Bu genel kütüphanede öğrenciler ders çalışabilmekte, kitaplara ulaşabilmekte ve bilgisayar aracılığı ile bilgiye kolaylıkla erişim sağlanabilmektedir.

Eğer bir gün yolunuz Portekiz'in Coimbra şehrine düşürse, anlatmaya çalıştığımız bu güzel yerleri ziyaret etmenizi tavsiye ederiz. İnsanların olaylara veya çevresindeki güzelliklere bakış açısı farklıdır. Bizim çok beğendiğimiz ve etkilendiğimiz bu yerleri ziyaret ederseniz hakkında sizler neler düşüneceksiniz, merak konusudur. Bu yazıda iyi uygulama örneği olarak bir üniversite kütüphanesi ele alınmıştır. Başka ülkelerdeki iyi uygulama örneklerinin diğer makalelerde ele alınması düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

Coimbra Üniversitesi (2021a). <https://www.uc.pt/en/visit/history>. Erişim tarihi: 20.11.2021.

Coimbra Üniversitesi (2021b). <https://www.uc.pt/bguc>. Erişim tarihi: 21.11.2021.

Coimbra Üniversitesi (2021c). <https://www.uc.pt>. Erişim tarihi: 21.11.2021.

Coimbra Üniversitesi (2021d). <https://www.uc.pt/en/bguc/Information/OpeningHours>. Erişim tarihi: 22.11.2021.

Júlio, E. N. B. S., Rebelo, C. A. D. S. & Dias-da-Costa, D. A. S. G. (2008). Structural assessment of the tower of the University of Coimbra by modal identification. *Engineering Structures*, 1-10.

UC Afiş (2020). Coimbra Üniversitesi Afişi (<http://anyformsdesignmapas.blogspot.com/2014/03/universidade-de-coimbra.html>).

Ulusal Ajans (UA), (2020). Erasmus+ ana eylem 1: Bireylerin öğrenme hareketliliği (Program ülkeleri arasında yükseköğretimde öğrenci ve personel hareketliliği). Yükseköğretim Kurumları için El Kitabı. <https://www.ua.gov.tr/media/ibih3oka/2020-uygulama-el-kitab%C4%B1.pdf>.